

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»**

**МАТЕРІАЛИ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
"ОСВІТА ТА НАУКА: ТРАНСФОРМАЦІЯ,
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, АКАДЕМІЧНА СВОБОДА"**

5 березня 2021 р.

Київ – 2021 р.

УДК 930.85:341.16:001+338.48(082)

C-71

*Рекомендовано до друку Вченою радою
ВНЗ «Університету економіки та права «КРОК»
(протокол №6 від «29» квітня 2021 р.)*

Рецензенти:

Алькама В. Г. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри управлінських технологій, член Національного Агентства забезпечення якості вищої освіти.

Охріменко І. В. - доктор економічних наук, професор, ректор Київського кооперативного інституту бізнесу і права.

ISBN 978-966-170-056-6

C-71 "Освіта та наука: трансформація, відповідальність, академічна свобода": матеріали наукової конференції (5 березня 2021 р.) Київ. 2021. 142 с.

Збірник містить матеріали учасників наукової конференції «Освіта та наука: трансформації, відповідальність, академічна свобода», що була організована та проходила у Вищому навчальному закладі «Університет економіки та права «КРОК» 5 березня 2021 року.

Призначено для здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників, а також тих, хто цікавиться актуальними питаннями сучасної наукової думки.

Тези опубліковані в авторській редакції. Організатори конференції не несуть відповідальності за їх зміст.

ISBN 978-966-170-056-6

©колектив авторів, 2021

© ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2021

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1.

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ: ВИКЛИКИ НОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Bielova O. Transformational processes in education and science	7
Rybalko I.V. Трансформаційні процеси управління командами арт-проектів як джерело виникнення ризиків	9
Абаніна Г.В. Співтворча взаємодія викладача та студента у спільному освітньому просторі	12
Алькама В.Г., Воробйова В.О. Логістичний підхід як базис підготовки менеджерів з логістики для вітчизняних агроформувань	14
Бочко О., Кузяк В. Вплив Covid 19 на розвиток освіти: переваги і недоліки	16
Волкова О.Г. Презентація як інструмент подання навчального контенту в умовах дистанційного навчання	18
Гаврилюк С.П. Сучасні підходи до формування професійних компетентностей фахівців зі спеціальності «туризм»	21
Горелова В.Ю. Юридична практика: вимоги моралі в сучасній освіті	24
Гороф'янюк І.В. Форми та технології дистанційного навчання в сучасному інформаційному суспільстві	27
Дьячук І.В. Огляд ринку платформ електронного навчання	30
Єрохін К. Оптимізація та побудова бізнес-процесів як запорука ефективної моделі сучасного бізнесу	33
Капраль О.Р. Вплив контент-маркетингу на діджиталізацію ринків України в період пандемії	34
Ковалькова Т.О. Реалізація дистанційної форми навчання в умовах пандемії Covid-19	35
Козійчук О.Г. Формування професійного самовизначення учнівської молоді в умовах освітніх трансформацій	36

Корнієнко О.О.	39
Дистанційна освіта: вимушена необхідність чи об'єктивна реальність?	
Красота О.В.	42
Трансформаційні процеси у вищій освіті: інклюзивний підхід	
Ложачевська О.М., Ільченко В.Ю.	45
Інноваційні технології як інструмент перетворення освітнього процесу	
Лойко В.В.	49
Ефективність формування професійних компетентностей економістів в умовах дистанційного навчання	
Ляшенко О.М.	52
Трансформація вищої освіти в Україні на засадах безпекознавства	
Мала І.Б.	54
Навчання та розвиток персоналу, як механізм підвищення конкурентоспроможності підприємства	
Малкова Т.М.	57
Психолого-педагогічні проблеми змісту освіти	
Медведєва О.М.	59
Компетентність з управління проектами в національній рамці кваліфікацій	
Ніколаєва С. Ю.	61
Написання тез наукової доповіді: основні недоліки і шляхи їх подолання	
Носенко О.В., Носенко Ю.Г.	64
Виклики України в аспекті розвитку відкритої науки	
Огар Е.	68
Освіта та наука: трансформація, відповідальність, академічна свобода	
Оленцевич Н.В.	70
Дистанційна робота та освіта: нові тенденції і виклики	
Павленко О.М.	73
Розвиток музичного слуху студентів засобами комп'ютерних технологій	
Пазяк А.Р.	75
Застосування змішаного навчання (blended learning) на заняттях з іноземної мови	
Петрунько О.В.	78
Особливості ставлення до навчання студентів сучасного українського вишу	
Пилипенко О.О.	80
Blended learning: переваги і недоліки	
Радіонова І. Ф.	83
Національна освіта й наука та діджиталізація: єдність протилежностей	
Рач В.А.	86
Формування базових категорій освітніх програм «компетентність» та «результати навчання» з використанням моделі «Піраміда 3м»	
Румик І.І.	90
Застосування інтерактивних форм і методів вивчення фінансових дисциплін	

Скуратівська М.О.	94
Діджиталізація процесу навчання іноземних мов	
Сумець О.М.	96
Проблемне навчання – відповідь викликам нової реальності	
Ушакова М.В.	99
Дистанційне навчання – виклик нової реальності	
Шемаєва Л.Г.	101
Рефлексивно-когнітивний метод у науковій діяльності в умовах її цифрової трансформації	
Шикіна О.В.	102
Інструменти діджиталізації учбового процесу	

СЕКЦІЯ 2.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ

Головань Т.Г.	105
До питання правового регулювання академічної відповідальності	
Живоглядов Ю.О.	110
Ситуація психічної травматизації населення розповсюдженням covid19 як екзистенціальний виклик здатності особистості змінюватися	
Мелько Л.Ф.	112
Формування академічної доброчесності студентів при підготовці курсових робіт	
Мельник Т.Г.	114
Академічна доброчесність як інструмент забезпечення якості учасників освітнього процесу – майбутнього персоналу підприємств	
Пазєєва Г.М.	117
Компетентність персоналу та його загальна характеристика	
Чернетченко О.М.	122
Академічна доброчесність в сучасному освітньому просторі	

СЕКЦІЯ 3.

АКАДЕМІЧНА СВОБОДА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОЇ ТА НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Iryna Mihus	125
Взаємозв'язок між науковими профілями та публікаціями з відкритим доступом	
Вербова Р.М.	128
Персоналістські виміри академічної свободи	
Килимник І.І., Домбровська А.В.	130
Проблемна лекція як спосіб викладання гуманітарних дисциплін	
Марченко В.В., Білоцерківська Н.Г.	132
Кейс-метод у викладанні юридичних дисциплін	

Поляруш-Сафроненко С.О.	
Академічна свобода як культурне право людини і громадянина: поняття та перспективи закріплення в Україні	134
Сингаївська І.В.	
Особливості формування професійної компетентності майбутніх викладачів психологічних дисциплін	137
Тарасюк В.М.	
Забезпечення академічної свободи при підготовці майбутніх менеджерів	139
Юрченко О.В., Богатирьов Д.В.	
Академічна свобода та автономність у сучасній вищій освіті	142

СЕКЦІЯ 1. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ: ВИКЛИКИ НОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

TRANSFORMATIONAL PROCESSES IN EDUCATION AND SCIENCE

Bielova O.,

*PhD, Associate professor at Marketing and Behavioral Economics department,
KROK University, Kyiv, Ukraine,
e-mail.: bielovaoi@krok.edu.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9359-6947>*

Global transformations of the modern world in the direction of development of both economic and political, and cultural spaces change requirements to professional and civic characteristics of the person, actualizing an educational context. Modern challenges to the relentless impact of an unstable environment motivate countries around the world to implement radical changes in education. Transformations take place in the context of understanding such key issues as the need, on the one hand, to provide the economy and labor markets with highly skilled workers, and on the other - to build social harmony; interpenetration of cultures and strengthening of national identity [3].

Dzhurilo A. P., Glushko O. Z., Lokshina O. I. in [3] argues that the accumulated practical experience of the world's leading countries and theoretical developments of scientists on the nature, algorithm and impact of transformations are especially relevant in the movement of Ukraine to synchronize national education with the standards of leading countries abroad. Thus, in 2014, the Association Agreement between Ukraine and the European Union was signed. This finally consolidated the European vector of development of the Ukrainian state in all spheres, including education. In 2017, the Law of Ukraine "On Education" was adopted. The purpose of education, thus, is defined by comprehensive development of the person, its talents, intellectual, creative and physical abilities for maintenance of sustainable development of Ukraine and its European choice.

The term "transformation", derived from the Latin "transformatio", is interpreted by the modern dictionary of the Ukrainian language as a change, transformation of the form, shape, essential properties of something. From the standpoint of philosophy, in the process of transformation there is a combination of old and new forms. Thus, this definition is considered as a "significant structural redesign" of the system, which by regrouping its elements changes the organization, connections, inherent in the initial state of the system [3].

For several centuries, scientists in their work trying to find the most optimal and at the same time plausible models of development. At the same time, scientists and researchers take as a theoretical and methodological basis of research both formational and civilizational approaches, the alternate dominance of which varies depending not only on the prevailing scientific paradigm, but also on the political

situation. Accordingly, one of the most popular among modern scientists is the model of development of society, called the knowledge society (society based on knowledge). Thus, it can be noted that the formation of this approach leaves a huge number of questions, but it is within the scientific interdisciplinary discourse that answers can be found [1].

Thus, Melnichenko A. A. in [1] notes that scientific knowledge is the driving force of civilizational transformations, and free access to knowledge and their sharing contributes to the strengthening of open societies, the development of democratic processes and tolerant dialogue. The value of knowledge is growing in all spheres of life and in all social institutions of modern society [1].

Transformation of the structure of the modern economy on the basis of knowledge as a productive force forms the production basis and is the core for the characterization of developed modern society as a knowledge society. The system of economic relations characteristic of this type of society is called the knowledge economy. However, the knowledge economy is not in itself able to form the basis of the projected knowledge society. It does not fully reflect all dimensions of knowledge and is not limited to market exchange. The formation of a knowledge-based society requires a profound rethinking of the nature of social relations associated with the production and transfer of knowledge. In the knowledge society created on the basis of cardinal reorganization of classical schemes of production, distribution and application of knowledge, the primary role is given to higher educational establishments of research type and scientific establishments [2].

In the socio-professional structure of the knowledge society come to the fore agents of knowledge - cognitive workers (knowledge workers), which include: knowledge producers that generate new knowledge; knowledge users; organizers of use and work with knowledge.

Thus, it can be concluded that the intellectualization of society is the basis for this social development and the formation of a new socio-economic formation not only as an information society, but its highest stage - the knowledge society, because the latter brings new perspectives and opportunities to solve problems and ensuring further development.

References:

1. Мельниченко А.А. Суспільство знань – перспективна модель розвитку соціуму. суспільство знань: сутність та характерні ознаки (Матеріали науково-теоретичного та науково-практичного обговорення 29 вересня 2015 р., м Київ, НТУУ “КПІ”) Режим доступу: http://ipp.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/06/%D0%BA%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB.pdf
2. Innerarity D. Power and knowledge: The Politics of Knowledge society. *European Journal of Social Theory*. 2012. № 16. Vol. 1. pp. 3-16.
3. Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США: монографія / [А.П. Джурило, О.З. Глушко, О.І. Локишина та ін.]. К.: ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 192 с. ISBN 978-617-7724-00-0

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ УПРАВЛІННЯ КОМАНДАМИ АРТ-ПРОЄКТІВ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИНИКНЕННЯ РИЗИКІВ

Rybalko I.V.,

Senior Lecturer at the Department of Project and Process Management,

KROK University, Kyiv, Ukraine,

e-mail: dpk2@krok.edu.ua,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5332-2666>

Трансформаційні процеси – це невід’ємна складова і умова існування будь-чого у всесвіті, та і самого всесвіту. Питання лише у швидкості впливу цих самих трансформаційних процесів на певний об’єкт та масштабі змін, які вони викликали. Якщо розглядати вплив глобальної світової трансформації, що відбулася внаслідок пандемії (COVID-19), на сферу управління проєктами, як на певний об’єкт, це стало справжнім викликом для проєктних менеджерів. Різкий перехід на дистанційне спілкування, перенесення, пристосування та вимушена реорганізація звичних алгоритмів оффлайнових процесів до можливості здійснювати їх у віртуальному просторі – мав свій вплив, наслідки та масштаб докорінних змін для різних видів проєктів та сфер бізнесу. І для організацій, які не настільки широко використовували цифровізацію процесів у своїй діяльності це стало справжнім викликом на подальше існування. Саме такою сферою виявилось мистецтво і арт-проєкти.

Так, слід зауважити, що в світі вже далеко не перший рік існують компанії з віддаленим форматом роботи або з розподіленими проєктами для проєктно-орієнтованих організацій. Тобто, такими проєктами (програмами), які складаються із підпроєктів (підпрограм), розподілених або функціонально, або адміністративно, або територіально [1]. Але для організацій, які реалізують проєкти у сфері мистецтва та культури в Україні, поняття «розподілені проєкти» – досить нове, незвичне і для багатьох не в повній мірі чітке і зрозуміле. Мистецька сфера ще «звикає» до відносно недавнього застосування проєктного підходу [2] до своєї діяльності та поняття «арт-проєкт» [3]. Пандемія лише прискорила процес переходу до ведення розподілених арт-проєктів, чим викликала нові питання. Трансформація процесів стала водночас і джерелом появи нових ризиків, і джерелом відкриття нових можливостей. Тож, розглянемо найбільш вагомні фактори ризиків та можливостей для розподілених арт-проєктів.

Проєктному менеджеру потрібно організувати конструктивне спілкування, як в середині самої команди арт-проєкту, так і членів команди з іншими стейколдерами. Але мало створити для цього певний інформаційно-комунікативний канал. Як відомо, митці і люди творчих професій далеко не всі є активними користувачами цифрових технологій. Тож, найголовніший виклик для менеджера арт-проєктів та загроза для злагоджених комунікацій полягає не тільки у виборі засобу спілкування, але й забезпечити достатній рівень користування ним у всіх членів команди арт-проєкту.

Проектний менеджер забезпечує однакове розуміння понять між всіма стейкхолдерами. З переходом на онлайн-спілкування, менеджер втратив можливість пояснити певні речі наочно. А, як відомо, творчі люди переважно візуали, для яких дуже важливо саме «бачити», а не «чути». Це може стати загрозою для впевненості менеджера у однозначному розумінні одного й того ж поняття зовнішніми стейкхолдерами та безпосередньо виконавцями робіт (митцями).

Проектний менеджер мав у списку своїх обов'язків забезпечувати баланс між кількістю задач та реальними можливостями кожного члена команди арт-проекту для їх виконання. У розподілених командах така функція проектного менеджера зберігається, але ускладнюється саме через дистанційне спілкування. Далеко не завжди можна вчасно помітити та оперативно відреагувати на всі фактори, які стають на заваді вчасного виконання задачі в режимі онлайн спілкування. Ведення додаткових звітних документів або використання спеціальних платформ для відслідковування стану виконання завдань для творчих людей може стати додатковим джерелом неприйняття онлайн-формату і відмови від участі у проектній команді.

Але, для об'єктивності потрібно зазначити, що формат розподілених проектів дає можливість митцю обирати місце безпосереднього виконання задач. Особливо це важливо для створення творів мистецтва. Наприклад, митець може обрати свою майстерню, музикант – основний час підготовки проводити вдома. Звична обстановка буде впливати позитивно на психологічний стан творчої особистості. Саме емоційна складова має надзвичайний вплив на натхнення та працездатність. А крім вільного вибору місця для роботи, члени команди арт-проекту не витрачають час та кошти на дорогу до роботи та повернення додому, що для багатьох творчих людей було додатковим джерелом стресу [4].

Ще однією перевагою онлайн-формату є можливість у проектного менеджера швидко замінити одного члена команди на іншого без прив'язки до його географічного місцезнаходження. В форматі звичної командної роботи інколи менеджер проекту був змушений відмовитися від деяких членів команди саме через географічний бар'єр. Тепер в цьому питанні у проектного менеджера є вільний вибір формувати команду проекту під конкретні цілі кожного окремого арт-проекту.

Також онлайн-формат має для компанії певні переваги з боку економії коштів на адміністративні та комунальні витрати.

Розподілені арт-проекти накладають на проектного менеджера додаткову відповідальність щодо переформатування процесів в онлайн-режим з урахуванням як додаткових нових ризиків, так і нових можливостей. Тож тема потребує глибокого і детального вивчення та розробки методів, які допоможуть менеджеру і команді арт-проектів досягати поставлених цілей та збільшить відсоток успішних проектів взагалі і арт-проектів зокрема.

Список використаних джерел:

1. Бурков В.Н., Бушуев С.Д., Кошкин К.К. *Механизмы согласованного планирования распределенными проектами. Системы автоматизации в образовании, науке и*

- производстве : труды 10-й Всероссийской научно-практической конференции (с международным участием. Новокузнецк: Центр СибГУ, 2015. С. 31-32.*
2. Рибалко І.В., Данченко О.Б. *Можливості застосування проектного підходу у творчій сфері. Управління проектами у розвитку суспільства : тези доповідей. Київ: КНУБА, 2020. С. 301-305.*
3. Бас Д.В. *Арт-проекти, їх особливості та визначення. Вісник Черкаського державного технологічного університету. Серія: Технічні науки. 2016. № 3. С. 57-62.*
4. Кузьмінська Ю. М. *Методи управління креативним потенціалом команди проекту. Управління проектами у розвитку суспільства : матеріали X міжнар. конф. (м. Київ, 17–18 травня 2013 р.). Київ : КНУБА, 2013. С. 136–137.*

СПІВТВОРЧА ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТА У СПІЛЬНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Абаніна Г.В.,

*к.психол.н., Навчально-науковий інститут психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: Hannaav@krok.edu.ua*

Інтенсивний розвиток новітніх ІКТ, їхня інтеграція в сучасний освітній простір суттєво змінює взаємодію в системі «викладач-студент». Особливістю вищої освіти стає створення спільного освітнього простору в процесі співтворчості суб'єктів процесу навчання. Метою нашого дослідження є теоретичний аналіз особливостей співтворчого підходу в контексті взаємодії суб'єктів освітнього простору.

Феномен співтворчості розглядається в межах гуманістичної парадигми університетської освіти, згідно якої основною цінністю визнається особистість, самоцінність людини з її активною пізнавальною життєвою позицією. Відповідно до такого підходу вища школа має створити умови забезпечення можливостей самореалізації особистості, розвитку активної професійної позиції, становлення професійної ідентичності, творчого стилю діяльності. Сучасна гуманістична спрямованість освітнього процесу базується на врахуванні індивідуальних психологічних особливостей, ціннісно-сміслових орієнтацій, професійних очікувань і домагань студентів, що сприяє гармонізації співпраці викладача та студента. Такі складові освітнього простору забезпечують ефективну взаємодію суб'єктів навчального процесу на рівні співтворчості.

В роботах Ш. А. Амонашвілі, В. І. Андреева, Г. С. Батищева, М. Н. Берулава, В. А. Кан-Калик і Н. Д. Никандрова, С. В. Нилова, Т. А. Бусигині, Ю. В. Сенько та ін. співтворчість розглядається як багатогранне поняття, яке може бути представлене як тип педагогіки, стиль, модель навчання. Зокрема, С. Ю. Степанов розглядає співтворчість як систему педагогічних цінностей, прикладних дидактик, методів, в основу яких покладена взаєморозвиваюча, взаємопроникна та взаємодоповнююча спільна культуруутворююча діяльність і глибинне особистісне спілкування педагога та учні, які періодично обмінюються соціальними ролями [1].

Спираючись на теоретико-методологічні та практичні розробки зарубіжних представників транзакційного аналізу (Giles Barrow, Sue Eusden, Jean Illsley Clarke, Julie Hay, Rosemary Napper, Trudy Newton, Graeme Summers, Sylvia Schachner, Susanna Temple), ми розглядаємо освітню модель співтворчого транзакційного аналізу як напрям гуманістичної психології освіти – нової форми організації інтенсивної освіти – в процесі якої учасники навчаються насамперед завдяки власній активності, вільно вибираючи свій темп навчання, навчальний матеріал, методи оцінювання та контролю, способи організації освітнього простору. Фокус уваги спрямований на самостійне навчання та інтенсивну групову взаємодію, отримання динамічних знань, які базуються на

структурних змінах та ефективній взаємодії суб'єктів навчального процесу. Учасники відкрито обговорюють цілі навчання та закріплюють їх навчальним контрактом, розподіляючи між собою відповідальність за навчальний процес і його результати [2,3].

Ідея співтворчості суб'єктів освітнього простору закладена в концепції «навчального альянсу» Труді Ньютен [4]. Співтворча взаємодія характеризується відмовою викладача від авторитарної, силової, владної позиції старшого, того, хто краще знає і претендує на безпомилковість. Замість цього викладач демонструє готовність до спільного зі студентами конструювання навчального простору, в якому є повага до власного досвіду студентів, взаємної довіри [5]. В такому підході закладено підґрунтя до особистісного зростання дитини через особистісне зростання дорослого [6].

Отже, співтворча взаємодія в навчанні – це передусім відносини, в яких дві унікальні особистості, викладач та студент, стають невичерпними джерелами взаємовпливу і розвитку один одного. В цьому контексті співтворчість розуміється як спільне створення нового, при чому не тільки вирішення творчих навчальних завдань, але й збагачення внутрішнього світу учасників навчального процесу [7].

Список використаних джерел:

1. Степанов С. *Поэзия сотворчества. Горизонты современного образования*. 2012. № 7.
2. Summers, G. and Tudor, K. (2000) *Cocreative Transactional Analysis*. *Transactional Analysis Journal*, 30(1): 23-40.
3. Schachner, S. (2016) *Intercultural Learning and Teaching in Multicultural Classes*. In G. Barrow & T. Newton (Editors), *Educational Transactional Analysis, An International Guide to theory and practice*. London/New York.
4. Newton, T. (2014) *Identifying Educational Philosophy and Practice through Imago's in Transactional Analysis Training Groups*, TAJ, 33:4.
5. *Технологии коммуникации в транзактном анализе // Сб. статей под ред. О.А. Голубковой*. СПб.: Издательство «ОМ-Пресс», 2006. 16 с.
6. Бондарева В. В. *Образовательный транзактный анализ как средство психолого-педагогической поддержки учителя: дисс. ...канд. пед. наук: спец. 13.00.08 – теория и методика профессионального образования / В. В. Бондарева*. Санкт-Петербург, 2005. 228 с.
7. *Управление сотворческими процессами (опыт инновационного развития школы) / под ред. А. С. Сухорукова*. М.: Сентябрь, 2000. 160 с.

ЛОГІСТИЧНИЙ ПІДХІД ЯК БАЗИС ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ З ЛОГІСТИКИ ДЛЯ ВІТЧИЗНЯНИХ АГРОФОРМУВАНЬ

Алькама В.Г.,

*д.е.н., професор, завідувач кафедри управлінських технологій,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: Alkema@krok.edu.ua,*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5997-7076>

Воробйова В.О.,

*аспірантка, методист кафедри управлінських технологій,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: MetodistUT1@krok.edu.ua,*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2935-2846>

Проблеми продовольчого забезпечення населення протягом усієї історії людства відіграють провідну роль. Це досить природно, оскільки пов'язано з формуванням людини, забезпеченням її розумової та виробничої діяльності й загалом з існуванням людства. Тому проблеми, виклики та загрози, які виникають у процесі рішення цього важливого питання набувають ще більшої актуальності в сучасних умовах. Причиною цього є нестабільна екологічна ситуація, глобальні проблеми світу, що спричинені хворобами та епідеміями, складними політичними ситуаціями з однієї сторони. З іншої - вирішення продовольчих питань потребує підготовки ефективних фахівців та менеджерів. Тому вирішення даних питань також пов'язане з удосконаленням їх підготовки вищими навчальними закладами освіти.

Виходячи з цього, об'єктом дослідження є підготовка фахівців з логістики в умовах впливу сучасних викликів та загроз. Мета дослідження – розробка пропозицій щодо організації освітньої діяльності під час підготовки фахівців з логістики. Задля цього проведемо аналіз даного питання у нашій країні.

Зрозуміло, що й в нашій країні продовольча безпека держави продовжує відігравати провідну роль як в економічній сфері так і в політичній, які стосуються безпеки країни в цілому і захисту її суверенітету.

У той же час в останні роки визначені досить серйозні успіхи в аграрному секторі України і тому він стає потужним експортером сільськогосподарської продукції й сировини. З іншого боку, це потребує значних змін в агропромисловому комплексі. Це пов'язано з тим, що колишня радянська система повністю зруйнована, а нові агроформування ще лише починають свою діяльність в плані менеджменту, маркетингу і логістики. Саме останнє в сучасному світі відіграє провідну роль. Отож, підготовка фахівців, які спроможні розробляти й впроваджувати нові форми, методи та методики логістичного управління агроформувань набуває першочергового значення.

Тому пропонується в програми навчальних дисциплін та робочі навчальні програми відповідних навчальних дисциплін, що стосується організації логістики в агропромислових комплексах, внесення окремих тем та питань, які стосуються вивченню основ логістичного управління. Це обґрунтовується тим, що в останній час пропозиція повсюдно почала перевищувати попит, у тому

числі у сфері агробізнесу, підприємці почали визнавати також важливість забезпечення реалізації товару за рахунок зниження загальних витрат, що можливо при впровадженні нових принципів організації і управління, заснованих на концептуальних підходах і способі мислення, об'єднані загальним поняттям – "логістичне управління", яка більшою мірою і з успіхом застосовуються на практиці найбільш ефективно функціонуючими підприємствами, фірмами і об'єднаннями.

Поняття логістичного управління в широкому сенсі можна трактувати як сучасну методологію і методику управління потоками всіх взаємозв'язаних видів, що виникають у процесі економічної діяльності як єдиним цілим [1].

Таким чином, логістичне управління розглядає як єдине ціле весь цикл економічної діяльності, від вибору доцільних виробничих завдань, визначення ефективних методів їх рішення, управління застосуванням цих методів до організації і управління процесами збуту і реалізації продукції [2].

Тому основні зусилля щодо підготовки фахівців з управління агропромисловими підприємствами у вищих навчальних закладах мають бути спрямовані на досягнення ними такого теоретичного та практичного рівнів у цій галузі, що дозволило б їм у подальшому ефективно в короткі терміни вирішувати складні проблемні завдання сьогодення на основі логістичних підходів.

Ключовою ідеєю, яка є в основі логістичного підходу до організації і управління економічною діяльністю та розвитком вітчизняних агроформувань, є інтеграція. Обумовлено це тим, що потоки матеріалів, ресурсів, фінансів і інформації, що існують самі по собі на технічно самостійних етапах і стадіях діяльності можуть бути взаємозв'язані за допомогою загальної системи управління, що може дати істотний економічний ефект [3].

Таким чином, на основі визначених викликів та загроз на сучасному етапі розвитку агроформувань України, які вирішують проблему її продовольчої безпеки, надано пропозицію, суть якої полягає в підвищенні рівня підготовки фахівців з логістики у вищих навчальних закладах освіти, а саме внесення в освітній процес дисциплін, що стосується логістичного управління за запропонованими вище напрямками.

Список використаних джерел:

1. Алькема В.Г. Система економічної безпеки логістичних утворень [монографія] / Алькема В.Г. – К. : Університет економіки та права «КРОК», 2011. – 378 с.
2. Сумець О.М. Систематизація видів логістичної діяльності підприємств агропромислового комплексу / О.М. Сумець // Економічний форум. – 2014. – № 2. – С. 157–163.
3. Костюк Г.В. Теоретико-методологічні засади формування логістичної системи / Г.В. Костюк. // Ефективна економіка. – 2012. – №9. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_9_9.

ВПЛИВ COVID 19 НА РОЗВИТОК ОСВІТИ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

Бочко О.,

*д.е.н., проф., кафедра маркетингу і логістики,
Національний університет "Львівська політехніка",
e-mail: bochkoolena@ukr.net*

Кузяк В.,

*к.е.н., доц., кафедра маркетингу і логістики,
Національний університет "Львівська політехніка",
e-mail: viktorii.v.kuziak@lpnu.ua*

Пандемія та карантин внесли корективи освітні процеси не тільки України а й світу загалом. Країни перебувають у різних точках рівня зараження COVID-19, у всьому світі зараз у 186 країнах перебуває понад 1,2 мільярда дітей, які постраждали від закриття шкіл через пандемію. Така ситуація призвела до необхідності впровадження інноваційних цифрових освітніх технологій. Загальносвітові інвестиції в освіту досягли 18,66. Загальний ринок онлайн-освіти може досягти 350 мільярдів доларів до 2025 року, серед яких наприклад, мовні програми, віртуальне навчання, інструменти для відеоконференцій чи програмне забезпечення для онлайн-навчання, з часу COVID-19 спостерігається значний сплеск використання [1].

Перехід від офлайн до онлайн освіти з використанням сучасних Інтернет-технологій призвів до певних проблем, хоча варто вказати і на переваги.

До основних проблем, які пов'язані з освітніми процесами в Україні віднесемо.

Недостатній рівень технічної підготовки до практичного використання нових платформ, ресурсів та соціальних мереж.

Нераціональність використання часу, що пов'язане із його збільшенням на листування між науково-педагогічними працівниками та студентами та детальний опис домашнього завдання.

Десоціалізація суспільства, тобто відсутність живого спілкування між **науково-педагогічними працівниками та студентами**, студентами між собою.

Значне збільшення завдань, яке пов'язане з великою кількістю матеріалу на самостійне вивчення та брак часу на виконання завдань.

Відсутність необхідного доступу до цифрових навчальних ресурсів — наприклад, особистого комп'ютера або ноутбука, високошвидкісного інтернету, а також до комфортного середовища для навчання.

Наявність в людей ознак депресії, тривожності, паніки, втоми і розладів сну. Таке твердження оприлюднено соціологічною групою «Рейтинг». За результатами опитувань двох хвиль (I хвиля – 27-28.03, II хвиля – 3-4.04) помітно незначне зростання тривожності, втоми і безсоння [2]. Це призводить до недостатньо повного сприйняття матеріалу для вивчення.

Серед основних переваг ведення онлайн освіти відмітимо наступні:

Активне вивчення новітніх онлайн технологій та практичного застосування нових платформ, ресурсів та соціальних мереж (Moodle, Zoom, Skype, Viber, Telegram та Messenger).

Підвищення рівня саморозвитку, самоорганізації та самодисципліни. Це дає можливість отримати освіту у будь-який час, у будь-якому місці, незалежно від місця проживання, стану здоров'я чи соціального статусу та забезпечує отримання навиків розвитку особистості.

Отже, COVID-19 частково стимулював до практичного впровадження новітніх технологій цифровізації, водночас це стало викликом для адаптивного механізму застосування гнучких та надійних моделей освіти та зумовило ряд проблем, які потребують негайного вирішення.

Проте це тільки загальні переваги та недоліки онлайн освіти. Для більш ґрунтовного вивчення даного питання доцільно його розглядати з точки зору науково-педагогічних працівників та студентів та в межах більшої конкретизації.

Список використаних джерел:

1. Пандемія COVID-19 назавжди змінила освіту. Ось як. <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/coronavirus-education-global-covid19-online-digital-learning/> (дата звернення: 24.02.2021).
2. Психоемоційний стан українців на карантині. URL: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/psihoeemocionalnoe_sostoyanie_ukraincev_na_karantine.html (дата звернення: 25.02.2021).

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО КОНТЕНТУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Волкова О.Г.,

*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
Одеський національний економічний університет,*

e-mail: oksanaaliansv@gmail.com,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9136-7742>

Пандемія COVID-19 змінила форму та спосіб надання освітніх послуг. У цей період перехід ВУЗів в режим роботи в он лайн, актуалізувало дистанційну форму навчання, в процесі якої було викрито низку проблем в передачі знань та змусило освітян до пошуку ефективних інструментів, які б могли задовольнити їх потреби при представленні навчального контенту саме в дистанційному форматі. Зазначене актуалізує дослідження ефективних інструментів подання навчального контенту, які можуть бути використанні за дистанційній формі навчання. При цьому мова йде не тільки про нові інструменти, а й про вдосконалення існуючих, які застосовуються в оф-лайн навчанні. «Основним завданням викладача є представлення (презентація) навчального матеріалу. Воно здійснюється двома способами: у вигляді лекцій та підручників. Представлення результатів наукових досліджень є також невід'ємною частиною роботи науковців.» [1].

Об'єктом цього дослідження є – навчальна презентація, як інструмент подання навчального матеріалу, метою дослідження - визначення особливостей підготовки навчальної презентації за дистанційної форми навчання.

Специфічність дистанційного навчання, яка полягає у відсутності безпосередньої взаємодії викладача зі студентами, загострила необхідність вдосконалення процесу підготовки навчальної презентації з врахуванням цієї специфіки. Навчальна презентація використовується як допоміжний інструмент візуалізації навчального матеріалу в процесі лекційного (практичного) заняття. В дистанційному навчанні навчальна презентація, як правило, використовується під час проведення заняття в режимі відео конференції.

Виділяють наступні ознаки якісної презентації:

- Орієнтованість на слухача.
- Лаконічність презентованого матеріалу.
- Візуальна привабливість.
- Композиційні структурованість.
- Емоційна наповненість.[2]

Як оф-лайн навчання, так і дистанційне навчання потребує чіткого розуміння портрету студентської аудиторії, на яку розрахована презентація. Завжди існує ризик низького рівня сприйняття інформації, яка візуалізована в навчальній презентації. В сьогоденні, в умовах агресивного маркетингу та великого масиву рекламної продукції, поріг сприйняття інформації знижений, що ускладнює процес утримання уваги студентів протягом усього заняття та потребує жорсткого часового регламенту та чіткого структурування навчальної

презентації, акцентування уваги на ключових питаннях в навчальному матеріалі та на кінцевому результаті. У цьому аспекті, слід звернути уваги, що викладачі мають у своєму розпорядженні низку інструментів візуалізованого викладення матеріалів - стандартні сервісні пакети, які входять до операційних систем APPLE Keynote, Power Point та інші, які є доступними та дозволяють зробити необхідні налаштування [3]. Але, отримана «картинка» презентації є шаблонною та звичною для аудиторії, що знижує рівень сприйняття матеріалу та рівень її уваги.

До ефекту відсторонення аудиторії від сприйняття інформації призводять й довготривалі презентації з великою кількістю матеріалу. Презентація не може містити весь масив матеріалу, який викладається, а лише його найбільш важливу частину. Це вимагає дотримуватись відповідної структурованості представлення слайдів презентації, представлення матеріалу за логічною схемою, відповідними блоками.

«Аналіз наявних презентацій свідчить про те, що основну увагу викладачі та науковці зосереджують безпосередньо на змісті. Форма представлення матеріалу фактично до уваги не береться, а це суттєво знижує якість презентації загалом. Фахівці добре знають свій предмет, але мають недостатні знання щодо дизайну презентації, який суттєво впливає на розуміння й запам'ятовування матеріалу» [1].

До вимог, які висуваються до презентації є розміщення на слайдах обмеженого обсягу тексту, який може бути добре сприйнятий аудиторією. Для цього варто звернути увагу на такий інтерактивний інструмент навчання як системи QR- код, які дозволяють зробити посилання на велику кількість матеріалів, список літератури, відео матеріал та швидко їх отримати у використанні.

Для підвищення привабливості презентації, фахівці рекомендують використовувати стокові бази, які містять значний обсяг якісних готових фото, малюнків, зображень та роблять презентацію більш ілюстративною. Для підвищення уваги варто використовувати засоби маркетингу: іконки, емоджи, анімацію, з використанням відповідних сервісів, які є доступними в мережі Інтернет.

Сучасний світ навчання зумовлює необхідність підготовки якісної навчальної презентації з використанням знань в галузі дизайну, графіки та топографії (кольори, фон, шрифт тексту, його виділення), маркетингу (тривалість презентації, логіка викладання матеріалі), комп'ютерних технологій (використання) та інш. Володіння цими знаннями дозволяє якісно і яскраво виділити навчальний матеріал, акцентувати уваги на його ключових моментах, що впливає на рівень засвоєння навчальної дисципліни.

Список використаних джерел:

1. Нелюбов В. О., Баньої В. Ф., Куруца О. С., Кляп М. М. *Тексти в презентаціях: електронний навчальний посібник / 320 Мбайт. Ужгород: ДВНЗ "УжНУ", 2018. 77 слайдів. - 1 електрон. опт. диск (CD-ROM): кольор.; 12 см. Систем. вимоги: Windows 7, 8, 10. MS PowerPoint 2016, 2019, 365. Назва з титул. екрана. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/29149> (дата звернення: 24.02.2021)*

2. Як припинити робити нудні презентації, які розумієш тільки ти сам. URL: <https://www.redbull.com/ua-uk/8-pravyl-efektyvnoyi-prezentatsiyi> (дата звернення: 24.02.2021)
3. Організація дистанційного навчання в системі позашкільної освіти Практичні поради для педагогів URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pozashkilna/2020/Destantsiyne%20navchannya/Orhanizatsiya%20dystantsiynoho%20navchannya.pdf> (дата звернення: 24.02.2021)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ТУРИЗМ»

Гаврилюк С.П.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри туризму,

ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: gavrylyuks@krok.edu.ua,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1001-4046>

Динамізм зовнішнього середовища та інтенсивність трансформацій у туристичній сфері вимагають від фахівців зі спеціальності «туризм» вмілого вирішення нових задач, зокрема з урахуванням обмеженості ресурсів, швидкої адаптації до нових викликів. Деякі компетентності і професійні навички фахівцям необхідно розвивати і вдосконалювати, щоб бути затребуваним протягом усієї кар'єри.

Метою дослідження є вивчення компетентностей фахівців зі спеціальності «туризм» відповідно до потреб сучасного ринку туристичних послуг.

Враховуючи досвід провідних країн світу з підготовки фахівців для галузі туризму розроблено Стратегію розвитку туризму і курортів в Україні до 2026 року, що включає заходи щодо удосконалення системи професійної підготовки фахівців сфери туризму. Так, Стратегією ініційовано комплексне дослідження ринку праці у сфері туризму з метою визначення потреби у фахівцях відповідного профілю, розроблення відповідних базових компетентностей фахівців та підготовки освітніх програм з професійного навчання у сфері туризму з урахуванням виявлених потреб [1].

Для якісного туристичного обслуговування необхідні професійні та компетентні кадри, які можуть оперативнo та ефективно реагувати як на зміни оточуючого середовища, так і на внутрішні трансформаційні процеси в туристичній організації. Покращення компетентностей фахівців у сфері туризму в Україні є квінтесенцією розвитку ринку туристичних послуг, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного туристичного продукту, збільшення потоків іноземних туристів, тому що потреби галузі постійно змінюються і сучасний ринок праці потребує таких компетентностей фахівців, як здатність самонавчатися; уміння співпрацювати в команді; креативно вирішувати проблеми і проявляти ентузіазм, а не чекати готових інструкцій; мати навички програмування, самоорганізації тощо.

Працівникам туристичної сфери важливо мати здібності до самонавчання, уміння самостійно засвоювати інформацію й ефективно її використовувати. Для цього потрібно виробити звичку до постійного набуття нових знань та професійного досвіду, відвідувати курси, вебінари чи тренінги, оскільки безперервне оновлення інформації вимагає постійного самовдосконалення для досягнення життєвого успіху.

Відкриття онлайн-турагенств, зростання числа віддалених співробітників у туристичній сфері підвищує також вимоги до самоорганізації фахівців з туризму. Щоб бути продуктивним у такому режимі, важливо приділяти увагу

плануванню і самоконтролю, вміти розподіляти завдання за значущістю, відокремлювати роботу від особистих справ, самостійно контролювати дедлайни, а робити це поза офісом набагато складніше. Отже, вміння організувати себе, щоб найповніше реалізувати свій творчий потенціал, набуває важливого значення.

Майбутньому фахівцю слід також вміти управляти власними емоціями, а також розбиратися в мотивах людей і передбачати поведінку інших, тобто мати гарний емоційний інтелект. Щоб працювати в команді і легше досягти своїх цілей у взаємодії з оточуючими, важливо добре розуміти інших людей, ефективно керувати своєю емоційною сферою,

У цифровому світі не можна прожити без уміння працювати з новими технологіями, не маючи навичок діджитал адаптації. Гаджети стають не лише інструментом розваг, а й інструментом пізнання і розвитку. На сьогоднішній день у зв'язку з карантинними заходами, введеними через загрозу поширення коронавірусної інфекції COVID-19, фахівці туристичної сфери повинні вміти проводити заходи (онлайн-тури, он-лайн екскурсії тощо) дистанційно. Навички елементарного програмування в найближчі роки можуть стати такими ж необхідними для людини, як уміння читати і писати.

Важливою конкурентною перевагою сучасного фахівця є креативність, що означає здатність нестандартно мислити і створювати нові шляхи вирішення проблем. Якщо машини можуть вирішувати тільки рутинні завдання, то людина здатна творчо мислити і нестандартно підходити до розв'язку задач.

В умовах надлишку інформації та встановлення онлайн-контактів з великою кількістю людей важливо ставити під сумнів інформацію, що надходить, відрізняти корисні контакти від некорисних, тобто оволодіти компетентністю критичного мислення для ухвалення ретельно обміркованих та незалежних рішень. Відсівати неважливе і концентруватися на завданні корисно при роботі на будь-якій посаді.

Роботодавці хочуть отримати швидкий результат, а не чекати, поки людина адаптується і звикне. Тому цінуються кандидати, які можуть швидко адаптуватися і з ентузіазмом взятися за вирішення завдань. Висока адаптивність та ентузіазм - це важливі компетенції в успішній кар'єрі.

Специфічними компетентностями працівника туристичної сфери є: знання іноземних мов; основ туризму, його світових, національних і регіональних особливостей; навички формування, просування і реалізації туристичного продукту; уміння використовувати туристичні ресурси у своїй професійній діяльності; обізнаність з сучасними туристичними інноваціями та трендами; здатність працювати в умовах невизначеності тощо.

В умовах сьогодення надання якісних туристичних послуг потребує залучення професійних кадрів, що володіють переліком необхідних компетентностей, адже саме від підготовленості працівників у великій мірі залежить, яким чином буде організований процес туристичного обслуговування і в кінцевому рахунку задоволеність споживачів якістю послуг. Формування стабільного і професійного кадрового потенціалу є запорукою сталого,

конструктивного та прогнозованого розвитку як туристичної організації, так і галузі в цілому.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження КМУ від 16.03.2017 р. № 168-р. URL: <https://www.kmi.gov.ua/npas/249826501>. (дата звернення: 02.02.2021).
2. Педагогіка туризму : навчальний посібник компетентності/за ред. проф. В.К. Федорченка. К. : «Слово», 2004. 296 с.

ЮРИДИЧНА ПРАКТИКА: ВИМОГИ МОРАЛІ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Горелова В.Ю.,

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін,
завідувачка юридичної клініки університету економіки та права «КРОК»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
ORSID: <https://orcid.org/0000-0001-6536-2422>*

Парадигма сучасної освіти перебуває на трансформаційній хвилі у зв'язку з тими світовими вимогами та особливостями які потребують психологічної адаптації викладачів та студентів до нового формату навчання. Пошук оптимальної моделі навчання при умовах вірусної пандемії привів до впровадження інноваційних технологій в освіті та застосування систем дистанційного навчання. Та залишається досі відкритим питання: як відобразяться на розвитку критичного мислення та психологічній (моральній) готовності такі трансформації у професійному зростанні юристів?

Об'єкт дослідження: відносини, що виникають в процесі навчання студентів, зокрема під час юридичної практики в університеті.

Метою є дослідження ролі і значення юридичної практики крізь призму моралі в умовах трансформації юридичної освіти.

Методи дослідження: метод аналізу, формально-логічний, статистичний.

Зрозуміло, що останні трансформаційні процеси в освіті не могли не нанести свій відбиток на системі соціальної регуляції, значення якої посилюється в умовах пандемії. Так, опитування студентів юридичного факультету у 2018 році показало, що 97% відсоток опитаних бажали набути практичного досвіду під час навчання в Юридичній клініці університету. Серед них: 56% зазначили, що такий досвід необхідний їм з метою поліпшення комунікативної взаємодії (адже студенти клініки надають консультації в форматі оф-лайн); 32 % студентів зазначили, що така практика поліпшить теоретичні знання, але виявили бажання пасивної участі під час надання очних консультацій; решта – бажуючі отримувати заочні завдання. При цьому, 76 % опитаних студентів денної форми навчання зазначили, що професія юриста – це взірць морального надбання суспільства, а сама особа адвоката – це уособлення людяності, духовності, честі та справедливості.

Опитування тих самих студентів у 2020 році показало, що лише 19% бажуючих працювати на базі Юридичної клініки очно. Решта студентів, звикнув за цей час до он-лайн навчання виявили бажання займатись практичної діяльністю лише заочно. Окрім того, контекст моралі в професії «юрист» значно втратив змістовну частину та актуальність для студентів. Майже половина студентів зазначила, що питання ціни на юридичну послугу для них буде мати вирішальне значення, і лише 10% студентів мають намір допомагати в майбутньому тим, чії права дійсно були порушені незалежно від їх матеріальних статків. Таким чином, можна констатувати, що умови взаємодії в інформаційному суспільстві здатні впливати на свідомість студентів, деформуючи моральні устої.

Треба зазначити, що однією з глобальних проблем будь-якої держави на сьогодні залишається значний «перенахил» у бік «літери права» як єдиного регулятора суспільних (людських) відносин, залишаючи норми моралі формальністю. Звичайно, легко «судити папір» ніж живу людину, що приводить до спрощеного сприйняття дійсності при розгляді справи або виконанні правових приписів, звільняючи особу від зайвих «примхів совісті».

Загальне «моральне обличчя» сучасної України досить неоднозначне, проте з упевненістю можна сказати одне: на сьогоднішній день надзвичайно широкий спектр поглядів на мораль. Трансформація моралі на Україні здійснюється передусім під впливом публічної та медійної сфери. Так, за влучною думкою юристів, у формуванні моральних якостей молоді особи головного значення набуває «загальноприйнята, допустима модель поведінки в суспільстві», яка поряд із віковими християнськими українськими цінностями наразі зазнає деформації під впливом «голлівудських фільмів з їх наскрізною пропагандою насильства, вульгарних ТВ – передач та реклами» [1, с.14]. Але також, на нашу думку певний пласт відповідальності за рівень і зміст моралі покладено не лише на українські засоби масової інформації, а й на систему освіти, де питання моралі в будь-якому випадку припускає лише активний його характер.

В останнє десятиріччя Україна зазнала багато змін практично у всіх вимірах: економічних, політичних, соціальних тощо, і всі вони наклали відбиток на моральну сферу незрілої особистості. Сучасні тенденції трансформації моралі в суспільстві породжують нові теоретичні конструкції та підходи у відносинах в суспільстві, модернізуючи при цьому правові скрижалі. Закон України «Про захист суспільної моралі» створений з метою захисту моралі як стержня духовної істоти [2], та, нажаль, не виконує дану функцію, адже в ньому відсутні безліч необхідних чинників, які потребують уваги: невігластво та неповага до літніх людей, батьків, оточуючих; нецензурні висловлювання в суспільних місцях тощо. Зазначені пробіли в законодавстві, на наш погляд, є великою помилкою, плоди якої ми будемо пожинати в майбутньому. Ми вчимо майбутніх юристів дотримуватися «букви закону», і отже, у законі мають бути прописані принципи та норми моралі, які віддзеркалять основні суспільні обов'язки та визнання особистістю власного суспільного значення. В цьому сенсі, юридична практика виховує студентів в дусі поваги до людини, виконуючі як загальні освітянські завдання, так і специфічні, що обумовлюються особливостями майбутньої професії, як одного із видів соціальної діяльності.

Таким чином, процес трансформації, який сьогодні торкається всіх сфер людського буття, вказує на необхідність переосмислення навчальної юридичної практики, перетворення її із суто – виробничої на дослідницько-виховну діяльність. Таке перетворення практичного навчання в освіті в цілях моральної стійкості студентів вимагає додаткових тренінгів і теоретичних тематичних курсів, набір якісних тематичних досліджень. Окрім того, давно підтверджено практикою, що власні роздуми та особистий приклад вчених-викладачів та

практиків мають вирішального значення для розвитку здорового потенціалу студентів як агентів стійкого високо морального майбутнього. Тобто юридична практика має відмовитися від суто дисциплінарних меж і сприяти інтеграції неакадемічних знань і досвіду.

Список використаних джерел:

1. Пагуліч Л., Ярманова Г. *Гендер, релігія і націоналізм в Україні*. Київ: ТОВ «ВТС ПРИНТ», 2019. 77 с.
2. Закон України «Про захист суспільної моралі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1296-15#Text> (дата звернення 26.02.2021)

ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Гороф'янюк І.В.,

*доцент кафедри української мови,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
e-mail: gorofyanyuk@gmail.com*

«Хто володіє інформацією, той володіє світом» – це відоме висловлювання фінансиста Натана Ротшильда сказане було більше двох століть тому, проте актуальність його сьогодні неспростовна.

XXI століття – ера інформаційного суспільства, епоха «інформаційних технологій», у яку інформація все частіше визначається як основний ресурс майбутнього. Учені стверджують, що в історії розвитку цивілізації відбулося кілька інформаційних революцій — перетворень суспільних відносин через кардинальні зміни у сфері обробки інформації. Натомість сьогодні ми живемо в добу так званого інформаційного вибуху – швидкого збільшення кількості даних: доведено, що за п'ять попередніх років людством було вироблено інформації більше, ніж за всю попередню історію. Обсяг інформації в світі зростає щорічно на 30 % [1]. Американські вчені підраховали, що на даний момент щодня людина отримує інформацію, яка б уміщалася в 174 друкованих виданнях. Не дивлячись на це, вчені зауважують, що ми знаходимося лише на початку інформаційної епохи. У майбутньому кількість даних тільки збільшуватиметься. Цілком закономірно, що зростання кількості доступних даних ускладнює процес управління інформацією, що призводить до інформаційного перевантаження. Саме тому ідеологія сучасного інформаційного суспільства передбачає розробку спеціальних механізмів інтелектуальної економіки, що базується на знаннях та спрямована на приборкання загрозливих наслідків інформаційного вибуху, з одного боку, і розробки механізмів сталого розвитку інформаційно грамотного суспільства, яке вміє користуватися інформацією, обирати правдиві й достовірні джерела інформації й застосовує її відповідно до усталених норм моралі та закону, зокрема дотримання авторського права. Професор Кириченко М. О. виділяє такі основні механізми інформаційного суспільства, як економіка, політика, право, культура, управління, ідеологія [2, с. 127]. У цьому ланцюжку, на нашу думку, бракує ще однієї обов'язкової складової – освіти. Адже на неї покладено першорядну роль – виховання й навчання громадянина, який володітиме всім необхідним інструментарієм для повноцінного життя в інформаційному суспільстві та його подальшого розвитку, оскільки для цього обов'язковими є спеціальні знання й підготовка.

Мета нашої розвідки – з'ясувати особливості організації освіти в «інформаційному суспільстві» та «суспільстві знань», зокрема окреслити основні форми та технології дистанційного навчання в ньому.

Переконані, що поняття «інформаційне суспільство» та «суспільство знань» є не тотожними. Основне завдання сучасної освіти полягає саме в тому,

щоб трансформувати інформацію, яка оточує людину з усіх усюд, в знання – внутрішньо осмислену інформацію, яку людина зможе самотійно і спонтанно застосовувати в будь-якій ситуації.

Отож вважаємо, що стратегічною метою ідеології сучасного інформаційного суспільства має бути його трансформація в суспільство знань.

Дистанційне навчання є обов'язковою складовою освіти в сучасному інформаційному суспільстві.

Основними видами дистанційних занять є такі:

1. Дистанційна лекція – вид навчального заняття, на якому студенти одержують електронні лекційні матеріали, аудіовізуальну інформацію лекційного матеріалу через засоби телекомунікаційного зв'язку як у синхронному, так і асинхронному режимах. Основною перевагою такої форми роботи є здатність викладача і студента комунікувати на пряму, якщо спілкування відбувається в реальному часі. Можливість неодноразового повернення до лекційного матеріалу – суттєва перевага дистанційної лекції в асинхронному режимі.

2. Відеолекція – лекція викладача, записана на електронні носії інформації із мультимедійним супроводом. Можливість неодноразового повернення до лекційного матеріалу – суттєва перевага також відеолекції в асинхронному режимі, проте недоліком її є відсутність можливості ставити питання лекторові.

3. Мультимедіалекція – вид навчального заняття, на якому до лекції додаються спеціально розроблені інтерактивні комп'ютерні навчальні програми. Перевагою такого типу лекції є те, що кожен студент обирає індивідуальну освітню траєкторію.

4. Вебінар – інтерактивний семінар, організований за допомогою інтернет-технологій у формі віртуального спілкування між викладачем і студентом у супроводі прикріпленої презентації. Перевагою такої типу роботи є те, що кожний слухач бере активну участь в обговоренні навчального матеріалу.

5. Практичне заняття – це вид навчального заняття, на якому дистанційно відбувається огляд навчального матеріалу, формування практичних умінь і навичок. Результати індивідуальної роботи студента надсилаються на перевірку викладачу електронною поштою. Важливо, щоб останній обов'язково прокоментував у відповідь сильні і слабкі місця роботи, запропонував інструкцію для покращення результату.

6. Тематична дискусія – інтерактивний вид практичного заняття, у центрі якого – дискусійне обговорення питання.

7. Відеоконференція – інтерактивний вид тематичної дискусії в режимі онлайн за допомогою сучасних телекомунікаційних технологій і передбачає заздалегідь змодельоване відкрите обговорення поставлених навчальних проблем в межах дистанційного листування.

8. Дистанційне консультування – вид навчального заняття, на якому студент отримує пояснення конкретних теоретичних положень чи практичних завдань у режимі реального часу або асинхронно з використанням усіх засобів зв'язку (інтернет, пошта, телефон), що є чи не найбільшою перевагою такого

виду дистанційних занять.

Однозначно, у процесі навчання необхідно комбінувати різні види дистанційних занять задля досягнення максимального результату від дистанційної освіти, враховуючи специфіку навчального матеріалу, слухацьку аудиторію та технічні можливості двох сторін навчального процесу.

На сьогодні відомо багато видів технологій дистанційного навчання, які розподіляють на такі групи: друковані, аудіо, відео, комп'ютерні технології.

Комп'ютерні технології охоплюють спеціальні програмні пакети, які уможливають гнучкість в організації навчання; веб-конференції на базі спеціального програмного забезпечення, яке забезпечує голосову та графічну взаємодію між учнем/студентом та вчителем/викладачем, а також дає можливість приєднувати навчальні презентації та інший навчальний цифровий контент; саме програмне забезпечення, призначене для колективного та групового здійснення роботи ад навчальною інформацією в режимі «реального часу» чи синхронно; інтернет, який є основним інструментом для реалізації усіх комп'ютерних технологій.

Без сумніву, успішний результат може бути лише за умови застосування комбінацій різних технологій дистанційної освіти. Це зумовлено тим, що, по-перше, дозволяє вибудувати зручну навчальну траєкторію для учня/студента та вчителя/викладача, по-друге, максимально врахувати особливості навчального матеріалу.

Список використаних джерел:

1. Lyman P., Varian H.R. *How much information. Release of the University of California.* Oct.27, 2003. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%d0%86%d0%bd%d1%84%d0%be%d1%80%d0%bc%d0%b0%d1%86%d1%96%d0%b9%d0%bd%d0%b8%d0%b9_%d0%b2%d0%b8%d0%b1%d1%83%d1%85 (дата звернення: 28.02.2021).
2. Кириченко М. О. *Формування ідеології інформаційного суспільства в умовах глобальної інформатизації: тенденції, парадигми, перспективи розвитку : монографія / Мін-во освіти і науки України, Університет менеджменту освіти НАПН України. Харків : Вид-во ПП «Технологічний Центр», 2017. 320 с.*

ОГЛЯД РИНКУ ПЛАТФОРМ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАННЯ

Дьячук І.В.,

к.е.н., ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК", м. Київ, Україна,

e-mail: irina_diachuk@ukr.net,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7032-9379>

Описані основні можливості систем електронного навчання Moodle, Sakai та Blackboard, які утворюють їх базовий потенціал. Здійснено порівняльний аналіз систем електронного навчання за різними критеріями.

На даний час електронне навчання є однією з форм організації навчання з використанням інформаційних і комунікаційних технологій. Дане поняття в повсякденному житті може бути замінено такими термінами, як: дистанційне, віртуальне, комп'ютерне, мультимедійне, веб-орієнтована освіта тощо. Сучасний стан засобів обчислювальної техніки і широке поширення мережі Інтернет надають можливість для реалізації численних переваг електронної технології навчання, таких як: віддаленість, масовість, високий рівень інтерактивності, забезпечення доступу до електронних бібліотек, формування єдиного освітнього середовища.

Управління ієрархічної багаторівневої системою електронного навчання здійснюється за допомогою спеціалізованих програмних платформ, які в англійськомовному середовищі мають назву VLE (virtual learning environment), або LMS (learning management systems).

Згідно з останніми даними, на сьогоднішній день існує кілька сотень як безкоштовних, так і комерційних програмних середовищ навчання, які підтримують електронне навчання. Серед них найбільш поширеними є: «Е-Стаді», ATutor, Claroline, Dokeos, LAMS, Blackboard, OLAT, OpenACS, iSpring Online, TalentLMS, Inkling, Moodle, Sakai, Versal, WebTutor та інші.

Платформа електронного навчання Blackboard є комплексом програм, призначених для здійснення електронної освіти та створення навчальних курсів. Це добре розвинене програмно-апаратне забезпечення, що включає в себе такі модулі, як: Blackboard Learn (система навчання), Blackboard Collaborate (віртуальні класи), Blackboard Mobile (мобільне навчання), Blackboard Connect (система масової онлайн-розсилки), Blackboard Transact (система ідентифікації особистості), Blackboard Analytics (система зберігання і аналізу даних) і інші. Даний продукт є комерційним (належить компанії Blackboard Inc.) і володіє закритим вихідним кодом. Переважна кількість американських навчальних закладів використовують саме цю платформу для електронної освіти [1].

Система дистанційного навчання Sakai є програмним середовищем з відкритим вихідним кодом, вона користується попитом серед спільнот наукових установ, комерційних організацій та приватних осіб. Sakai має вільну ліцензією і використовується для навчання, наукових досліджень, співпраці тощо. Програмне забезпечення Sakai ґрунтується на технологіях Java, що, в свою чергу, гарантує високу стабільність і надійність програмного коду

продукту в порівнянні з іншими системами з відкритим кодом. Дана система має гарну структуру, включає в себе безліч основних і допоміжних модулів, за допомогою яких можна збирати спеціалізовані системи дистанційного навчання для того чи іншого навчального закладу [2].

Система Moodle (Modular object-oriented dynamic learning environment, модульна об'єктно-орієнтована динамічна середовище навчання) - одна з найпотужніших і поширених середовищ електронного навчання з числа пропонувананих на ринку систем дистанційного навчання в наш час. Вона поширюється на основі ліцензії для систем з відкритим вихідним кодом GPL [3]. На її основі можна конфігурувати спеціалізовану систему електронного навчання, яка найбільшою мірою задовольнятиме потребам конкретного освітнього закладу. Moodle підтримує більше 40 мов. На її основі створено і успішно функціонує безліч освітніх ресурсів: сайтів і курсів. Популярність цього засобу можна оцінити за статистичними даними, наведеними на офіційному сайті проекту [4]:

- близько 100 000 зареєстрованих освітніх сайтів;
- число користувачів наближається до 130 млн;
- кількість створених курсів перевищує 14 800 000;
- використовується в 232 країнах.

Перелічимо основні переваги та особливості системи Moodle:

1. Вільне розповсюдження і відкритий програмний код. Цей фактор дуже важливий для освітніх установ (зокрема, для університетів), які здатні вести власні програмні розробки. Відкрита архітектура системи дозволяє поповнювати її замовними модулями і налаштовувати програмний код під особливості організації та поточної ситуації.

2. Розвиток програмного забезпечення. Система Moodle - це програмне середовище, що динамічно розвивається. В її створенні беруть участь члени міжнародного співтовариства Moodle: користувачі, програмісти, системні адміністратори і організації. Це гарантує постійне вдосконалення системи і її відповідність сучасним і перспективним вимогам електронного навчання.

3. Простота інсталяції, настройки та адміністрування системи. Moodle легко встановлюється і не пред'являє високих вимог до технічного і системного програмного забезпечення. Moodle працює під управлінням основних сучасних операційних систем: Unix, Linux, Windows, Mac OS X, Netware та ін. Вимоги до ресурсів обчислювальної системи дуже скромні за сучасними мірками.

4. Функціональна повнота. Moodle дозволяє реалізувати всі основні функції сучасної платформи електронного навчання. Досвід показує, що в середовищі Moodle можливо розробити будь-яку сучасну дидактичну методику і навіть експериментальні педагогічні технології.

5. Масштабованість. Система не має істотних «розмірних» обмежень. Вона підходить для роботи в середовищі невеликої освітньої організації (школа, коледж та ін.) і може слугувати технічною базою для організації освітнього процесу університетів, які налічують тисячі слухачів і сотні електронних курсів та тренінгів.

Проведений порівняльний аналіз показав, що найбільший інтерес серед платформ електронного навчання представляє платформа Moodle, так як вона задовольняє найбільшу кількість критеріїв. Також відмінною рисою проекту Moodle є те, що навколо нього сформувалося найбільш активне міжнародне мережеве співтовариство розробників і користувачів, які діляться досвідом роботи з платформою, обговорюють виниклі проблеми, обмінюються планами і результатами подальшого розвитку середовища. Варто також відзначити, що ненабагато відстають від Moodle платформи Sakai і Blackboard. З проведеного аналізу можна зробити висновок про те, що Sakai - доступне багатофункціональне технологічне рішення, відповідне для організації електронного навчання, досліджень і корпоративної роботи, що володіє відкритим вихідним кодом, що дає користувачам право розробляти, налаштовувати і поширювати програмне забезпечення безкоштовно і в будь-яких цілях; а платформа Blackboard, незважаючи на те що є комерційним програмним продуктом, також вельми популярна у приватних користувачів і освітніх установ завдяки своїм можливостям і пропонованим функцій, багато з яких вказані в умовах порівняння вище. На закінчення хотілося б сказати, що електронне навчання - це перш за все ефективне використання аудиторного часу і гнучкість навчального процесу, і в даний час ринок пропонує величезний вибір різних рішень, за допомогою яких ці процеси можуть бути ефективно здійснені.

Список використаних джерел:

1. *Blackboard | Education Technology & Services. URL: <http://www.blackboard.com/index.html>*
2. *Introducing Sakai | Sakai. URL: <https://www.sakaiproject.org>*
3. *The GNU General Public License v3.0. URL: <http://www.gnu.org/copyleft/gpl.html>*
4. *Moodle.org: Moodle Statistics. URL: <https://moodle.net/stats/?lang=ru>*

ОПТИМІЗАЦІЯ ТА ПОБУДОВА БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

Єрохін К.Я.,

доцент кафедри управління проектами і процесами,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: KostantinEY@krok.edu.ua

Сучасні умови бізнесу диктують дуже швидкий та адаптивний стиль прийняття управлінських рішень – адже для отримання конкурентних переваг компанії мають бути максимально відкритими до змін, миттєво реагувати на всі виклики, які виникають кожного дня. Крім цього, чим швидше прийняті на будь-якому рівні управлінські рішення приводять до відповідних змін всередині компанії, тим ефективніше діє вся система, спрямована на задоволення потреб споживача у найкращий, найшвидший та найбільш зручний спосіб.

Project Management Institute (PMI) – одна з провідних світових установ в сфері управління проектами. В своїй основній книзі PMBOK guide, яка документує основні підходи PMI, зазначається, що технічні навички управління проектами не гарантують успішності проекту і його керівника. Крім технічних навичок, керівник проекту (і бізнесу в цілому) повинен вміти вести за собою команду (leadership skills) і мати експертизу в побудові бізнесу (strategic and business management expertise) [1]. Ось саме ця експертиза і дозволяє підійти до відображення будь-якого бізнесу як набору проектів, кожен з яких буде мати чітко описані бізнес-процеси, які поєднуються ресурси, людей та інформацію, які разом і складають повну картину будь-якого бізнесу, незалежно від його розміру, складності, галузі тощо. Поєднання технічних навичок, лідерських якостей та бізнес експертизи об'єднується в концепцію PMI Talent Triangle™.

Що стосується підходів у побудові бізнес-процесів та моделі бізнесу взагалі, то на сьогодні можна виділити дві основні теорії – класична (waterfall) та ітеративна (agile). Waterfall — методика управління проектами, яка має на увазі послідовний перехід з одного етапу на інший без пропусків і повернень на попередні стадії. Agile — система ідей і принципів «гнучкого» управління проектами, на основі яких розроблені популярні методи Scrum, Kanban і інші. Ключовий принцип — розробка через короткі ітерації (цикли), в кінці кожного з яких замовник (користувач) отримує робочий код або продукт [1].

Основною ідеєю побудови бізнес-процесів є проектний і процесний підхід до створення моделі бізнесу та опису всіх процесів, незалежно від обраної методики управління проектами та процесами.

Список використаних джерел:

1. Project Management Institute. (2004). *A guide to the project management body of knowledge (PMBOK guide)*. Newtown Square, Pa: Project Management Institute.
2. Womack, J. P., & Jones, D. T. (2003). *Lean thinking: Banish waste and create wealth in your corporation*. New York: Free Press.

ВПЛИВ КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГУ НА ДІДЖИТАЛІЗАЦІЮ РИНКІВ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ

Капраль О.Р.,

*к.е.н., асистент кафедри маркетингу і логістики,
Національний університет "Львівська політехніка",
e-mail: olha.r.kapral@lpnu.ua*

На сьогоднішній день, в період карантину, пандемія залишила свій слід практично у кожній сфері бізнесу. Деякі види бізнесу взагалі призупинили свою діяльність або ж переформатувались у нові, більш доступні. [1]

Діджитал-маркетинг став єдиним каналом взаємодії з клієнтами на довгі місяці, і надалі залишиться пріоритетним. Проте він будується не на вигоді від товару чи послуги, а на ідеї. Крута ідея може розповсюдитись інтернетом миттєво. Але B2B — це далеко не коронавірус, тому не варто сподіватись на вірусне розповсюдження та легкі успіхи. Тому знадобиться якісна довгострокова контент-маркетингова стратегія, яка має враховувати порядок нового "після-карантинного" світу.

З моменту появи та подальшого спалаху COVID-19 по всьому світу з'явилися мільйони твітів та ретвітів про вірус, використовуючи їх, користувачі мережі поширюють так інформацію. Твіт, що пов'язаний з COVID-19, можна побачити кожні 45 мілісекунд, і #Coronavirus зараз є другим найбільш часто використовуваним хештегом 2020 року. Ці обсяги відображають величезний апетит до перегляду та обміну новинами та інформацією, пов'язаною з цим вірусом, коли вона розгортається. [2]

Клієнтам знадобиться ще більше контенту, якісного контенту від ресурсів, яким вони довіряють. При плануванні digital-кампанії варто враховувати те, в якому інформаційному полі знаходиться ваша цільова аудиторія. Тому для медіа, які вже мають свого читача, відкриваються нові перспективи – довіра до них зростає.

Контент-маркетинг стає ефективним інструментом для підтримки стосунків з клієнтами та залучення нових. Допоки ви маєте хорошу контент-стратегію, ваші комунікації та залучення аудиторії залишаться непорушними незалежно від обставин.

Список використаних джерел:

1. Як брендам працювати з контентом під час кризи. Колонка Наталі Чуловської. Антикризові дії. URL: <https://bazilik.media/iak-brendam-pratsiuvaty-z-kontentom-pid-chas-kryzy-kolonka-natali-chulovskoi/> (дата звернення: 18.12.2020).
2. Twitter зібрав поради для брендів на період пандемії коронавірусу. Снівпереживання, розуміння і влучний гумор. URL: <https://bazilik.media/twitter-zibrav-porady-dlia-brendiv-na-period-pandemii-koronavirusu/> (дата звернення: 18.12.2020).
3. Прогнози розвитку digital-маркетингу в умовах кризи. URL: <https://sostav.ua/publication/prognozi-rozvitku-digital-marketingu-v-umovakh-krizi-84767.html> (дата звернення: 19.12.2020).
4. A visual checklist: Content marketing during a crisis (Infographic). URL: <https://www.techinasia.com/visual-checklist-content-marketing-crisis-infographic> (дата звернення: 22.12.2020).

РЕАЛІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Ковалькова Т.О.,

к.пед.н., доцент кафедри психології,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м Київ, Україна,

e-mail: tetianako@krok.edu.ua,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2992-922X>

Пандемія COVID-19 стала поштовхом до трансформації традиційної системи освіти в Україні та в усьому світі у XXI столітті. Глобальним завданням стало інформаційне забезпечення освіти. Пандемія поставила вищі навчальні заклади у важкі умови, змушуючи в найкоротші терміни адаптуватися до нових реалій, швидко приймати рішення. Завдяки дистанційному навчанню ніщо не заважає «бути присутнім» на онлайн-заняттях з певної дисципліни; перебуваючи в будь-якій точці світу, студент може навчатися вдома у звичному режимі.

У світі і в Україні застосовується інтерактивне навчання. У Національному технологічному університеті США та Шанхайському університеті КНР були створені і стали популярними телеуніверситети, тьютерські та інформаційні центри [1].

Дистанційна освіта розвивається, викладач зі студентами можуть підтримувати спілкування за допомогою інтерактивних засобів комунікації, тому отримання знань може продовжуватися все життя. У ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» для навчання студентів успішно використовується платформа MOODLE, ZOOM, MICROSOFT OFFICE 365.

У XXI столітті викладання навчальних дисциплін у вищих навчальних закладах має ставити за мету підготовку спеціаліста, знання, уміння й навички якого повною мірою відповідають сучасним тенденціям інформаційного суспільства. Враховуючи прогресивні погляди покоління Z, відбулося позитивне пристосування таких студентів до комп'ютеризованої системи освіти; здобувачі здатні самостійно шукати наукову літературу в онлайн джерелах, опановувати нові інформаційні навички. Отже, для реалізації дистанційної форми навчання викладачам варто застосовувати новітні підходи до організації навчального процесу, які мають відповідати потребам сучасного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Даценко Г. В., Сузанська З. В. Дистанційне навчання як засіб стимулювання самоосвіти. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія : матер. міжвуз. вебінар. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. С. 17-20.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Козійчук О.Г.,

к.пед.н., викладач, Фаховий коледж,

ВНЗ «Університет економіки та права КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: ksenia-3@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8820-5208>

Сучасні зміни в системі освіти створюють нові можливості в реалізації завдань професійного самовизначення учнівської молоді. Законом України «Про освіту» [1], визначено: «здобуття профільної середньої освіти передбачає професійно-орієнтоване на ринок праці профільне навчання на основі поєднання змісту освіти, визначеного стандартом профільної середньої освіти та професійно зорієнтованого підходу до навчання з урахуванням потреб і здібностей учнів» (стаття 12). Окрім того із запровадженням профільної освіти суспільство очікує від педагогіки наукового обґрунтованих, сучасних освітніх технологій, які б забезпечували формування в учнівській молоді готовності до життєвого та професійного самовизначення.

На часі метою є спроба показати практичні кроки щодо організації профільного навчання для формування професійного самовизначення учнівської молоді в умовах освітніх трансформацій. Саме з цих позицій, визначено об'єкт дослідження – варіанти профільного навчання, які дають можливість забезпечення індивідуальних освітніх траєкторій учнів, шляхом створення та реалізації варіативного компоненту освіти, де архіважливим є процес диференціації навчання поряд з інтеграцією освіти – це певні об'єднання дисциплін, програм навчання в різних закладах освіти, що сприятиме реалізації завдань визначених державною політикою у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» [2].

Наразі такий підхід дає змогу представити етапи формування професійно зорієнтованого підходу до навчання на рівні загальної схеми вибору змісту, форм, методів профорієнтаційної роботи в закладах освіти, що сприяє забезпеченню професійного самовизначення учнівської молоді у вигляді індивідуального освітнього маршруту з профільного навчання:

– на етапі вибору змісту, форм, методів профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю здійснюється реалізація навчально-наукових заходів в навчальному, позаурочному, позашкільному освітньому середовищі;

– на етапі вибору шляхів та засобів організації профорієнтаційної роботи реалізується комплексний потенціал можливостей використання навчального, позаурочного, позашкільного освітнього середовища, що дозволить максимально використати ці можливості для формування професійного самовизначення учнівської молоді в освітньому просторі.

Важливим стає освітній простір як соціальна інституція формування професійного самовизначення учнівської молоді. Під «освітнім простором» варто розуміти просторово-часове поле функціонування й розвитку системи

освіти як відкритої та активної соціальної сфери, де діє ідеологія формування особистості з огляду на умови зовнішнього середовища, потреби соціальних замовників, реалізовані освітні послуги установами освіти й організаціями, що включають освітній і розвивальний потенціал учнівської молоді [3].

Акцентуємо увагу на тому, що інтеграційний підхід в освітній практиці організації профільного навчання останнім часом реалізований у ряді варіантів. Найбільш вдалою є тенденція щодо організації профільного навчання як профорієнтаційного процесу, коли заклад загальної середньої освіти (ЗЗСО) має партнерські стосунки із позашкільним закладом освіти (ПЗО), закладом вищої освіти (ЗВО).

Слід також зважати на те, що поступово збільшується роль ЗВО як соціального замовника для ЗЗСО, оскільки ЗВО індивідуалізують правила вступу, вимоги до підготовки абітурієнтів. З огляду на це – комплекс «лицей-університет» реальна модель нової форми профільного навчання на основі поєднання змісту освіти, визначеного стандартом профільної середньої освіти, що дає можливість вирішити одразу кілька проблем. Насамперед йдеться про кращу професійну орієнтацію випускників, адже вони будуть старшими і більш вмотивованими та можливість переходу до схеми навчання в ЗВО «3+2»: три (а не чотири) роки бакалаврату і два роки магістратури, відповідно здібні старшокласники обиратимуть поглиблене вивчення профільних предметів, погоджене з ЗВО, і цей кредит згодом зарахується до університетської освіти. Такий підхід зробить учнівську молодь більш мобільною, а за три роки вони зможуть здобути два напрями вищої освіти, тобто швидше отримати освіту після закінчення шкільного навчання.

Виникає також потреба, пошуку технологій підтримки і розвитку інтелектуально обдарованої молоді. Тому заслуговує на увагу освітній варіант організації профільного навчання засобами позашкільного закладу освіти, який може виступати в ролі бази для динамічних профільних (у тому числі і міжшкільних) груп та створювати на своїй базі ресурсні центри навчання за напрямами профілів. Проте неварто визначати позашкільну освіту як допоміжну ланку, але саме вона через свою організаційно-правову форму, дозволяє залучати організаційні ресурси ЗЗСО, ЗВО, Національної академії наук та інших установ.

За свідченням вчених у найближчому майбутньому з десяти найбільш затребуваних спеціальностей – дев'ять будуть вимагати саме STEM-знань. На часі STEM-освіта – це освітня програма, заснована на ідеї навчання учнівської молоді за профільними дисциплінами у міждисциплінарному та прикладному спрямуваннях, яка готує учнівську молодь до успішного працевлаштування, до освіти після закінчення шкільного навчання, вимагає більш технічно складних навичок, що дозволить випускнику ЗЗСО відповідати запиту часу.

Таким чином, зосереджується увага на практичному інструментарії впровадження в освітню практику ЗЗСО та ПЗО – STEM-навчання. Це різноманітні олімпіади, діяльність Малої академії наук; конкурси і заходи: Intel Techno Ukraine; Intel Eco Ukraine; фестиваль науки Sikorsky Challenge та інші

підходи щодо забезпечення інноваційних технологій для створення умов розвитку науково-орієнтованої освіти на основі математично-природничих, технічних профілів. При цьому, система STEM-освіти з'єднує можливості профільного навчання для професійного самовизначення учнівської молоді в шкільному, позашкільному освітньому середовищі.

Приходими до висновку, що відповідно до інноваційних аспектів у освітньому просторі закладів освіти, реалізується система профорієнтаційної роботи – у той варіант профільного навчання, який б найкраще виконував завдання щодо формування професійного самовизначення, забезпечуючи профіль навчання учнів старшої школи як структуру особистісно зорієнтованого підходу. З огляду на викладене, необхідні комплексні узагальнення напрацювань низки сучасних концепцій, тенденцій щодо організації профільного навчання як профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю в закладах освіти, що співпадають із загальними принципами реформування освіти – це орієнтація на якість освіти, інтеграція, диференціація та індивідуалізація навчання.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 р. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. №38–39. Ст. 380. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 988-р. «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/988-2016-%D1%80>.
3. Касярум Н. В. Освітній простір: становлення поняття. Витоки педагогічної майстерності. 2013. Вип. 12. С. 107–113.

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА: ВИМУШЕНА НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ ОБ'ЄКТИВНА РЕАЛЬНІСТЬ?

Корнієнко О.О.,

*к.ю.н., доцент кафедри теорії та історії держави і права,
ВНЗ «Університету економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: korniyenko00@krok.edu.ua*

Епідеміологічна ситуація, що склалася у світі, посприяла актуальному пришвидшенню трансформацій у різних сферах життя, зокрема в освіті та науці. Ці зміни швидкими темпами знайшли своє втілення в сучасній вищій школі. Упродовж фактично всього 2020 року керівники всіх ЗВО разом із своїми науково-педагогічними працівниками намагалися мобільно налагодити дистанційне навчання на належному рівні з метою надання безперервних освітніх послуг. Хоча питання про перехід на змішане чи дистанційне навчання в наукових колах до цього порушувалося не один раз, багато хто сприймав ці нововведення як тимчасові заходи. Отже, метою статті є деталізувати шляхи нагального реформування освіти в контексті її дистанційних форм.

3 лютого 2021 році відбулося засідання Комітету Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій на якому Міністр освіти і науки Сергій Шкарлет висвітлив основні завдання, які ставить перед собою МОН на 2021 рік. Одне з них – широке впровадження цифрової трансформації освіти і науки.

Як зазначив сам Міністр «Діджиталізація всіх сфер суспільного життя є актуальним напрямом не лише через пандемію, а й загалом через глобальні тренди сьогодення та загальнодержавну політику щодо вектору цифрової трансформації держави. Вказані кроки – пріоритетні, проте є ще низка підпроектів із цифрової трансформації, над якими наша команда працює щодня» [1].

На думку Ю. Арешонкова, необхідність цифровізації університетської освіти очевидна. Адже є міжнародний досвід такої освітньої діяльності та створення мережевих університетів без кордонів [2].

На підтримку попередньої думки, знаходимо цікаві дані в дослідженні І. Кузьміної, що ще вкінці 1997 року у 107 країнах діяло близько 1000 навчальних закладів дистанційного типу. А станом на 2000 рік правом на дистанційну освіту скористалося – 90 млн. осіб. Згідно прогнозів у 2023 році цей показник становитиме 120 млн. осіб [3].

Безумовно, форсовані зміни у дистанційних формах та методах роботи університетів сьогодні багато в чому є недосконалыми, тому вимагають централізованого, методичного та невідкладного втручання та контролю з боку Міністерства освіти та науки України. Перехід до змішаного та дистанційного навчання відбувся шляхом проб та помилок, які необхідно врахувати при подальшій роботі.

На порядку денному, для забезпечення ефективного запровадження змішаного та дистанційного навчання, стоять питання які потребують нагального вирішення:

- розроблення спільної цифрової стратегії;
- уніфікації правил і вимог для учасників освітнього процесу із використанням новітніх технологій;
- оновлення всієї нормативно-правової бази, яка регулює правовідносини у сфері освіти в частині організації і здійснення дистанційного та змішаного навчання;
- оновлення вимог до роботи науково-педагогічних працівників у цифровому середовищі [2];
- труднощі ідентифікації дистанційних студентів;
- низька пропускну спроможність електронної мережі під час навчальних чи екзаменаційних телеконференцій [3].

Як зазначає у своєму дослідженні Ю. Арешонков, перехід до нових форм навчання сприятиме реальному зниженню «статусу університетських дипломів в умовах відкритого і мережевого навчання [...] фактичне зростання навантаження викладача в умовах цифровізації освіти, яке поки нормативно не враховується у системі нормування оплати праці», а також – нівелюванню функції «соціалізації здобувачів освіти, які переважно випадають із мікросоціуму закладу вищої освіти та індивідуалізуються в цифровому середовищі» [2].

Проблемним питанням залишається стимулювання самостійної роботи студентів. Неготовність частини науково-педагогічних працівників вийти із так званої «зони комфорту» та до переходу із простору студентських аудиторій у віртуальний світ до швидкої, а головне якісної трансформації.

Утім до переваг дистанційної освіти все ж варто віднести:

- відсутність географічних обмежень;
- гнучкість навчання (у час який зручний для слухача курсу, за умови, що здійснюється запис, який в подальшому направляється студенту), що, своєю чергою, перетворюється в індивідуальний графік навчання;
- до послуг дистанційної освіти будуть звертатися справді вмотивовані абітурієнти, які будуть зацікавлені отримати якісні знання, що сприяє відходу від «культу диплому про вищу освіту»;
- зручність та доступність до освітнього простору;
- здешевлення процесу отримання освіти (відсутність витрат на проїзд, проживання, оплату помешкання тощо);
- до того ж, на думку І. Кузьміної, дистанційна освіта розширює коло потенційних абітурієнтів [3].

Також зміни в освітньому процесі сприяють долаттю нових викликів і викладачами, і студентами. Тут проявляються і вміння користуватися сучасними технологіями (безперечна перевага в цьому молоді). Актуалізується, як ніколи, питання знання іноземних мов. По-перше, це дозволить отримати якісну європейську освіту самому абітурієнту; по-друге, інтегруватиме туди і викладачів.

Отже, різючі зміни в організації освітнього процесу минулого року стали серйозним викликом для українських закладів вищої освіти. Питання

дистанційної та змішаної освіти, які десятиліттями дискутувалися в академічних кабінетах, стали практичною потребою освіти сьогодення. І хоча на сьогодні залишається багато проблемних питань, які потребують нагального вирішення, цифрова трансформація в освіті є однозначно позитивним явищем та сприятиме підвищенню якості знань та глибшій інтеграції України в європейський освітній простір.

Список використаних джерел:

1. Цифрова трансформація освіти і науки є однією з ключових цілей МОН на 2021 рік, – Сергій Шкарлет. Вища освіта: Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном URL: <http://vnz.org.ua/novyny/nauka/11321-tsyfrova-transformatsija-osvity-i-nauku-e-odnieju-z-ključovyh-tsilej-mon-na-2021-rik-sergij-shkarlet> (дата звернення 1.03.2021).
2. Арешонков В.Ю. Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді. Вісник НАПН України, 2020. №2. DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-13-2>
3. Кузьміна І. Проблеми та переваги дистанційного навчання. Науково-практична конференція «Новітні освітні технології» URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1031> (дата звернення 2.03.2021).

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДХІД

Красота О.В.,

*к.е.н., доцент кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,*

e-mail: Krasota555@ukr.net,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8840-3119>

Актуальність теми. Сучасний глобальний світ є динамічним і зазнає постійних змін, адаптується до нових викликів сьогодення. Стратегічним завданням розвитку національних економік є забезпечення сталого розвитку і впровадження високих стандартів життя. В цьому сенсі беззаперечною є роль освіти, насамперед вищої.

Світовий досвід свідчить, що вища освіта не стоїть осторонь новітніх змін, а саме з її розвитку починається модернізація економіки та суспільства. Ефективність економічних реформ залежить як від фактичного перебігу економічних процесів, так і від трансформаційних процесів у системі вищої освіти.

Метою дослідження є визнання доцільності використання інклюзивного підходу для здійснення (завершеності) трансформаційних процесів у вищій освіті.

Методологічну основу дослідження формують праці науковців, які створили новий – інклюзивний – напрям у науці.

Результати. Метою вищої освіти є надання студентам ЗВО освіти вищого рівня відповідно до множинності функцій обраної спеціальності та освітньої програми. Набуття такого рівня освіти відбувається шляхом отримання знань, навичок та компетентностей, завдяки яким вони можуть приймати рішення, які відповідають їх майбутнім професійним обов'язкам [1, с.51].

Згідно із індексом людського розвитку українці є однією з найосвіченіших націй, а рівень писемності в країні складає в середньому 98%. Проте залишається певний дискримінаційний підхід щодо отримання якісної вищої освіти, коли певні групи людей не мають достатніх можливостей (в тому числі психофізичних та фінансових) для отримання якісних освітніх послуг. В цьому сенсі важливим є дотримання інклюзивного підходу до вищої освіти, який останніми роками набуває все більшої популярності як у світі, так і в Україні.

Інклюзія у вищій освіті, або інклюзивна освіта – поняття та явище суспільного життя, яке цікавить не тільки економістів, в й фахівців в галузі педагогіки, психології тощо. Дане поняття передбачає зміну ставлення до особливих освітніх потреб здобувачів вищої освіти, створення такого освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної особи, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку і фінансових можливостей. Відправною точкою цього поняття є переконання, що освіта – це базове право людини і основа для створення більш справедливого суспільства.

Вагомим в інклюзивному підході у сфері вищої освіти є визнання, що не особистість має прилаштовуватися до суспільних стосунків, а навпаки – суспільство має створити умови для задоволення особливих освітніх потреб кожної особистості [2].

В Україні, як і в більшості постсоціалістичних країн, довгий час домінувала так звана державоцентристська освітня система, головною метою якої було формування особистості за чітко визначеними освітніми стандартами із жорсткою регламентацією навчального процесу і підпорядкуванням особистих інтересів державним. Проте внаслідок глобальних соціально-економічних, політичних та екологічних змін, які сколихнули світ на початку третього тисячоліття, виникла потреба у принциповій трансформації освітньої сфери, законодавчої бази у сфері вищої освіти, узгодження її з ратифікованими міжнародно-правовими актами щодо дотримання прав кожного громадянина на основі інклюзивного підходу. В основу сучасної державної освітньої політики має бути покладено ідею повного інтегрування всіх членів суспільства, в тому числі осіб із обмеженими можливостями, у соціум через надання можливостей здобувати вищу освіту в інклюзивному середовищі.

До вищої освіти необхідно ставитись як до суспільної цінності найвищого порядку, а не як до окремого комерційного проекту, орієнтованого на отримання прибутку. Таким чином, на зміну старої державоцентристської освітньої системи поступово приходить нова студентоцентристська (студентоорієнтована) система вищої освіти, в якій домінують орієнтація на інтереси студента – здобувача вищої освіти, на задоволення його освітніх потреб незалежно від його психофізичного та фінансового стану.

Разом із процесами демократизації нашого суспільства значної ваги набувають ідеї гуманізації вищої освіти, орієнтація на задоволення освітніх потреб кожного здобувача вищої освіти. Така освітня політика визначає соціальну інтеграцію (інклюзію) усіх здобувачів вищої освіти, в тому числі із психофізичними та фінансовими обмеженнями, як прогресивну тенденцію розвитку демократичного суспільства.

Для трансформації вищої освіти на основі інклюзивного підходу необхідно здійснити ряд заходів. Зокрема:

- покращити матеріально-технічну базу університетів (забезпечення здобувачів вищої освіти із обмеженими можливостями рухового апарату пандусами, відповідними вбиральнями, ліфтами тощо),

- розробити інклюзивні навчально-методичні видання (аудіопідручники, посібники шрифтом Брайля для здобувачів вищої освіти із вадами зору),

- створити умови для більшої соціалізації і активної взаємодії із соціумом здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами інтровертного типу,

- здійснити ряд інших заходів для включення всіх громадян в освітнє середовище.

Таким чином, вільний доступ до здобуття вищої освіти, здатність до навчання впродовж усього життя, творчий, критичний розум у наш швидкоплинний вік стає обов'язковою передумовою успішної діяльності

кожної особи, її включення у суспільне життя. Інклюзивний підхід до вищої освіти передбачає у майбутньому не тільки доступ до високооплачуваних робочих місць, але і призведе до підвищення суспільного добробуту, скорочення нерівності у доходах, активнішої участі у суспільному житті і публічному управлінні.

Список використаних джерел:

1. Грицаєнко Л.Р. До проблем реформування вищої освіти в Україні. Класичний університет у контексті викликів епохи (*Classic University in the Context of Challenges of the Epoch*) : матеріали українсько-польської міжнар. наук. конф., м. Київ, 22–23 вер. 2016 р. Київ, 2016. С.51–54.
2. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія. Київ : Самміт-Книга, 2009. 272 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/448149/> (дата звернення: 01.03.2021).

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПЕРЕТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Ложачевська О.М.,

*доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту,
Національний транспортний університет, м. Київ, Україна,
e-mail: lemına@ukr.net*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8462-925X>

Ільченко В.Ю.,

*к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
Національний транспортний університет, м. Київ, Україна,
e-mail: nika-ivg@ukr.net*

Зміни, яких зазнало виробництво, різко переспрямували вектор розвитку суспільства. І система освіти повинна теж дуже швидко рухатися в цьому напрямку. Творчий підхід, комунікативність, критичне мислення або допитливість, звичайно ж, з'явилися зовсім не в постіндустріальну епоху, але саме з її приходом ці якості стали життєво необхідними. Все це спонукає освітнє середовище, яке є дуже консервативним, пристосовуватися до мінливості зовнішнього середовища через запровадження інновацій. Головне в інноваціях - розуміти, для чого саме вони потрібні і як можуть допомогти досягти своєї мети.

Щодо здійснення освітнього процесу на високому рівні, то без впровадження інноваційних технологій ми не можемо зробити навчання більш ефективним і здатним привернути увагу молодого покоління. Інноваційні технології також допомагають збільшити академічну мобільність, інтеграцію в систему світового науково-освітнього простору, створити оптимальні в економічному плані освітні системи, підвищити рівень освітньої корпоративності. Зараз, як ніколи раніше, в умовах пандемії COVID-19 система освіти потребує переосмислення сформованих підходів у підготовці фахівців, які відповідають запитам суспільства і держави.

Мета наукового дослідження полягає у визначенні ролі інформаційних технологій у процесі підготовки конкурентоспроможних спеціалістів.

Об'єктом дослідження є освітній процес в сучасних складних умовах цифрової економіки.

Нововведення або інновації характерні для будь-якої професійної діяльності людини і тому, природно, стають предметом вивчення, аналізу та впровадження. Нині виникає великий інтерес до теми впровадження і застосування інноваційних технологій в сфері освіти й отримання високих результатів від їх використання.

В Законі України «Про інноваційну діяльність» «інновації» – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [1].

Поняття «інновація» походить від латинського «novatio», що означає зміну, оновлення, нововведення і має два аспекти - нововведення і впровадження цього нововведення в певний процес. Стосовно до освітнього процесу інновація означає нововведення в освітню діяльність, зміни у змісті та технології навчання і виховання, що мають на меті суттєве підвищення їх ефективності [2].

Інноваційні технології в освіті є системою з трьох основних елементів [3]:

1) зміст, який передається студентам. Він спрямований на формування компетенцій, адекватних сучасному світу. Цей зміст повинен бути добре структурованим, наочно представленим у формі мультимедіа і передаватися за допомогою сучасних комунікацій;

2) метод навчання, який повинен бути спрямований на активне залучення студентів. Знання повинні засвоюватися не пасивно, а при безпосередній участі здобувачів освіти;

3) засоби навчання, що включають інформаційну, технологічну, організаційну та комунікаційну складові.

До основних цілей сучасних освітніх технологій можна віднести:

- формування у студентів фундаментальних знань, які дозволять їм в подальшому отримувати нові знання, працювати і перенавчатися;

- формування креативного типу особистості, здібностей до групової та аналітичної роботи, толерантності, формування проєктного мислення.

Інноваційними технологіями в сфері освіти вважають не тільки застосування інтерактивних технологій в навчанні, але й технології проєктного навчання, а також впровадження в освітній процес комп'ютерних технологій.

Інтерактивним навчанням вважається освітній процес, заснований на психології розвитку людських взаємин і розглядається як спосіб засвоєння знань завдяки творчому, продуктивному мисленню, поведінки і спілкуванню, а також формування при цьому навичок й умінь через взаємини і взаємодію викладача і студентів. Процес навчання має бути організований так, щоб здобувачі освіти вчилися спілкуватися, критично мислити, а також вирішувати поставлені проблеми шляхом аналізу різних ситуацій або ситуаційних завдань і запропонованої інформації. Застосування інтерактивних технологій у навчанні дозволяють викладачеві і студентам мінятися ролями.

Дистанційна освіта є одним з перспективних і, мабуть, найбільш інноваційним напрямом в сфері освіти завдяки рівню розвитку сучасних інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ).

Дистанційна технологія освітнього процесу на сучасному етапі - це сукупність методів і засобів навчання та адміністрування навчальних процедур, що забезпечують проведення навчального процесу на відстані через використання сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій [4].

Для досягнення цієї мети застосовуються наступні інформаційні технології:

- передача необхідних для вивчення матеріалів за допомогою комп'ютерних телекомунікацій;

- дискусії, семінари, ділові ігри, лабораторні роботи, практикуми, віртуальне відвідування недоступних об'єктів і віртуальні екскурсії, що проводяться через комп'ютерні телекомунікації;

- двосторонні відеоконференції;
- електронні (комп'ютерні) освітні ресурси.

Дистанційні форми занять активно використовуються і для підвищення кваліфікації викладачів, величезну роль представляють різні віддалені педагогічні конференції, курси підвищення кваліфікації і професійної перепідготовки.

Питання про переваги і складнощі організації віртуального освітнього середовища неодноразово піднімалися дослідниками, проте, можна вказати ряд незаперечних плюсів [4; 5]:

- отримання освіти високого рівня людьми, які мають проблеми зі здоров'ям, живуть у віддалених районах тощо;

- розширення можливості отримання освіти людьми, які з тих чи інших причин не можуть відвідувати заняття в аудиторії;

- гнучкий графік, студент може регулювати час занять, поєднуючи навчання з роботою та іншими справами і заощаджуючи час на дорогу до навчального закладу;

- більш активна роль здобувача в отриманні освіти, постановці цілей, виборі форм та інтенсивності занять;

- більш комфортні умови для самовираження студентів;

- існування прямого зв'язку «учитель-учень», тобто можливість спілкування з індивідуальним викладачем або автором навчальної програми;

- можливість спілкуватися з професіоналами, експертами високого рівня, викладачами та однокурсниками, які перебувають навіть на іншому кінці світу (групові проекти, онлайн-дискусії);

- можливість перегляду наочного матеріалу, ілюстрацій, схем, діаграм, презентацій, on-line тестів, роблячи навчання цікавим і зрозумілим;

- економічна вигода, навчання у віртуальному просторі часто нижче у порівнянні з традиційною освітою;

- незважаючи на віртуальність, по завершенні освітнього процесу видається документ про проходження навчання.

Утім, на жаль, впровадження і застосування дистанційних освітніх технологій має цілий ряд недоліків [4; 6]:

- 1) самонавчання;

- 2) потреба у високій самоорганізації і мотивації студента;

- 3) велика відповідальність, оскільки відсутній суворий контроль як на аудиторних заняттях;

- 4) відсутність живого контакту з викладачем;

- 5) обмежені можливості програмного забезпечення, комп'ютеру, інтернет-каналу;

- 6) у віртуальному навчанні звукова інформація сприймається гірше, тому що відбувається спотворення звуку;

7) проблема ідентифікації користувача. Недобросовісні студенти можуть користуватися засобами, які не підвищують рівень їх освіти. Вони можуть залучати з боку людей, можуть користуватися пошуковими системами.

Як показує практика, використання інноваційних методів в професійно-орієнтованому навчанні є необхідною умовою для підготовки висококваліфікованих фахівців. Використання різноманітних методів і прийомів активного навчання пробуджує у студентів інтерес до самої навчально-пізнавальної діяльності, що дозволяє створити атмосферу мотивованого, творчого навчання й одночасно вирішувати цілий комплекс навчальних, виховних, розвиваючих завдань.

Роль викладача в інформаційному суспільстві змінюється: він перестає бути авторитарним і єдиним джерелом знання, і стає керівником і помічником здобувачів освіти. Останнім надається можливість самостійно шукати потрібні їм знання в надзвичайно мінливому світі, і тому їм потрібна значна кількість індивідуальних стратегій навчання, які дозволили б кожному з них стати активним учасником освітнього процесу і критично підходити до наданих їм знань.

Таким чином, немає сумніву в тому, що інформаційно-комунікаційні технології здатні запропонувати можливості, що постійно зростають, для розвитку систем освіти всіх країн світової спільноти.

Список використаних джерел:

1. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. Дата оновлення 05.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 28.02.2021).
2. Габбасова Л. З. *Инновационные технологии в образовательном процессе. Инновационные педагогические технологии: материалы V Междунар. науч. конф. (г. Казань, октябрь 2016 г.). Казань, 2016. С. 61-63.* URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/207/11108/> (дата звернення: 28.02.2021).
3. Колесникова Т.А., Колокольникова З.У., Лобанова О.Б. *Применение инновационных технологий в образовательном процессе современной школы. Научное обозрение. Педагогические науки.* 2017. № 6-2. С. 261-269. URL: <https://science-pedagogy.ru/ru/article/view?id=1722> (дата звернення: 28.02.2021).
4. Юнусов М. И. *Инновационные методы обучения в подготовке кадров нефтегазовой отрасли. Инновационные технологии в образовании: Материалы IV Международной научно-практической видеоконференции (г. Тюмень, 30 ноября 2016 г.). Тюмень, 2017. С. 202-204.* URL: <https://www.tyuiu.ru/wp-content/uploads/2015/10/Sborn-TSDO-2016.pdf> (дата звернення: 28.02.2021).
5. Денисова Н. В. *Запровадження інноваційних методик як основа модернізації освіти в Україні. Наукові записки кафедри педагогіки. Харків, 2016. Вип. 39. С. 61–65.*
6. Великодна Є. М. *Виклики інформаційного суспільства для здоров'я особистості. Актуальні питання соціально-гуманітарної середньої та вищої освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (21 квітня 2020 року, м. Дніпро). Дніпро-Любляна, 2020. С. 49-53.*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЕКОНОМІСТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Лойко В.В.,

*д.е.н., професор, професор кафедри фінансів та економіки,
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна,
e-mail: v.loiko@kubg.edu.ua*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3248-1585>

Сучасні умови отримання вищої освіти здобувачами вищої освіти передбачають три ступені освітнього рівня: перший (бакалавр), другий (магістр) і третій (доктор філософії). На всіх рівнях вищої освіти формуються фахові професійні компетентності здобувачів, які відрізняються в залежності від рівня освіти. В умовах карантинних обмежень із-за пандемії Covid-19, всі здобувачі вищої освіти були переведені у місті Києві з березня по вересень 2020 р. на дистанційну форму навчання. З вересня 2020 р. по жовтень 2020 р. здобувачі вищої освіти навчалися на змішаній формі навчання, яка передбачала проведення 50 % занять в аудиторіях університету, а 50 % занять – дистанційно. З листопада 2020 р. по березень 2021 р. знову була введена дистанційна форма навчання. Здобувачі вищої освіти всіх освітніх рівнів мали можливість порівняти ефективність отримання знань за різними формами навчання: очною, змішаною та дистанційною. Науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти також отримали можливість порівняти умови роботи в період очної форми навчання здобувачів вищої освіти, змішаної та дистанційної. Потрібно зауважити, що для закладів вищої освіти дистанційна форма навчання не є новою. Багато університетів мають модульне середовище, яке заповнюється викладачами і завдяки якому студенти з інших міст та сіл могли навчатися у столичних закладах вищої освіти на дистанційній формі навчання до введення карантинних обмежень. Безумовно, що дистанційна форма навчання потребує значно більших зусиль і часу з боку науково-педагогічних працівників університету та адміністрації університету. Проте багато науково-педагогічних працівників мають навички роботи у дистанційному режимі та удосконалюють свої уміння завдяки курсам підвищення кваліфікації викладачів.

З метою урахування думки здобувачів освіти щодо ефективності навчання в період карантинних обмежень було проведене анкетування здобувачів ступеня бакалавр освітньо-професійної програми «Економіка міста. Урбаністика» Київського університету імені Бориса Грінченка, яке проходило з 20 по 23 січня 2021 р., анонімно, онлайн, з використанням Google Форм. Опитування було запропоновано студентам 1, 2 та 3 курсів, які навчаються за даною програмою – загалом 36 осіб. У анкетуванні взяли участь 28 студентів (77,8% від загальної кількості), тому результати можна вважати репрезентативними. Питання анкети стосувалися змісту Освітньо-професійної програми, логічної послідовності та взаємозв'язку між освітніми компонентами

програми, дублювання змісту окремих навчальних дисциплін, структури освітніх компонент та часу, який витрачають студенти на підготовку, складу обов'язкових дисциплін, які студенти вважають найбільш (найменш) корисними для підготовки з майбутньої спеціальності або себе особисто, побажань щодо складу дисциплін блоку спеціалізації, рівня засвоєння знань при дистанційній формі навчання порівняно зі змішаною та очною, сфери майбутнього працевлаштування, окремих побажань студентів.

Відповіді студентів на запитання онлайн анкетування розподілилися наступним чином. Зміст Освітньо-професійної програми «Економіка міста. Урбаністика», її склад та логічний взаємозв'язок навчальних дисциплін студенти оцінили позитивно. У своїх відповідях 19 із 28 студентів, або 67,8% від загальної кількості опитаних відзначили, що зміст освітньо-професійної програми в цілому забезпечить успішну діяльність за спеціальністю (дали відповідь «так» або «скоріше так»). Найбільш корисними для спеціальності респонденти вважають такі обов'язкові дисциплін: «Підприємництво та бізнес» - 20 голосів (71,4% респондентів), «Інвестування та бізнес-планування» – 17 голосів (60,7% респондентів), «Економічний аналіз» - 15 голосів (53,6% респондентів), «Економіка міста» – 15 голосів (53,6% респондентів). Профіль майбутньої професії здобувачів освіти розподілився таким чином: 21,4% - державна служба, 7,1% - найманий працівник у приватному секторі, 46,5% - власний бізнес, 25% - інше.

Дистанційне навчання студенти спеціальності «Економіка» оцінюють в цілому позитивно. 21 особа, або 75% всіх респондентів, на питання стосовно рівня засвоєння знань при дистанційній формі навчання порівняно зі змішаною, вказали відповідь «підвищився» або «не змінився».

До переваг дистанційного навчання студентами віднесено наступні: значне скорочення часу на переміщення від дому (або гуртожитку) до навчальної аудиторії в університеті; можливість миттєвої доступності до додаткових матеріалів через Інтернет-ресурси під час присутності на занятті, особиста безпека під час карантинних обмежень.

Серед недоліків дистанційного навчання студенти відмітили наступні: дистанційне навчання потребує від студента високого рівня самоорганізації; обмеженість рухливості із-за багаточасового перебування за комп'ютером під час дистанційного навчання потребує додаткового фізичного навантаження, можливість відволіктися під час занять із-за зовнішніх обставин.

До професійно важливих якостей фахівців економічної галузі можна віднести наступні: перш за все – цифрове мислення, тобто всі події і тенденції розвитку у суспільстві або на підприємстві (організації) економіст (фінансист, менеджер, маркетолог) повинен бачити у цифрах. Ще одна професійна якість – це здатність до постійного навчання та сприйняття нового. Постійні зміни законодавства та економічних умов потребують від економіста оновлення його професійних знань та навичок, тому лозунг «навчання протягом життя» для фахівців економічного профілю є дуже актуальним.

Формування фахових компетенцій у здобувачів вищої освіти економічного профілю підготовки під час дистанційного навчання потребує як від викладача так і від студента докладання більших зусиль і витрат часу. Позитивним моментом у підготовки фахівців економічної профілю є те, що їхня майбутня робота в основному буде пов'язана із комп'ютером і економічною, фінансовою або маркетинговою інформацією. Тому навчання майбутніх фахівців економічного профілю у дистанційному режимі навчання можна здійснити якісно.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НА ЗАСАДАХ БЕЗПЕКОЗНАВСТВА

Ляшенко О.М.,

*д.е.н, професор, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: lom@krok.edu.ua,*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7114-4501>

Зламоподібні тенденції розвитку світоустрою в цілому на освітнього простору зокрема є найпоширенішим сучасним трендом, який, попри все, утворює ланцюги розвитку. Відповідно, такі тенденції сприяють нарощенню «критичної маси» досліджень безпекознавчого характеру, причому популярність таких досліджень зростає серед науковців різних галузей знань. У широкому сенсі безпекознавство є крос-дисциплінарною наукою, яка досліджує загальні та специфічні об'єктивні закономірності організації й функціонування систем безпеки різного класу та сукупністю знань, здобутих за допомогою способів пізнання, застосування котрих слугує цілям забезпечення стійкості таких систем до впливу кризових чинників та підвищення результативності функціонування таких систем.

Постановка завдання полягає у поглибленні створенні теоретичних засад трансформації вищої освіти в Україні на засадах безпекознавства.

Методологія. Одним з головних завдань безпекознавства є розробка методів дослідження та конструювання систем безпеки різних типів, класів і рівнів, тому основоположною конструкцією дослідження є системологія. Тому до засадничих принципів методології теоретичних засад трансформації вищої освіти на засадах безпекознавства слід віднести принципи системології як несумісності та контрінтуїтивної поведінки. Теоретичні засади трансформації вищої освіти на засадах безпекознавства також можуть спиратися на застосування моделі життєздатної системи (англ. Viable Systems Model, VSM) та теорії обмежень (англ. Theory of constraints).

Результати дослідження. Дизайн теоретичних засад трансформації вищої освіти на засадах безпекознавства. Під трансформацією вищої освіти на засадах безпекознавства запропоновано розуміти сукупність взаємопов'язаних процесів управління широкого діапазону дій – від тактичних до стратегічних, скерованих на убезпечення функціонування ЗВО і розвитку засобами системології.

Основні елементи теоретичних засад трансформації вищої освіти на засадах безпекознавства – суб'єкт, об'єкт, мета та завдання, принципи, функції, процес, методологія та система критеріїв результативності трансформації. Такі засади мають забезпечувати постійний моніторинг кризових явищ, здійснювати планування, організацію та реалізацію антикризових заходів з метою збереження стійкості ЗВО, а також відновлення його функціонування на засадах безпечного розвитку.

Оскільки безпека є множиною елементів, взаємозв'язок яких зумовлює цілісність системи, теоретичні засади трансформації вищої освіти на засадах безпекознавства тають спиратися на коеволюційний підхід, який може бути доповнено положеннями комплементаризму. Слід зазначити, що така сентенція може бути не безсумнівною. Роздуми щодо первинності коеволюції чи комплементаризму можуть бути більш глибокими і виходити далеко за межі безпекознавства. У даній статті автор дотримуватиметься означеної по тексту послідовності. Така система є вкрай складною, тому її дослідження потребує різних, а іноді, і протилежних стосовно один одного підходів та методів. Докази цієї тези надалі слід наводити, застосовуючи теорію у комплементаризму.

НАВЧАННЯ ТА РОЗВИТОК ПЕРСОНАЛУ, ЯК МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мала І.Б.,

*старший викладач кафедри управлінських технологій,
ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК", м. Київ, Україна,*

e-mail: irynamb@krok.edu.ua,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0773-5336>

Актуальність досліджуваного питання полягає в тому, що у ринковій економіці підприємства функціонують в умовах конкурентної боротьби і їх основною конкурентною перевагою стає високо кваліфікований персонал, як один з потенційних ресурсів розвитку.

Метою дослідження є обґрунтування розвитку персоналу у забезпеченні конкурентоспроможності сучасного підприємства.

Незважаючи на те, що конкурентоспроможність підприємства формується під впливом цілої низки внутрішніх і зовнішніх чинників, вихідною і водночас визначальною ланкою формування його конкурентних переваг є саме персонал. Унікальність персоналу у забезпеченні конкурентних переваг підприємства визначається тим, що на його основі формується людський та інтелектуальний капітал, які є утворювальною основою продукування і руху знань. Саме працівник є власником і носієм знань, кваліфікації, досвіду, інформації, які він може накопичувати, використовувати, розвивати й передавати упродовж усього періоду свого життя й трудової діяльності.

Але, роль персоналу у забезпеченні конкурентоспроможності не можна абсолютизувати, оскільки ресурсне, технічне й технологічне забезпечення підприємств, їх функціональні можливості, ринкові позиції, розміщення та інші чинники теж надзвичайно важливі, але більшість із-поміж них є похідними від впливу персоналу підприємства, зокрема управлінських та організаційних рішень його керівного складу та результатів роботи усього колективу.

Однак, визнання науковцями та практиками пріоритетності переваг персоналу конкретного підприємства порівняно з іншими у конкурентній боротьбі зумовлене тим, що сучасні технічні засоби, технології та матеріальні ресурси рівною мірою доступні на ринку всім конкуруючим суб'єктам, а тому не можуть бути джерелом забезпечення конкурентних переваг. Саме формування своєрідного набору компетенцій персоналу, їх постійний розвиток, а також специфіка організації та мотивації праці якраз і можуть стати недосяжними для конкурентів. Відповідно здатність підприємства навчати і розвивати своїх працівників швидше за конкурентів є джерелом його економічних, соціальних і стратегічних переваг не лише у галузевому чи територіальному, а й загальнонаціональному та міжнародному масштабах [1].

Тобто, конкурентоспроможний персонал, очолюваний конкурентоспроможним менеджментом і озброєний сучасними технічними засобами може забезпечити високу якість і продуктивність праці, яка формує конкурентоспроможність продукції, чого вимагає ринок. А вже конкурентоспроможність продукції забезпечує ринкову позицію виробника, формує його фінансовий стан і є запорукою досягнення високої конкурентоспроможності підприємства загалом. Тому створення умов для розвитку конкурентоспроможного персоналу є першочерговим завданням і найважливішою умовою забезпечення успішної діяльності українських підприємств.

Беззаперечно, розвиток персоналу має стратегічно важливе значення для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства. Адже він є ефективним засобом посилення та нагромадження кадрового потенціалу працівників, як на поточному етапі функціонування підприємства, так і в перспективі. Він також забезпечує підвищення загального інтелектуального рівня особистості, розширює її ерудицію та коло спілкування, оскільки освічена людина вільно орієнтується в сучасному складному світі, у відносинах із людьми. У результаті поліпшується морально-психологічний клімат у структурних підрозділах підприємства, підвищується мотивація працівників до праці, знижується плинність кадрів.

Потреба у постійному розвитку персоналу також спричинена необхідністю підтримки його конкурентоспроможності, що зумовлено її відносністю, динамічністю та цільовим характером. Адже навіть за незмінного кількісного й якісного складу персоналу чи організаційного капіталу підприємства конкурентоспроможність персоналу відносно позицій інших підприємств може змінюватися. Ці зміни можуть бути наслідком різних тенденцій у зовнішньому середовищі, наприклад пандемія яка стала каталізатором змін ринкової кон'юнктури, інституційних правил, що спричинило коригування цілей підприємства та вимог до якості персоналу для забезпечення їх досягнення [2].

Масштаби і ключові параметри розвитку персоналу визначаються насамперед стратегією розвитку підприємства, рівнем впровадження у виробництво інноваційних технологій, конкуренцією на внутрішньо корпоративному та галузевому ринку праці, конкурентними позиціями на товарних ринках, а також його фінансовими можливостями.

На рівні підприємств управлінська робота у сфері розвитку персоналу повинна бути спрямована на постійне поліпшення навчально-методичного забезпечення процесу виробничого навчання та підвищення кваліфікації.

Формування системи розвитку персоналу передбачає також відповідне інформаційне забезпечення, у тому числі щодо умов матеріального стимулювання, конкурентоспроможності персоналу; моніторинг соціального захисту і мотивації працівників тощо.

Отже, сучасний етап розвитку українських підприємств висуває на перший план проблему їхнього забезпечення конкурентоспроможним персоналом, який здатен забезпечити довгострокову, унікальну та самозростаючу, конкурентну перевагу підприємства завдяки використанню унікального джерела конкурентоспроможності, яке неповторне для конкурентів. Тому всебічний розвиток персоналу повинен стати стратегічним завданням кадрової політики підприємств та держави і це можливо через реалізацію концепції: навчання протягом усього життя.

Список використаних джерел:

1. Бучинська Т. В. Конкурентоспроможність персоналу як основний чинник підвищення ефективності діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Випуск 10, ч. 1.- С. 74-77.
2. Лавриненко Л. М. Світовий досвід професійного навчання та розвитку персоналу. *Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики. Матеріали конференцій. Мукачево, 2019. МДУ. С. 326-329*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗМІСТУ ОСВІТИ

Малкова Т.М.,

д.психол.н., професор, ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК", м. Київ, Україна,

e-mail: tetyanam@krok.edu.ua,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2481-7747>

Проблема поєднання в освіті двох складових культури – науково-технічної та традиційної гуманітарної - залишається актуальною. Згідно з компетентнісним підходом зміст навчання може бути визначений за допомогою професійного профілю та кластеру компетенцій [1]. Але без з'ясування психологічного підґрунтя формування компетентностей як певного набору знань, навичок та відношень деякі компетентності матимуть лише декларативний характер. Одна справа – набуття навичок використання інформаційно-комунікативних технологій, інша – формування здатності вирішувати конфлікти, «робити вибір з позиції громадянина» або «обґрунтовувати цілі, що є сенсом життя» [1, с. 23]. Різні здатності мають різну психологічну природу. Так, є сенс розрізняти здатність до виконання певних алгоритмізованих функцій і здатність орієнтуватися у системі духовних цінностей. Не всі здатності особистості можуть бути формалізовані або сформовані на основі певних алгоритмів навчання. У галузі гуманітарних наук та мистецтва провідну роль відіграє особистість. Як відомо, особистість виховується лише особистістю. Перефразовуючи відомий вислів, можна сказати «Скажи мені, в кого ти вчився, і я скажу, що ти за фахівець». Як і інші правила, що стосуються людини та умов її становлення, наявність гарних вчителів ще не гарантує якісний результат. Інший вислів також має сенс: «Якщо вам надали хорошу освіту, це не означає, що ви її отримали». Втім, до прикладу, у психології особистість фахівця є в багатьох випадках не тільки основним, але й єдиним «інструментом» праці. Отже, проблема – у виявленні психологічних умов, психологічних закономірностей та механізмів формування різних якостей та здатностей особистості.

На думку футуролога Е. Тофлера, героєм нашого часу є новатор, тобто людина, здатна до творчості [2]. Вважаємо, що парадоксальність мислення (здатність бачити у звичайному незвичайне і навпаки, у незвичайному звичайне) як одна з ознак творчого мислення не формується набором «компетенцій» як переліком необхідних конкретних навичок або вмінь. Творча людина часто діє за натхненням, керується інтуїтивним відчуттям правильності задуму або обраного шляху досягнення мети і може не знати, що саме їй знадобиться для створення нового. Є підстави стверджувати, що алгоритму виховання особистості, здатної до творчості, в жодній навчальній дисципліні не існує – можна говорити лише про створення умов, які мають сприяти її становленню.

Гуманітарні дисципліни і образотворче мистецтво є фактично непіддатливими до формалізації. Компетентнісний підхід навряд чи можна

застосувати у повній мірі до визначення змісту та оцінки результатів навчання спеціалістів гуманітарного профілю, головним чинником ефективності професійної діяльності яких є, по великому рахунку, всебічно розвинена особистість, здатна до критичного мислення та до творчості. Отже, професіоналізація з переліком необхідних компетенцій – це, з одного боку, шлях до виховання людини роботоподібної, призначеної для виконання певних функцій. Клаус Шваб, засновник Всесвітнього економічного форуму в Давосі, у своїй роботі «Четверта промислова революція» прогнозує, що у майбутньому більшість людей виконуватиме певні функції, тобто вузька спеціалізація стане нормою [3]. Самореалізація, самовираження, сповнені відчуттям повноти життя будуть привілеєм меншості. На нашу думку, обмеженість шляхів самореалізації особистості призведе до зростання психічних розладів особистості та інших відхилень. Недарма Шваб пророкує, що серед небагатьох професій, які залишаться актуальними, будуть такі як «соціальний працівник в галузі психічного здоров'я та залежностей» і «психолог», які за визначенням не можуть бути спеціалістами вузького профілю.

З іншого боку, компетентнісний підхід, який з деяким перебільшенням можна визначити як орієнтований на засвоєння певного набору необхідних знань та навичок, є корисним в першу чергу в навчанні представників так званих технічних наук. Цей підхід покликаний забезпечити входження випускника у професію без додаткового (в ідеалі) навчання і тим самим забезпечити його конкурентоспроможність на ринку праці. У гуманітарних науках та мистецтві цей підхід є також корисним стосовно формування конкретних навичок та вмінь. Але загалом компетентнісний підхід у царині гуманітарних наук та мистецтва є, так би мовити, «обмежено придатним», тому що роль особистості у цих галузях є вирішальною. Мабуть, не варто у цьому короткому тексті описувати умови становлення творчої особистості, достатньо процитувати Смірнова С.Д.: творчість є спосіб особистісного існування на протигагу безособистісному діянню, яке у своєму гранично «очищеному» вигляді вбиває особистість [4, с. 145]. Втім, будь-яка освіта має бути перш за все екологічною відносно особистості, тобто в освіті мають бути поєднані усі три її складові – гуманітарна, художня та технічна.

Список використаних джерел:

1. *Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики.* Київ: «К.І.С.», 2003. 296.
2. *Тоффлер Э. Метаморфозы власти: Знание, богатство и сила на пороге XXI века пер. с англ.* Москва: АСТ МОСКВА, 2009. 669 с.
3. *Шваб К. Четвёртая индустриальная революция.* URL: https://www.youtube.com/watch?v=_Twc8p98-bM&feature=share&fbclid=IwAR0waw3BUZa8apdE63XXRotpBxgIqbE_2FV5tiNcuylL_9uDjqMGBZCiWmo (дата звернення: 2.03.2021).
4. *Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности : учеб. пособие.* Москва: 2001. 304 с.

КОМПЕТЕНТНІСТЬ З УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ РАМЦІ КВАЛІФІКАЦІЙ

Медведєва О.М.,

*д.т.н., професор, професор кафедри математичних методів та статистики,
ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК", м. Київ, Україна,
e-mail: medvedevaom@krok.edu.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8873-8100>*

Протягом останніх десятиліть суттєво змінилось розуміння важливості компетентності з управління проектами. З одного боку, проектна діяльність залишається суто професійною, яка вимагає формування специфічних умінь та навичок в межах освітніх та освітньо-наукових програм (в Україні в межах спеціальності «Менеджмент»). З іншого боку, все частіше здатність управляти проектами виступає вимогою до фахівців безвідносно до спеціальності. Це вносить певну невизначеність під час розроблення освітніх/освітньо-наукових програм.

Метою дослідження є виявлення місця та ролі компетентності з управління проектами у Національній рамці кваліфікацій (НРК) [1] як базовому (концептуальному) системному і структурованому за компетентностями опису кваліфікаційних рівнів.

Теоретичною основою дослідження виступають загальнонаукові методи наукового пізнання, метод семантичного аналізу текстів.

Семантичний аналіз елементів компетентностей НРК показав, що на різних її рівнях компетентність з управління проектами постає необхідною умовою для особистості успішно виконувати професійну діяльність. Термін «проект» прямо застосований при описі 6-го кваліфікаційного рівня, в розділі «автономність и відповідальність» (управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами). Проте, ознаки, характерні терміни проектної діяльності [2], елементи компетенцій проектних менеджерів [3] проглядаються і в описі шести елементів кваліфікаційних рівнів з 3-го по 8-ий. До таких відносяться, зокрема, ефективна робота в команді, адаптація поведінки до зовнішніх обставинних під час виконання складних завдань або розв'язання комплексних проблем, виконання складних завдань в ситуаціях, які змінюються, в т.ч. нестандартних, знаходження творчих рішень або відповідей на абстрактні проблеми, прийняття рішень (управління) в умовах непередбачуваних змін та ін. Це дає підставу вважати компетентність з управління проектами «наскрізною» для НРК, такою, що має обов'язково формуватися і розвиватися, починаючи мінімум з 6-го кваліфікаційного рівня. Тому на кожному рівні НРК необхідна структуризація цієї компетентності або її визнання як загальної компетентності.

Список використаних джерел:

1. *Національна рамка кваліфікацій: Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. №1341. Дата оновлення 25.06.2020 р. URL : <http://surl.li/xfnd> Дата звернення (02.03.2021).*
2. *A Guide to the Project Management Body of Knowledge. Project Management Institute, Inc., 2017. Ed. 6. 756 p.*
3. *Individual competence baseline for Project, Programme and Portfolio management (IPMA ICB). IPMA. Version 4.0. 431 p.*

НАПИСАННЯ ТЕЗ НАУКОВОЇ ДОПОВІДІ: ОСНОВНІ НЕДОЛІКИ І ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Ніколаєва С.Ю.,

*професор кафедри методики викладання іноземних мов й інформаційно-комунікаційних технологій,
Київський національний лінгвістичний університет,
e-mail: nikolaeva.ku@gmail.com*

Нагадаємо, що тези наукової доповіді – це опубліковані до початку наукової або науково-практичної конференції матеріали, в яких висвітлено ключові питання наукової доповіді. Для написання цих тез скористаємося їх класичною структурою (Сурмін, 2008).

Постановка проблеми. Однією із складових підготовки здобувачів вищої освіти є їхні доповіді на науково-практичних і наукових конференціях та опублікування тез цих доповідей. Багаторічна робота зі студентами бакалаврату, магістратури та аспірантури, а також з докторантами дозволяє констатувати, що вони відчують значні труднощі у підготовці цього наукового продукту. Перші варіанти тез, що подаються науковому керівникові/консультанту, мають значну кількість недоліків. Висвітливо основні з них.

Використані методи дослідження. Для вирішення зазначеної проблеми нами було використано такі методи дослідження: аналіз і синтез недоліків підготовлених тез доповідей з методики навчання іноземних мов і культур (МНІМіК), узагальнення виявлених недоліків, педагогічне спостереження процесу підготовки тез з МНІМіК, порівняння недоліків тез різних авторів, вивчення публікацій з проблеми написання наукових тез, бесіди з молодими науковцями.

Основні одержані результати. Проведене дослідження дозволяє констатувати відсутність у здобувачів вищої освіти чіткого розуміння поданих нижче параметрів наукових тез:

- основного призначення тез наукової доповіді,
- особливостей жанру тез і стилю написання цього наукового продукту,
- відмінності між різними типами тез (написаних за змістом наукового матеріалу; написаних до того, як складено доповідь),
- класичної структури тез, структури тез типу "Постановка проблеми", "Результати дослідження" або "Нова методика роботи" (Берг, 2007; Хайчіна, 2014),
- норм відповідальності та добросовісності в науці тощо (Запобігання окремим проблем..., 2020).

Висновок про виявлені недоліки. Основні недоліки тез молодих науковців зводяться до такого:

- неконкретні назви тез і невміння сформулювати проблему,
- написання реферату замість тез,

- присвячення значного обсягу тексту опису досягнень інших науковців,
- поверховість викладу матеріалу та неповнота розкриття теми тез,
- невідповідність змісту назві тез,
- відсутність конкретних висновків,
- не володіння науковим українським мовленням,
- невміння оформляти посилання на публікації інших авторів згідно чинного стандарту,
- некоректність укладання списку літератури тощо.

Можливі шляхи усунення виявлених недоліків. У кожному закладі вищої освіти мають викладатися курси «Наукове українське мовлення», «Наукове англійське мовлення» або «Наукова комунікація». У цих тезах йдеться про дисципліну «Наукова комунікація...». Бажано, щоб силабус з цієї дисципліни охоплював такі питання:

- основне призначення тез наукової доповіді,
- типи тез наукової доповіді,
- структура класичних тез,
- структура тез типу «Постановка проблеми»,
- структура тез типу «Результати дослідження»,
- структура тез типу «Нова методика роботи»,
- стратегії написання тез наукової доповіді,
- детальний аналіз помилок молодих науковців у тезах,
- аналіз опублікованих наукових тез з МНІМіК,
- подання посилань у тексті тез,
- оформлення списку літератури різними стилями.

У результаті вивчення вищеназваного курсу студенти мають насамперед зрозуміти різницю у структурі різних типів наукових тез та оволодіти технологією їх написання.

Орієнтовна структура різних типів тез.

Структура тез типу «Постановка проблеми»:

- короткий вступ (актуальність теми),
- мета роботи (формулювання проблеми або завдання),
- короткий огляд різних точок зору на проблему,
- виклад власних думок на проблему у МНІМіК,
- передбачувані дослідження з проблеми в галузі МНІМіК,
- висновки (завдання або проблема для подальшого дослідження).

Структура тез типу «Результати дослідження»:

- короткий вступ (постановка проблеми),
- мета роботи (конкретне дослідження в галузі МНІМіК),
- базові положення дослідження або гіпотеза наукових розвідок,
- використані методи дослідження у МНІМіК,
- параметри вибірки дослідження з МНІМіК,

- проміжні результати дослідження з МНІМіК,
- основні результати дослідження з МНІМіК,
- висновки (інтерпретація одержаних результатів).

Структура тез типу "Нова методика роботи":

- короткий вступ (опис завдань, для вирішення яких необхідна нова методика),
- мета роботи (розробити певну МНІМіК),
- опис існуючих МНІМіК,
- опис нової МНІМіК,
- опис результатів упровадження розробленої МНІМіК,
- оцінка переваг і недоліків нової МНІМіК,
- висновки (перспективи удосконалення методики).

Вважаємо, що у силабусі дисципліни «Наукова комунікація...» бажано враховувати сформульовані рекомендації.

Список використаних джерел:

1. Сурмін Ю. П. *Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація : навч. посіб.* Київ : НАДУ при Президентові України, 2008. 184 с. URL: <http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/surmin.pdf> (дата звернення 10. 02. 2021).
2. Берг Д. Б. *Краткое руководство по написанию тезисов научного доклада : метод. указ.* Екатеринбург : УГТУ-УПИ, 2007. 33 с. URL: <http://www.ustu.ru/Пособие&jf=yes> (дата звернення 12.02.2021)
3. Хайчіна Ю. М. *Методично рекомендований алгоритм написання тез доповідей : метод. реком..* Кременчук. 2014. 12 с. URL: <http://www.model.poltava.ua/attachments/article/722/Методично%20рекомендований%20алгоритм%20написання%20тез%20доповідей.pdf> (дата звернення 19.02.2021)
4. *Запобігання окремих проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності : аналітична записка. Лист МОН від 20.05.2020 р. № 1/9-263.* URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5ec/672/d11/5ec672d11cc7d603376447.pdf> (дата звернення 22. 02. 2021).

ВИКЛИКИ УКРАЇНИ В АСПЕКТІ РОЗВИТКУ ВІДКРИТОЇ НАУКИ

Носенко О.В.,

*к.філос.н., доцент кафедри філософії права та юридичної логіки,
Національна академія внутрішніх справ,
e-mail: filos_naws@ukr.net*

Носенко Ю.Г.,

*к.пед.н., с.н.с., провідний науковий співробітник Інституту,
Інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України,
e-mail: luckyjue@ukr.net*

Вступ. Важливими чинниками розвитку суспільства, його культури, соціально-економічних аспектів, загального добробуту населення і т.ін. є наука й освіта. Їх інтеграція сприяє інноваційним перетворенням, становленню інформаційного суспільства або суспільства знань, коли на перше місце висуваються технології, знання, дослідження, освіченість громадян. Нині інтелектуальна еліта розбудовує новий напрям – відкриту науку, що є пріоритетним для європейської науково-дослідницької політики.

Мета нашого дослідження – проаналізувати сутність і переваги розвитку концепції відкритої науки, визначити основні зрушення і виклики України в аспекті розвитку відкритої науки.

У дослідженні використано теоретичні методи, зокрема аналіз і синтез, систематизацію, узагальнення наукових джерел, аналіз понять, праць вітчизняних і закордонних учених, експертів відкритої науки та ін., внаслідок чого розкрито сутність поняття відкритої науки, значення Європейської хмари відкритої науки, визначено зрушення і виклики України в аспекті розвитку відкритої науки.

Результати дослідження. ЮНЕСКО підтримує концепцію множини спільнот знань, в яких отримання і розповсюдження освітніх, наукових і культурних відомостей, збереження свого спадку у цифровій формі, якість навчання і освіти повинні розглядатись як найважливіші задачі [1].

На шляху до становлення суспільства знань європейська спільнота розвиває напрям, пріоритетний для європейської науково-дослідної політики, – відкриту науку (Open Science). Відкрита наука є принципово новим підходом до організації та реалізації наукового процесу. Це своєрідна філософія наукових досліджень, заснована на високих стандартах прозорості, співробітництва та комунікації, що базується на спільній роботі, нових можливостях поширення й обміну науковими знаннями завдяки використанню сучасних цифрових гаджетів і технологій. З-поміж іншого, відкрита наука передбачає забезпечення відкритого доступу до результатів досліджень, роз'яснення і популяризацію наукових знань серед громадськості тощо. У короткостроковій перспективі очікується, що запровадження принципів відкритої науки забезпечить більшу прозорість та

цілісність наукових досліджень, а в довгостроковій перспективі – підвищить якість науки й освіти загалом.

Обґрунтування сутності відкритої науки є досить складним завданням через багатоаспектність цього поняття. Так, з позиції соціології, наукове знання – це продукт соціальної колаборації, право власності на який належить громаді. З економічної точки зору наукові результати є суспільним благом, і кожен громадянин повинен мати можливість використовувати їх безкоштовно.

Організація економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)) визначає відкриту науку як загальну доступність (у цифровому форматі, без обмежень або з мінімальними обмеженнями) результатів досліджень, що фінансуються за рахунок держави [2]. Передбачається, що принципи відкритості пронизують науково-дослідницький цикл на всіх етапах, сприяючи співпраці, продуктивній взаємодії, обміну знаннями, внаслідок чого це призводить до системних змін у теорії і практиці реалізації наукових досліджень.

Відкрита наука не є абсолютно новою концепцією, хоча його широке використання відбулося відносно нещодавно. Для позначення трансформації наукової практики використовується багато різних термінів: спільна наука, відкриті дослідження, Наука 2.0, е-Наука тощо. При цьому «відкрита наука» є своєрідним парасольковим терміном. Так, за результатами опитування, проведеного Європейською комісією [3], встановлено, що термін «відкрита наука» отримав перевагу більшості зацікавлених сторін (стейкхолдерів) – 43% респондентів. Відкрита наука охоплює різні рухи, спрямовані на усунення бар'єрів для спільного використання будь-яких результатів науково-дослідницького процесу.

Таким чином, відкритий доступ до публікацій, даних досліджень, відкрита співпраця, відкрита експертна оцінка, відкриті електронні освітні ресурси, програмне забезпечення з відкритим кодом та багато ін. – все це знаходиться в сфері відкритої науки.

Як зазначено в роботі [1], розвитку відкритої науки сприяла ціла низка проектів та ініціатив: відкриті архіви, бібліотеки та репозиторії, спеціалізовані соціальні мережі, бази даних і наукометричні сервіси тощо. Серед цифрових сервісів, що надають можливість розміщення публікацій і результатів власних досліджень у відкритому доступі та загалом сприяють розвитку відкритої науки, варто відзначити: ArXiv.org, SocArXiv, Altmetrics, Academia.edu, ResearchGate, Mendeley, Livejournal, MySpace, Facebook, OpenDOAR, SHERPA/RoMEO й SHERPA/JULIET.

Згідно з джерелом [4], відкрита наука зазвичай стосується таких аспектів:

- відкриті дані (open data);
- відкритий доступ (open access);
- відкрите «сліпе» рецензування (open peer review);

- відкриті джерела (open source);
- відкриті освітні ресурси (open educational resources);
- громадянська наука (citizen science).

Відкритий доступ до публікацій означає вільний доступ до них – безоплатно, часто без попередньої реєстрації. Тобто, будь-який дослідник, маючи цифровий гаджет із підключенням до мережі Інтернет, може за потреби вільно читати, завантажувати та використовувати потрібні матеріали будь-де і будь-коли, незалежно від часу і місця перебування. Види доступу можуть відрізнятися. Типовою є градація: платиновий відкритий доступ, золотий відкритий доступ, зелений відкритий доступ, бронзовий відкритий доступ, гібридний відкритий доступ. «Гібридні» журнали містять як статті у вільному доступі, так і закритому.

Упродовж останніх років політики з різних країн світу формували послідовне бачення глобальної відкритої науки як рушія для створення нової парадигми прозорої доказової науки та інтенсифікації інновацій. У Європі це бачення реалізується завдяки амбіційній програмі – Європейській хмарі відкритої науки (European Open Science Cloud (EOSC)). EOSC – це ініціатива Європейської Комісії, спрямована на розвиток інфраструктури, що надає своїм користувачам послуги, які сприяють розвитку відкритих наукових практик. Серед переваг впровадження EOSC: підвищення якості досліджень; зменшення неправомірних запозичень; зменшення наукових шахрайств; покращення міждисциплінарних досліджень; сприяння інноваціям.

Для приєднання до Європейських перетворень в напрямі побудови відкритої науки, Україна розпочала власні ініціативи, серед яких варто відзначити такі:

- створено Український національний грид (УНГ), що використовується у процесі реалізації окремих європейських дослідницьких проєктів (2009 р.);

- підготовлено програму «Цифрова адженда України – 2020» (2016 р.) [5.], відповідно до якої визначено бачення розробити сучасну цифрову інфраструктуру для досліджень, що сприятиме зменшенню технологічного розриву, використанню наукових інновацій поряд з країнами Європейським Союзом та країнами Східного партнерства;

- затверджено «Дорожню карту інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA)» (Наказ МОН України від 11.09.17 № 1273) [6], що містить опис пріоритетних напрямів розбудови відкритої науки, а також конкретизацію цілей, як ці напрями реалізувати, потрібні інструменти і заходи для цього, індикатори для вимірювання результатів;

- Україну приєднано через Український національний грид до Ради Європейської грид-інфраструктури (EGI Council) – міжнародної електронної інфраструктури, створеної для надання передових обчислювальних послуг та аналізу даних для досліджень та інновацій (2018 р.).

У перспективі наша країна отримає низу переваг: можливість пропонувати надійні цифрові послуги для користувачів – як науковців, так і промисловості;

більше можливостей для колаборації між дослідниками та індустрією через спільні проєкти; технологічна та ресурсна підтримка участі України в EOSC, можливість реалізації пілотного проєкту для створення Національного центру EOSC в Україні [7].

Для більш ефективного приєднання України до Європейської хмари відкритої науки необхідно зустрітися з низкою викликів, зокрема:

- забезпечити надійну роботу та розвиток національної грид- і хмарної інфраструктури, що надає грид- і хмарні сервіси в науці, інноваціях, бізнесі;
- створити технічні умови для інтегрування національної грид- і хмарної інфраструктури до подібних закордонних, міжнародних інфраструктур;
- стимулювати науковців оприлюднювати результати досліджень відповідно до принципів FAIR;
- здійснювати підготовку фахівців, здатних працювати в сфері Data Science та ін.

Висновки. Таким чином, на сьогодні відкрита наука перетворюється з філософської категорії у практико орієнтований конструкт, що в перспективі сприятиме підвищенню цінності та результативності науки в цілому, а також якості освіти. Запровадження відкритої науки означає, що кожний дослідник отримає доступ до сучасних результатів, інструментів та методів досліджень з будь-якої тематики.

Поступ України в напрямі побудови відкритої науки має на меті розвиток наукової і освітньої галузі на засадах відкритості, гармонізацію зі світовими стандартами наукової діяльності, інтеграцію в європейський дослідницький простір.

Подальшого вивчення потребують перспективи запровадження сучасних технологій (хмаро орієнтованих систем, систем штучного інтелекту, віртуальної і доповненої реальності та ін.) як засобу підтримки відкритої науки.

Список використаних джерел:

1. Гутман С. Образование в информационном обществе. Санкт-Петербург : Изд-во «Российская национальная библиотека», 2004. 96 с.
2. OECD Science, Technology and Industry Policy Papers № 25 Making Open Science a Reality (2015). URL: <https://cutt.ly/khlsyPb>
3. Final report of public consultation on Science 2.0 / open science (2015). URL: <https://cutt.ly/ahlstzX>
4. What is Open Science? Introduction. URL: <https://cutt.ly/Phla63m>
5. Цифрова адженда України – 2020. URL: <https://cutt.ly/YIVr0hb> (дата звернення: 31.10.20).
6. Дорожня карта інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA) : Рішення колегії Міністерства освіти і науки України протокол від 22.03.2018 № 3/1-7. URL: <https://cutt.ly/2IVr807> (дата звернення: 31.10.20).
7. Ukraine joins the EGI Council. URL: <https://www.egi.eu/about/newsletters/ukraine-joins-the-egi-council/> (дата звернення: 31.10.20).

ОСВІТА ТА НАУКА: ТРАНСФОРМАЦІЯ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, АКАДЕМІЧНА СВОБОДА

Озар Е.,

*науковий медіаконтент у цифрову добу: культура відповідального «споживання»,
ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК", м. Київ, Україна,
e-mail: emilijuly@gmail.com*

Виклики цифрової доби є на сьогодні доволі популярним об'єктом міждисциплінарних досліджень – від філософського теоретизування до практичного експерименту, як у технічних, так і в гуманітарних галузях. Адже феномен «Internet Galaxу» (М. Кастельс), або ширше – «digital culture», має багато вимірів для осмислення – технологічний, економічний, психологічний, етично-правовий, культурологічний, медіазнавчий, дидактичний тощо.

Однією з серйозних проблем, що постали перед сучасною освітою та наукою внаслідок стрімкої діджиталізації та інтернетизації інформаційно-комунікаційних процесів, є брак загальної культури продукування та споживання цифрового медіаконтенту, а також побутування (циркуляції) результатів науково-дослідницької праці в мережевому просторі.

З одного боку, підтримувана ЮНЕСКО стратегія медіаінформаційної грамотності (MIL) [1] постулює необхідність забезпечення рівноправного для усіх членів суспільства доступу до інформації та знань. З іншого ж боку – через уможливлений інтернетом відкритий доступ, простоту копіювання та поширення контенту в мережі законне право автора чи правовласника керувати процесами його оприлюднення та розповсюдження часто порушується. Чимало текстів просто «знеособлюються»: внаслідок частого тиражування у вторинних джерелах без належного посилання на першотвір (першу публікацію) з часом їх авторство важко/неможливо встановити, ба більше – воно приписується іншим особам.

Усе це гостро актуалізує потребу популяризації етично-правових засад відповідальної взаємодії з цифровим контентом на усіх етапах – генерації, опрацювання, відтворення, тиражування – що в освітній, що в науковій сферах.

Серйозною проблемою, що підважує репутацію усього інституту наукового авторства в Україні, є недоброчесне поводження із чужим контентом – не лише сумнозвісний плагіат, реплікація чи рерайт, а й будь-яке втручання в авторський текст без його дозволу (редукування, структурне аранжування, переклад-переказ тощо), або ж без посилання на першоджерело. Звісно, ці форми правового та етичного нігілізму виникли не сьогодні, однак їхній масовизації сприяв відкритий доступ в інтернеті до багатьох бібліотечних ресурсів, репозитаріїв, електронних журналів тощо, в яких закумульовано наукові публікації, дисертації та їхні автореферати. Небачена до того доступність різноманітного контенту породила стійке уявлення про його приналежність усім і кожному.

Справжнім «маркером» цифрової доби виявилася «креативна» технологія, добре відома під назвою «копіпаст». Для нет-генерації, яка з усіма освітніми потребами звертається здебільшого до інтернет-ресурсів (ігноруючи друковані (паперові) носії контенту), копіювання потрібних текстів й комбінування з них «власних» стало фактичною нормою. Ступінь толерантності суспільства до «копіпасту» такий, що він узвичаївся не лише серед учнівської та студентської молоді (як це прийнято вважати), а й серед викладачів й дипломованих «науковців».

На мою думку, запровадження обов'язкових процедур на антиплагіат наукового/освітнього медіаконтенту здатне пригальмувати означені процеси й почасти мінімізувати їхні наслідки, однак не здатне розв'язати проблему з етичної перспективи.

Тож формування навички медіавідповідальності, або культури відповідального ставлення до будь-яких об'єктів авторського права, повинно стати провідним у сучасній медіаосвіті – у школі, в університеті, у подальшій професійній діяльності. Йдеться й про впровадження спеціальних дисциплін у професійний вишкіл [2], і про щоденну демонстрацію викладачами академічної добросовісності. Зміни під впливом цифровізації університетської освіти повинні торкатися як інструментальних знань, вмій та навичок (скажімо, використання новітніх технологій, відповідного програмного й застосункового інструментарію), так і культури споживання медіаконтенту, етико-правових засад ставлення до результатів авторської праці.

Список використаних джерел:

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьоновой, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с. URL: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity/>
2. Огар Е. Медіаосвіченість видавців в епоху цифрових технологій: актуальні проблеми професійного вишколу. Поліграфія і видавнича справа. 2017. № 1. С. 108–115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pivs_2017_1_15

ДИСТАНЦІЙНА РОБОТА ТА ОСВІТА: НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ І ВИКЛИКИ

Оленцевич Н.В.,

*доцент кафедри менеджменту і маркетингу,
Київський національний лінгвістичний університет,
e-mail: nata5334@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6700-8515>*

Світова пандемія коронавірусної хвороби COVID-19 суттєво вплинула на реалії сучасного життя. Запровадження карантинних обмежень спричинило масовий перехід на віддалену роботу і дистанційну освіту, поставивши перед фахівцями відповідних служб численні питання менеджменту і організації робочих процесів у нових умовах зайнятості. Серед них проблеми адаптації і розвитку персоналу, мотивації і організації роботи в командах, технічного навчання і професійного зростання, профілактики професійного вигорання та багато інших не менш важливих питань сфери професійної діяльності у різних галузях виробництва і невиробничої сфери. За результатами опитування американського центру Enterprise Technology Research (ETR), які оприлюднено агенцією Reuters, у 2021 році кількість працівників, що працюють віддалено, збільшиться удвічі - з нинішніх 16,4% до 34,4% [1]. Разом з тим, керівники ІТ-компаній у різних країнах світу вже зараз повідомляють, що близько 72% загальної робочої сили їх компаній працює віддалено [1]. Отже необхідність розробки нових підходів до вирішення проблем управління віддаленою роботою є актуальною не тільки у контексті відповіді на виклики поточної ситуації, але і з огляду на тенденції подальшого збільшення масштабів дистанційної зайнятості населення.

Досвід роботи в умовах карантину дозволяє виокремити декілька напрямів діяльності, які потребують, на наш погляд, першочергової уваги.

Забезпечення необхідної технічної підтримки і навчання працівників, які переходять у режим дистанційної роботи. Мова йде не стільки про професійний розвиток (хоча слід визнати, що він також відбувається у контексті вирішення нових задач), скільки про потребу своєчасного отримання навичок у використанні сучасних технологій і засобів комунікацій для ефективної дистанційної роботи. Освоєння будь-якої освітньої чи комунікаційної платформи – чи то Zoom, чи Microsoft Teams, або Google Hangouts потребує певних вмінь, наявність яких зазвичай не корелює із професійними знаннями та фаховим досвідом працівника. У повсякденному житті люди по-різному виявляють свою активність у соціальних мережах та додатках, схильність до використання месенджерів у спілкуванні також є різною, отже отримання необхідних практичних навичок відбувається дуже фрагментарно та безсистемно. Між тим, проведення нарад, робочих зустрічей, навчальних занять у режимі он-лайн вимагає не просто розуміння принципів роботи платформи і ознайомлення через вебінар з її функціоналом, а відпрацювання специфічних навичок, можливостей використання тих чи інших додатків та необхідних функцій під час практичних занять, які завдяки тим самим сучасним

технологіям можна проводити дистанційно. Вважаємо, що відсутність таких занять для викладачів на початку карантину суттєво вплинула на якість викладання і провокувала невиправдано високі витрати власних ресурсів і часу на виконання професійних обов'язків.

Адаптація режимів праці і відпочинку до умов роботи «з дому». За результатами дослідження фахівців компанії Atlassian, які відслідковували, як споживачі використовують продукти компанії - Jira, Confluence та Bitbucket, масовий перехід на віддалену роботу в умовах пандемії спричинив порушення балансу між робочим і особистим часом. Новий режим праці віднімає у працівників особистий час. Так, наприклад, користувачі із Великої Британії стали працювати на пів години довше ніж звичайно, в Ізраїлі різниця у тривалості роботи склала 47 хвилин, у Канаді та в Індії 26 і 25 хвилин, відповідно [2]. Крім того, результати опитування працівників, які знаходяться у форматі віддаленої роботи, продемонстрували, що близько половини респондентів не можуть розмежувати години праці та відпочинку. Більш того, 23 % опитаних заявили, що у вільний від роботи час вони думають про роботу і обмірковують робочі питання більше, ніж раніше [2]. На перший погляд, щоденні додаткові витрати робочого часу є незначними, проте, на думку експертів, вони можуть призвести до професійного вигорання і суттєво вплинути на показники продуктивності. Звідси впливає завдання для керівництва компаній щодо пошуку і запровадження ефективних засобів своєчасного «виключення» працівників із робочого процесу, збільшення уваги до особистості людини і її вільного часу, проявів піклування і турботи.

Зміна адміністративних підходів до організації робочого процесу у дистанційному режимі, передбачення можливості поділу робочого часу, чередування та гнучкого використання робочих годин протягом дня. Слід зауважити, що стосовно організації навчального процесу виконання такої рекомендації є ускладненим, проте здійснювати пошуки та експериментувати хоча б з метою визначення оптимальної тривалості лекційних занять, що проводяться он-лайн, необхідно. Адже досвід дистанційного навчання за аналогією його організації в аудиторному форматі – он-лайн заняття тривалістю 120 хвилин, за розкладом, що передбачає 3-4 пари підряд, - дозволяє стверджувати, що концентрація уваги, активність, ефективність роботи слухачів «по той бік екрану» починає спадати приблизно наприкінці другої третини заняття. За свідченням самих студентів, переключити увагу у певний час і знов повернутись до роботи в аудиторії набагато простіше і легше. Отже, визнаючи новий формат навчання не як вимушений захід, а як одну із нових моделей професійної освіти, слід приділити необхідну увагу запровадженню оптимальних не тільки за змістом, технічним наповненням, візуальним супроводом, але і тривалістю проведення занять. Дуже важливо зберегти головне призначення і місію освіти – «навчити критично мислити, обмірковувати інформацію, дискутувати, ставити під сумнів факти, думки, інформацію» [3].

Поставлені питання далеко не вичерпують низку нових тенденцій і

викликів в освіті та зайнятості, які постали перед суспільством в умовах пандемії, проте вони окреслюють напрями поточної роботи і перспективних досліджень у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. *Permanently remote workers seen doubling in 2021 due to pandemic productivity: survey.* URL: <https://rb.gy/tdvmjd>
2. *Исследование Atlassian: переход на удалённую работу вызвал увеличение рабочего дня за счёт свободных часов.* URL: <https://habr.com/ru/news/t/527132/>
3. *"Несправжня освіта". Як пандемія відкрила проблеми онлайн-навчання.* URL: <http://surl.li/mnbx>

РОЗВИТОК МУЗИЧНОГО СЛУХУ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Павленко О.М.,

*к.пед.н., доцент кафедри інструментально-виконавської підготовки,
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя,
e-mail: pavlenkoaleksei1@gmail.com*

Сучасна інтеграція вітчизняної системи освіти в європейський простір спрямована на удосконалення і підвищення рівня її якості в умовах розвитку інформаційного суспільства. Одним із пріоритетних завдань розвитку педагогічної науки є підготовка висококваліфікованого педагога до професійної діяльності в умовах комп'ютеризованої освіти.

У системі мистецької освіти музично-комп'ютерні технології розглядаються як один з елементів, необхідний для оптимізації професійної підготовки фахівців мистецьких дисциплін. Використання сучасних музичних комп'ютерних програм сприяє підвищенню рівня комп'ютерної компетентності та цифрової грамотності студента, розвитку його музично-творчих здібностей.

Мета – розкрити особливості програми-тренажера для розвитку музичного слуху майбутніх фахівців мистецьких дисциплін.

Одним з найважливіших аспектів, який дозволяє здійснити повноцінну, багатопрофільну фахову підготовку викладачів мистецьких дисциплін, стає розвиток спеціальної здібності – музичного слуху. Саме музичний слух є важливим фундаментом у розумінні художньо-змістовної сторони музики в процесі її сприйняття.

До структури музичного слуху включають: мелодичний, гармонічний, тембровий, динамічний і поліфонічний слух. Вважається, що основними компонентами музичного слуху є мелодичний і гармонічний слух.

Розвиток мелодичного слуху пов'язаний з осмисленням інтервалів, горизонтальним мисленням, відчуттям мелодії, яка не зводиться до окремих інтонаційних зворотів. Гармонічний слух є проявом музичного слуху по відношенню до співзвуч, що одночасно поєднують комплекс звуків різних за висотою. Важливим аспектом розвитку гармонічного слуху є запам'ятовування звучання різного складу акордів, виявлення їх емоційного забарвлення. Зазвичай, ладове чуття вважають основою мелодичного та гармонічного слуху. Воно виражається в емоційному відчутті тяжіння стійких та нестійких звуків.

Одним з аспектів розвитку звуковисотного слуху є використання програм-тренажерів у процесі підготовки викладачів мистецьких дисциплін. Алгоритм використання такого класу програм передбачає послідовне виведення на екран завдань різної складності; контроль за діями під час розв'язання завдання; миттєве реагування на неправильні дії; коректне виправлення зроблених помилок; виведення повідомлень про результати виконаних завдань.

Мета роботи музичних програм-тренажерів полягає у розвитку музичних здібностей. Принцип роботи таких комп'ютерних програм відбувається за певним алгоритмом: обирається музичний інтервал (акорд/лад), відбувається

звукове відтворення, а користувач програми визначає його на слух. Для тренування можна самостійно обирати кейс інтервалів або скористатися готовими пресетами програми. У кожному завданні інтервали, акорди, лади обираються програмою рандомно.

Однією з найпоширеніших програм для розвитку музичного слуху є EarMaster Pro. Програма-тренажер надає користувачу комплекс вправ для розвитку звуковисотного слуху, завдання на розпізнавання інтервалів, акордів, послідовності акордових структур.

У програмі-тренажері EarMaster Pro можна використовувати режим «автоматичного репетитора», який контролює проходження курсу, поступово підвищуючи складність завдань. Користувач програми може пройти один урок декілька разів, але завдання змінюються автоматично. Також у програмі є миттєвий аудіовізуальний зворотний зв'язок.

Основні можливості програми можна виокремити такі: пропонується понад 2000 уроків, розділених на 2 курси: стандартний і джазовий курси; можливість співати у мікрофон та прослуховувати відповіді в режимі реального часу; грати відповіді на MIDI-клавіатурі; слухати, співати і грати по нотах; навчитися співати мелодії різної складності; застосування алгоритму виявлення та розпізнавання тонів; індивідуальні налаштування до рівня здібностей користувача; статистичні дані виконання завдань; налаштування голосового діапазону, що дозволяє адаптувати уроки до вокального діапазону користувача; велика база даних мелодій та музичних диктантів [2].

Отже, використання сучасних музично-комп'ютерних технологій сприятиме ефективній фаховій підготовці вчителя мистецьких дисциплін, формуванню компетентного професіонала. Сучасні комп'ютерні програми-тренажери для розвитку музичного слуху можуть стати ефективним засобом його активізації.

Використання програми «EarMaster Pro» у процесі фахової підготовки студентів мистецького спрямування дозволить правильно визначати і запам'ятовувати висотність нот; розрізняти на слух різноманітні музичні інтервали та акорди, їх обернення; запам'ятовувати та відтворювати на слух мелодії; сприймати на слух стійкі і нестійкі ладові зв'язки; засвоїти монодичні лади; вільно оперувати музично-слуховими уявленнями. Це додасть впевненості студентам у впізнаванні і відтворенні мелодії голосом, гри її на слух на інструменті, чутливості до точного інтонування.

Список використаних джерел:

1. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: навч.-метод. посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
2. EarMaster Pro. URL: <http://www.earmaster.com>. (дата звернення 02.03.2021).

ЗАСТОСУВАННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ (BLENDED LEARNING) НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Пазяк А.Р.,

*викладач кафедри іноземних мов і загальноосвітніх дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail.: andripr@krok.edu.ua*

Останнім часом настала нагальна потреба у перегляді традиційних підходів до навчання у школах і вищих навчальних закладах. Це обумовлено перш за все суспільно-економічними змінами, швидким розвитком інформаційних технологій (поява і розвиток різноманітних платформ для дистанційного навчання, таких як MOODLE, ZOOM та ін.), появою нових потреб у студентів, і насамкінець санітарно-епідеміологічною ситуацією.

Метою даної статті є розгляд переваг дистанційної системи навчання і змішаного навчання як її різновиду і можливостей її застосування в сучасних умовах навчання. Об'єктом дослідження є процес викладання іноземних мов в сучасних закладах вищої освіти, проблеми і труднощі, пов'язані із стрімкою трансформацією вищої освіти і активним використанням засобів дистанційної освіти.

Висновки були зроблені на основі спостережень за результатами застосування змішаного навчання в групах з різним рівнем володіння мовою та різних курсів, проаналізовані матеріали досліджень і практичні напрацювання деяких дослідників [1],[2]. Були враховані відгуки і побажання самих студентів.

Під терміном «змішане навчання» ми розуміємо такий підхід, коли частина матеріалу вивчається в групі (оф-лайн) під керівництвом викладача, а інша частина засвоюється студентом самостійно за допомогою засобів дистанційного навчання (он-лайн). Як зазначає науковець Логінова А.В., «змішане навчання являє собою значний відхід від будь-якого з підходів. Воно являє собою фундаментальне переосмислення і реорганізацію динаміки викладання і навчання, починаючи з різних контекстуальних потреб і непередбачених обставин»[3].

При вивченні іноземних мов студенти можуть самостійно засвоювати, наприклад, правила граматики і виконувати письмові вправи на відпрацювання навичок вживання певних граматичних конструкцій, знайомитись з вокабуляром і відпрацьовувати його, виконувати вправи на читання, продивлятися відеозаписи, писати есе, статті та інші види письмових робіт. Заняття в групі повинні бути сплановані і організовані таким чином, щоб дати змогу студентам використати отримані знання на практиці, пов'язати ці знання та явища з реальним життям. Ці заняття мають носити переважно комунікативний характер і бути спрямованими на розвиток комунікативних вмінь. В умовах аудиторії доцільно проводити дискусії та обговорення прочитаного, рольові ігри і ігри, пов'язані з використанням різноманітних картинок, зображень та діаграм, парні і групові методи роботи. При цьому всі види діяльності при вивченні іноземних мов повинні бути пов'язані між

собою, одна повинна бути продовженням іншої. Це дає змогу сформувати в студентів цілісний пласт знань, умінь і навичок, необхідних для практичного застосування мови для вирішення практичних завдань, відтворюючих умови реального життя. До переваг змішаного навчання слід зарахувати наступне:

- можливість застосувати на практиці індивідуальний підхід до навчання (навчати, враховуючи інтереси та потреби кожного студента, а не всієї групи в цілому);

- надання студенту можливості засвоювати матеріал в зручний для нього час і в зручному для нього самому темпі, не орієнтуючись на товаришів по групі і не порівнюючи себе з ними, що значно знижує психологічну напругу під час навчання і дає більше можливостей суміщати навчання з роботою;

- зміщення фокусу заняття з викладача на студента (дати змогу студенту впливати на хід заняття, обирати більш придатні для певної особистості форми роботи);

- можливість для викладача відійти від старих консервативних пост-радянських моделей, заснованих на пасивному сприйнятті матеріалу студентами (teacher-centered approach) до більш перспективних, спрямованих на активне засвоєння і використання граматично-лексичного матеріалу (student-centered approach);

- можливість використання більш різноманітного матеріалу (аудіо-файли, відеороліки, автентичні статті), а не тільки матеріал підручника;

- можливість для викладача урізноманітнити форми роботи і використовувати ігрові методи;

- можливість визначити хто з студентів які теми засвоює краще, а які з них даються важче і приділити їм більше уваги;

- можливість індивідуального консультування студентів, що різко знижує можливість поганого засвоєння матеріалу, підвищує впевненість студента у своїх силах та здібностях;

Як висновок, можна сказати, що сучасна освіта вимагає не просто передачі знань від викладача до студента, а потім їх формальної перевірки, а перед усім формування навичок самостійного здобування знань, не просто пасивного сприйняття інформації, а й активної її обробки з подальшим використанням для вирішення практичних завдань, наближених до реального життя. Крім того, важливе врахування індивідуальних особливостей і потреб студента на противагу традиційному груповому підходу. Настала нагальна потреба зробити процес навчання більш комфортним і зменшити кількість стресів при вивченні іноземних мов. Змішане навчання дозволяє значно змінити загальний підхід до вивчення іноземних мов на краще, покращити якість освіти і наблизити її до європейських стандартів.

Практична цінність даного дослідження полягає в можливості застосування методів змішаного навчання в заняттях з іноземних мов з метою підвищення якості отриманих знань і розвитку вмінь застосування їх на практиці.

Список використаних джерел:

1. *Моделі змішаного навчання: особливості, поради, успішні приклади.* URL: <http://blog.ed-era.com/modieli-zmishanogho-navchannia-osoblivosti-poradi-uspishni-prikladi/> (дата звернення: 24.02.2021)
2. *Blended Learning Today: Designing in the New Learning Architecture.* URL: https://www.academia.edu/35830617/BLENDED_LEARNING_toDAy_Designing_in_the_new_learning_architecture (дата звернення: 24.02.2021)
3. *Логінова А.В. Смешанное обучение: преимущества, ограничения и опасения. Молодой учёный.* 2015. №7. С.809-811. URL: <https://moluch.ru/archive/87/16877/> (дата звернення: 24.02.2021).

ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ВИШУ

Петрунько О.В.,

*д.психол.н., старший науковий співробітник, професор кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: olgapv@krok.edu.ua*

У сучасних постмодерних суспільствах на всіх рівнях їх функціонування дивним і часом несподіваним чином поєднуються традиційні й інноваційні процеси і явища. Це не останньою чергою стосується й освітнього простору цих суспільств, їх освітніх систем та освітніх інституцій. З одного боку ці освітні системи й інституції залишають за собою ознаки традиційності і навіть консерватизму, оскільки їх мета – якнайточніше передати накопичені людством знання і необхідний досвід прийдешнім поколінням, що стоять на порозі професіоналізації. З другого боку – вони перебувають під впливом всесвітніх трендів суспільного розвитку, які «прописують» зміни устрою соціумів і їх освітніх систем на основі ідей цифрової (ІТ) грамотності / компетентності, а отже нові методи і форми взаємодії в процесі обміну знаннями і досвідом. Проте незмінним у цій ситуації залишається навчання як провідна діяльність студентів, а сам студент є його відповідальним суб'єктом.

До головних психологічних чинників та механізмів якісного навчання є навчальна мотивація і ставлення до навчання. Ставлення – як системний психологічний феномен – детально проаналізував В.М. М'ясищев у своїй теорії ставлень, де показано, що ставлення – це цілісна система індивідуальних вибіркових свідомих зв'язків особистості з різними сторонами дійсності: своїм внутрішнім світом (ставлення до себе самого) і світом зовнішнім – предметним (Світом речей) та соціальним (Світом людей). Ставлення міцно пов'язані з емоціями. Позитивне ставлення до чогось чи когось і відповідний позитивний емоційний фон сприяють будь-якій, в т.ч. навчальній діяльності. За В.М. М'ясищевим, успішність будь-якої діяльності на 70-80% залежить від особливостей системи ставлень особистості та пов'язаних з ними мотивів (у навчальній діяльності це насамперед – мотив інтересу до навчання), і лише на 20-30% – від її розумових здібностей. Засноване на позитивному ставленні – до навчання як такого, до інших суб'єктів навчального процесу, до себе самого як його учасника – становлять основу свідомо вмотивованого навчання, за якого навчальна діяльність набуває для його суб'єкта об'єктивного і суб'єктивного сенсу [1]. Як вже було зазначено, важливим компонентом ставлення до навчання є мотивація, яка найчастіше аналізується як внутрішня спонукальна сила, що забезпечує оптимальне включення особистості в процес пізнавальної діяльності, стимулює розумову й емоційно-вольову активність її суб'єктів, актуалізує переживання так званих інтелектуальних почуттів (задоволення від розумової напруги, радість пізнання, захоплення через відкриття нового тощо), а отже є основою ефективності навчального процесу в цілому. Мотивація інтересу до навчання, як показують численні польові дослідження, поєднується

з потребою в саморозвитку, в самоосвіті, в прагненні до вдосконалення себе, своїх здібностей, своїх пізнавальних можливостей, а також методів і засобів, які це уможлиблюють, що виявляється у пошуках нових і нових знань [2].

Існує думка, що модернізація соціумів та їх освітніх систем, зміна арсеналу інструментів навчання, сутнісні зміни умов, організації та суб'єктів навчального процесу, характерна для сучасних постмодерних суспільств зміна характеру особистих і соціальних відносин тощо – усе закономірно призводить до зміни системи ставлення людини до світу, в тому числі й до навчання, трансформує її мотиваційну сферу тощо [2; 3]. Не випадково присвячені цим питанням дослідження є надзвичайно актуальними в теорії і практиці педагогічної, організаційної, військової, спортивної й інших галузей психології. Щоб підтвердити чи спростувати цю думку, ми здійснили опитування студентів 3-х курсів за допомогою розробленого нами експрес-опитувальника. Студентам пропонувалося відповісти на ряд відкритих запитань щодо їх ставлення до навчання, до власних навчальних успіхів, до своїх викладачів, до системи освіти загалом, щодо орієнтирів стосовно майбутнього та деякі інші.

Як показали результати опитування: 1) переважна більшість студентів (близько 70%) вважають себе вмотивованими до навчання, проте їх навчальні мотиви при цьому переважно егоїстичні (навчання є засобом отримати диплом і в майбутньому мати матеріальне відшкодування; «необхідно мати вищу освіту» тощо); 2) вони назагал позитивно ставляться до свого навчального закладу, своєї студентської групи та до своїх викладачів – як професійних, ерудованих і здатних зацікавити студентів навчанням, однак разом із цим значно менше з них (близько 40%) позитивно оцінюють якість сучасної системи освіти і якість навчального процесу (вони невдоволені організацію навчального процесу, його надмірною «затеоретизованістю» й «відірваністю» від практики, наявністю навчальних предметів, «нецікавих і некорисних для майбутньої професії», і через це виявляють вибіркочу цікавість до навчання – насамперед до дисциплін, які вважають «необхідними для професії» або до яких вважають себе здібними); 3) близько третини студентів (30%) зазначили, що головне для них – становлення як майбутнього фахівця, набуття професійних компетенцій, а кожним четвертим (25%) відзначено, що головний мотив їхнього навчання – особистий розвиток і набуття необхідних світоглядних компетенцій.

Висновок. Отже навчання як діяльність і ставлення до цієї діяльності її суб'єктів є досить сталими соціально-психологічними феноменами, і зміна репрезентацій цих феноменів у свідомості студентів (як суб'єктів навчального процесу) не так сильно, як це часом уявляється, залежить від зміни соціокультурного устрою суспільства та модернізаційних трансформацій у системах державної і приватної вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Мясичев В. Н. Психология отношений : избранные психологические труды. Москва : Институт практической психологии; Воронеж : НПО «МОДЭК», 1998. 356 с.
2. Діагностика навчальної мотивації : збірник методик / Людмила Дзюбка, Людмила Гриценюк. К.: Шк.світ, 2011. 128 с.
3. Мотиваційні основи навчальної діяльності / за ред. О.В. Малихіної. Одеса: Огмрцян О.П., 2008. 232 с.

BLENDED LEARNING: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

Пилипенко О.О.,

к.е.н., доцент кафедри фінансів та обліку,

Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського,

e-mail: pylypenko.olha@tnu.edu.ua,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3997-9108>

Технологія Blended learning (змішаного навчання) набуває все більшої актуальності з зв'язку з процесами діджиталізації, підвищення мобільності студентів, а також пандемією COVID-19, яка внесла корективи практично в усі сфери життєдіяльності суспільства.

Мета дослідження полягає у виявленні основних переваг та недоліків застосування технології змішаного навчання в закладах вищої освіти.

Для досягнення мети застосовувались такі методи дослідження: теоретичні (вивчення, аналіз, систематизація, узагальнення наукової літератури з проблеми дослідження) та емпіричні (спостереження за педагогічним процесом; педагогічний експеримент).

Термін «змішане навчання» (blended або hybrid learning) передбачає поєднання офлайн- та онлайн-навчання у різних пропорціях. Ця концепція з'явилася ще в 1990-х роках як протипага онлайн-навчання, проте вивчати та впроваджувати її почали лише з 2000-х [1].

Змішане, або комбіноване навчання поєднує в собі найкраще з двох навчальних середовищ: традиційного очного навчання в аудиторії та високотехнологічного електронного навчання.

Згідно останніх досліджень в рамках теорії поколінь, визначено, що до 2030 року покоління мілленіалів не просто будуть частиною корпоративного ландшафту, а становитимуть 75 відсотків домінуючого покоління. У зв'язку з цим, будуть змінюватись компетенції майбутніх фахівців, отже виникає необхідність у застосуванні нових підходів до їх навчання [2].

Застосовуючи технологію Blended learning, можна залучити до активного навчання всіх типів студентів: тих, хто краще вчиться в традиційному структурованому середовищі, що включає особисту взаємодію з викладачем, та незалежних особистостей, які краще навчаються за допомогою напівавтономного навчання на комп'ютері. Для цього викладачам буде корисно ознайомитися з поведінковою методикою DISK, яка допомагає розпізнати особливості поведінкового типу людини і виявити, наскільки він підходить для роботи над конкретними завданнями [3].

Важливою відмінністю змішаного навчання від традиційної системи є активне використання інтернет-технологій та застосування більш різнобарвного та мотивуючого медіа-контенту, щоб знайти матеріал і отримати нові знання. Наприклад, Youtube, Miro, Kahoot, Mentimeter, Padlet, Flippity та інші. Таким чином, технології стають повноцінною частиною навчального процесу. При цьому також відбувається поєднання різних підходів, способів подачі інформації, видів роботи.

При застосуванні змішаного навчання також змінюється і роль викладача. Він переходить від авторитарної моделі поведінки (викладач як гуру) до ролі партнера, провідника, коуча, ментора, фасилітатора навчального процесу. Тобто, людини, яка організовує навчання так, щоб усі студенти були максимально залучені і показали свої якості: креативність, ініціативність тощо. Змішане навчання дозволяє викладачам глибше зрозуміти потреби кожного студента, з яким вони працюють, та досягнути вищих рівнів викладацької майстерності.

В умовах змішаного навчання студенти можуть опрацьовувати теоретичну складову програми вдома, переглядаючи відео та вивчаючи супровідні матеріали. Після цього на практичних заняттях та семінарах з викладачами та одногрупниками виконують практичні вправи, або працюють у групах над проектом. За такої моделі викладачі стають модераторами освітнього процесу. Під час взаємодії вони визначають, наскільки добре розуміють тему окремі студенти, і внаслідок цього можуть змінювати спосіб роботи з групою.

Дослідники у сфері освіти Чарльз Грехем та Джаред Стайн [4] виділяють три основні переваги системи змішаного навчання: доступність, покращення навчального процесу та зменшення витрат.

Доступність та зручне користування. Самостійне опрацювання частини матеріалу робить навчальний процес більш гнучким. Слухачі курсу можуть проглянути його у такому місці та темпі, який зручний саме для них. Студенти можуть самостійно структурувати проходження того матеріалу, який їм потрібно засвоїти. Наприклад, повертатись до попередніх тем, інших пов'язаних дисциплін, шукати додаткову інформацію, конспектувати тощо. Крім того, вбудовування технології асинхронної інтернет-комунікації в «живі» освітні курси сприяє отриманню одночасно незалежного і спільного навчального досвіду. Помічено, що використання інформаційних та комунікаційних технологій покращує ставлення до отримання знань, а також якість комунікації між студентами і викладачами.

Покращення навчального процесу. Згідно з дослідженнями у різних сферах, система змішаного навчання є більш ефективною, ніж звичайне навчання у аудиторії чи онлайн-навчання, незалежно від напрямку курсу. Це відбувається завдяки:

Кращому дизайну інструкцій. Найчастіше курси за системою змішаного навчання є більш спеціалізованими. Це означає глибоку методичну розробку та дизайн інструкцій для конкретного курсу та роботи у ньому.

Кращій орієнтації. За системи змішаного навчання студенти не просто отримують настанови від викладачів чи спираються на програму курсу. Вони опановують інструментарій для самостійної навігації та пошуку матеріалу у межах теми.

Врахуванню індивідуальних можливостей. Робота з онлайн-матеріалами дозволяє студентам рухатися у власному темпі, а не наздоганяти решту групи. У деяких випадках електронна система (якщо це передбачено курсом) надає учням зворотній зв'язок, відповідно до якого вони можуть заповнювати пропущені теми чи повертатися до тих, які забули.

Підвищенню рівня залученості внаслідок соціальної взаємодії. За традиційної системи навчання студенти не завжди працюють над певною темою усією групою. Крім того, дехто відчуває труднощі у взаємодії з великими групами людей. Тому працюючи онлайн, змішане навчання навпаки найчастіше стимулює командну роботу.

Моніторингу часу на завдання. Онлайн-платформи дозволяють встановлювати дедлайни, бачити кількість часу, яку витрачають студенти на виконання різних завдань. Отже, це дає можливість корегувати навчальний процес та роботу з конкретними студентами.

Зменшення (чи гнучкість) витрат. Система змішаного навчання може оптимізувати витрати на використання приміщення чи розробку додаткових матеріалів. Так, учні працюють онлайн і не потребують, наприклад, роздрукованих додатків для певного матеріалу. Змішане навчання також може вирішити проблему з наданням підручників, оскільки учні можуть працювати з матеріалами без паперових аналогів.

Крім того, перевага Blended Learning полягає в тому, що один викладач може навчати багато людей одночасно. Змішане навчання дозволяє викладачам перерозподілити ресурси і підвищити успішність. Технологія змішаного навчання вчить викладачів і студентів організовувати і планувати роботу самостійно, незалежно отримувати і аналізувати знання, шукати і відбирати інформацію, приймати рішення, формувати навички презентації проєктів, займатися самоосвітою.

Серед недоліків Blended Learning можна виділити: підвищені вимоги до мотивації студентів навчатись самостійно, більші витрати часу на цифровізацію матеріалів, перевірку та надання коментарів на роботи студентів, нерівномірну ІТ-грамотність учасників освітнього процесу, залежність від технічних засобів, наявності високошвидкісного інтернету, тарифів інтернет-провайдерів. Найчастіше перешкодою для впровадження цього підходу стає низький рівень володіння технологіями, тому для викладачів і студентів необхідне додаткове навчання роботі з освітніми платформами, засобами відео-конференцій, інтерактивними додатками тощо. Ще один «гальмуючий» фактор - змішане навчання вимагає технічної підтримки і певних витрат на створення відеоматеріалів, навчальних програм і тестувальних модулів.

Отже, практична цінність отриманих результатів полягає в систематизації основних переваг і недоліків сучасної технології змішаного навчання в закладах вищої освіти та обґрунтуванні необхідності їх застосування з метою розвитку креативності, підвищення рівня конкурентоспроможності, професійного зростання сучасних фахівців різних спеціальностей.

Список використаних джерел:

1. *What is Blended Learning? A Guide to Everything You Need to Know.* URL: <https://elmlearning.com/blended-learning-everything-need-know/> (дата звернення: 02.03.2021).
2. *Howe N., Strauss W. Millennials Rising: The Next Great Generation.* Vintage Books, 2000. 415p.
3. *Леонова Е. Методика DISC в работе HR-специалистов: что это и как использовать.* URL: <https://cutt.ly/kMAPQI> (дата звернення: 02.03.2021).
4. *Stein J., Graham Ch. R. Essentials for Blended Learning: A Standards-Based Guide.* 2014. Taylor & Francis. 210p.

НАЦІОНАЛЬНА ОСВІТА Й НАУКА ТА ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ: ЄДНІСТЬ ПРОТИЛЕЖНОСТЕЙ

Радіонова І.Ф.,

д.е.н., професор,

ДВНЗ Київський національний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: irinar@krok.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0941-2867>

Метою цієї розвідки є фіксація наукової й, водночас, прикладної проблеми, пов'язаної з існуванням об'єктивної суперечності. Йдеться про суперечність між становленням національної освіти та національної науки, з однієї сторони, та діджиталізацією, - з іншої.

В процесі дослідження використано такі методи: контент-аналіз текстів, узагальнення на основі емпіричних спостережень.

Наукова гіпотеза цієї розвідки може бути сформульована у такий спосіб: хибно скерована, або «бездумна діджиталізація» здатна гальмувати розвиток національної освіти й науки.

У наших міркуваннях ми спиралися на такі засадничі припущення:

- єдність протилежностей стає джерелом розвитку лише за певного доцільного способу поєднання, у нашому випадку, діджиталізації з розвитком освіти та науки. Натомість, за іншого способу поєднання, цей зв'язок, навпаки, може перетворюватися в інструмент гальмування;

- перспективи розвитку української освіти й науки пов'язані з набуттям ними питомих *національних* ознак.

Для дослідження проблеми зв'язку діджиталізації науки з розвитком освіти й науки необхідно: а) розмежовувати вузький та широкий зміст поняття діджиталізація (digitization); б) ідентифікувати зміст понять «національна освіта (наука)

У питанні широкого та вузького сенсів діджиталізації найбільш релевантним, на наш погляд, є підхід, репрезентований у часто цитованому джерелі [1]. Йдеться про те, що діджиталізація - це не обмежується оцифрування інформації та її «складування» у вигляді великих баз даних, що формує її «вузький зміст». Діджиталізація охоплює й технології та алгоритми використання цих даних з метою ідентифікації існуючих тенденцій та обґрунтованості управлінських рішень. Самець це формує «широкий зміст», діджиталізації. З огляду на існування «широкого змісту», використання баз оцифрованих даних на тлі викривлених уявлень про тенденції та цілі управління, не є власне діджиталізацією.

Якщо обмежитися лише прикладним аспектом змісту поняття «національна освіта» та безпосередньо пов'язана з нею «національна наука», то, на наш погляд, доцільно акцентувати увагу на такому:

- в українському законодавстві про освіту, поняття «національна освіта» та його тлумачення відсутні. Формально, є чинній стратегії розвитку освіти

України до 2021 р. [2] використовується словосполучення «національна система освіти». Але це використання виглядає лише «ритуальним». Адже, в тому фрагменті тексту стратегії, де застосовується словосполучення «національна система освіти», йдеться про загальні побажання щодо розвитку освіти та її просування у «європейському напрямку». Така нечіткість у визначенні понять спонукає до творчості. Ми вважаємо, що національною освіта та наука стає тоді, коли спирається на іманентні (внутрішньо властиві національній спільноті) традиції, а також адекватно реагує на актуальні нині та такі, що ставатимуть актуальними у майбутньому, потреби національної економіки, культури, суспільства.

Зв'язок між діджиталізацією та національною освітою (науковою) виявляється у певних вигодах та надбаннях, а також втратах та обмеженнях. SWOT-аналіз найбільш очевидних проявів цього зв'язку можна подати у такий спосіб.

Вигоди та надбання від діджиталізації в освіті та науці:

- позбавлення освітнього та наукового процесу від рудиментів «забюрократизованості», властивих авторитарній системі, в координатах якої ще досі перебувають українська освіта та наука. Діджиталізація університетської освіти та науки поступово обмежує «суб'єктивно-свавільне» адміністрування, оцінювання та стимулювання праці викладачів;

- потрапляння працівників освіти в, так званий «світовий освітньо-науковий контекст» змушує переймати більш демократичний стиль роботи й наукового спілкування, а також використовувати відносно кращі стандарти наукової та академічної доброчесності тощо

Втрати та обмеження від діджиталізації в освіті та науці:

- звуження власного національного предмету науки та освіти під впливом бажання бути в «в мейнстрімі» та керуючися, понад усе, критеріями індексів цитувань та іншими маркерами, визначеними в міжнародних реєстрах вчених та міжнародних оцифрованих базах наукової продукції;

До прикладу, в українській економічній та управлінській науці та освіті 2000-х рр. неприродно модною стала «інноваційно-інвестиційна тематика», при тому, що частка інноваційної продукції у ВВП була й зараз залишається мізерною. Нині «експлуатується» інша тема, а саме: е-врядування, цифровізації в публічному управлінні та в самоврядуванні об'єднаних територіальних громад. Але те, що гальмує і інноваційну діяльність, і публічне управління та самоврядування, залишається на периферії досліджень. Йдеться про перманентне відтворення впродовж десятиліть олігархічної, «напівфеодальної» моделі економічних взаємин. Ймовірно, що дослідження цієї соціально-економічної моделі не набиратимуть посилення за межами України. Але, на наш погляд, саме такі дослідження є необхідними, з огляду на національний інтерес.

- гальмування формування власного понятійного апарату наук, яке відбувається, передусім, у двох випадках, а саме: а) при презентуванні результатів досліджень англійською; б) при «вільному» використанні англійських термінів в українських текстах. Механізм гальмування понятійного апарату запускається, зазвичай, тоді, коли бракує усвідомлення особливостей

використання термінів у іншій мові, але існує непереборне бажання виглядати «по-сучасному». До прикладу, в текстах українських авторів, які подаються англійською, можна натрапити на «offer» там, де мало б бути «supply», «cost», де потрібно «expenditure», «state», замість «government». Оцифровування текстів з таким використанням термінів, скоріше, віддаляє від «світового контексту», ніж наближає до нього. Інший прояв, - це нелоречне застосування «модних» англійських термінів в українських текстах. До прикладу, сучасні українські наукові статті, присвячені управлінню, рясніють «стейкхолдерами» та «бенефіціаріями», «таргетами» та «блокчейнами» у доречних та недоречних випадках.

Висновки. Що могло б бути на часі для забезпечення більш органічного поєднання діджиталізації з розвитком національної освіти та науки? На наш, погляд, для подолання «розриву» між контентом, який є дійсно актуальним для української освіти, економіки та суспільства, з однієї сторони, та «дослідницькими стандартами», спричиненими діджиталізацією, - з іншої сторони, могли б бути використані такі підходи

- створення національних баз оцифрованої наукової продукції та реєстру науковців з застосуванням власного рейтингу (індексу), побудованого, з огляду на національні потреби, цінності та пріоритети наукових досліджень;

- використання при оцінюванні роботи освітніх (наукових) закладів та науковців комбінованого рейтингування при поєднанні національного та міжнародних індексів (рейтингів, маркерів),

- стимулювання дослідників інших країн до участі в національній базі оцифрованих наукових даних та в національному рейтингуванні, за умови співпраці з українськими дослідниками та українськими освітніми (науковими) інституціями

Список використаних джерел:

1. *Bloomberg J. Digitization, Digitalization, And Digital Transformation ... – Forbes URL <https://www.forbes.com/sites/jasonbloomberg/2018/04/29/digitization-digitalization-and-digital-transformation-confuse-them-at-your-peril/>*
2. *Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Схвалено Указом Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013 URL <https://zakon.rada.gov.ua/go/344/2013>*

ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ КАТЕГОРІЙ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ «КОМПЕТЕНТНІСТЬ» ТА «РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ» З ВИКОРИСТАННЯМ МОДЕЛІ «ПІРАМІДА 3М»

Рач В.А.,

*д.т.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України,
директор Навчально-наукового інституту інформаційних та комунікаційних технологій,
ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК", м. Київ, Україна,
e-mail: v_rach@krok.edu.ua*

Сучасні вимоги до структури та змісту освітніх програм передбачають постійний процес їх оновлення як реакції на динамічні зміни в предметних сферах, індивідуальних потребах здобувачів вищої освіти та інших стейкхолдерів, зміни набору навичок, які потрібні ринку праці та ін. При цьому зміст освітньої програми повинен мати стрижневий вектор, який можуть задати найбільш стабільні у часі вимоги – вимоги Національної рамки кваліфікацій (НРК). Освітні програми змістовно базуються на описі компетентностей та результатів навчання, які нормативно закріплені у стандарті вищої освіти за спеціальністю.

Вони корелюються зі змістом дескрипторів НРК відповідного рівня. В стандартах кореляція відображається у матриці відповідності компетентностей дескрипторам НРК, які є дуже громіздкими і часто не зовсім коректно заповненими. Причиною такого стану можна вважати те, що форма представлення НРК не дає можливість одразу перейти до визначення головних компонентів освітньої програми – компетентностей та програмних результатів навчання. Тому актуальним постає завдання розробки підходів до планування змісту освітніх програм із застосуванням моделей, які б дозволили цілісно відобразити як методологічні, так і методовизначені й методичні особливості рівнів НРК.

В якості методологічного інструментарію вирішення поставленого завдання скористуємося моделлю «Піраміда 3М» (ПЗМ) [1]. Ця модель успішно використовується протягом 20-ти років не тільки у науковій школі VARIORUM, де вона створена, а й іншими дослідниками для розв'язання різного класу наукових завдань. Приклад її використання у схожій ситуації наведено у [2]. Для визначення змістовної структури опису компетентностей та програмних результатів навчання застосуємо метод формування багатометричного визначення [3], який поєднано з методом порядкового аналізу тексту за допомогою запитань [4].

Представимо дефініції «компетентність» та «результати навчання» з НРК у структурованому вигляді. При цьому термін «уміння/навички» замінимо на його змістовне визначення з НРК (рис. 1).

Як бачимо, спільною для них є зони знань, способів мислення, поглядів, цінностей та інших особистих якостей. При цьому вони несуть різні змістовні навантаження, що підтверджується різними запитаннями, на які вони

відповідають (Чого? та Що це?). Аналогічна ситуація й з іншими відмінними зонами визначень.

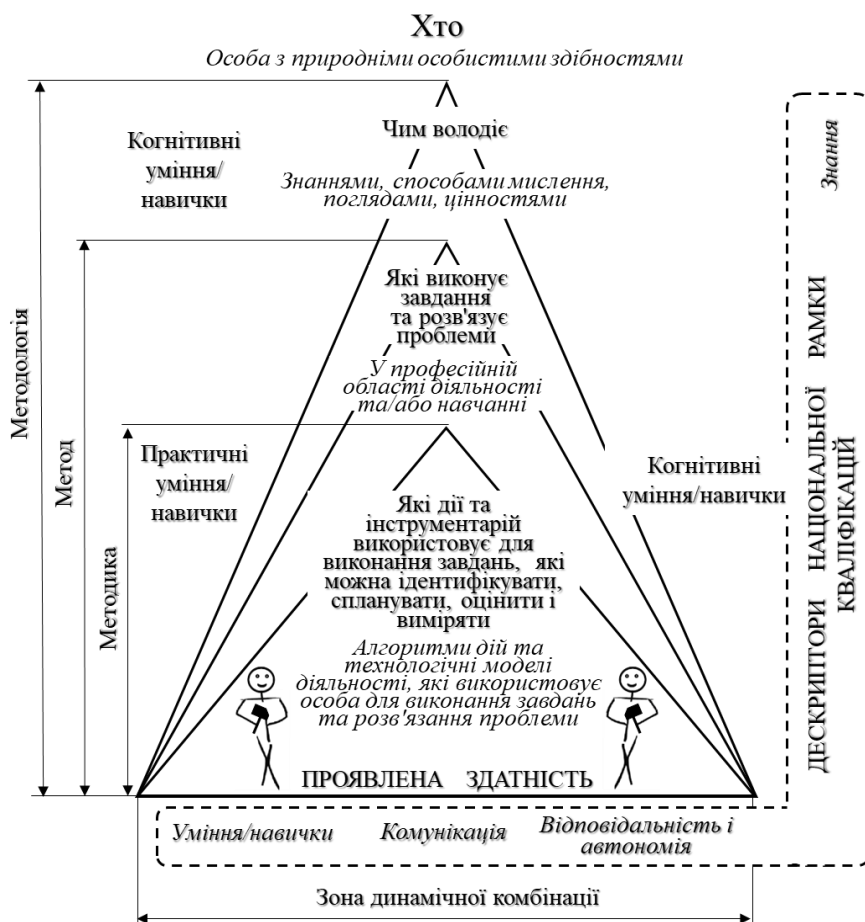
Компетентність		Результати навчання	
Що це?	динамічна комбінація		
Чого?	знань(-ня) та здатності їх застосовувати, способів(-би) мислення, поглядів (-и), цінностей (-і),		Що це?
	інших(-і) особистих (-і) якостей (-і),		
↓	↓		↓
Що робить?	що визначає здатність особи	→	що набуваються у процесі навчання, виховання та розвитку
↓		←	↓
Для чого?	успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність	→	які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти
			Як об'єктивізовані?

Рис. 1 – Структурне представлення дефініцій «Компетентність» та «Результат навчання» на спільному полі визначення

Запропоноване розташування визначень дає можливість прочитати їх спільно у послідовності, яка визначена великими стрілками. Тоді отримуємо розширене однакове визначення як компетентності, так і результатів навчання.

Єдина відмінна ознака компетентності - це «динамічна комбінація знань, ... », яка не врахована у визначенні результатів навчання. Але саме за цією ознакою особи відрізняються варіантами вирішення поставленої проблеми, в чому проявляються їх особисті якості. Тоді з позиції цільового призначення результатів навчання можна визначити їх як *проявлену здатність особи динамічно комбінувати набуті компетентності під час виконання завдань та вирішення проблем*. При цьому у кожної особи комбінація компетентностей (а не знань, ...) при вирішенні однакового завдання/проблеми буде різною. Виходячи з цього, на наш погляд, наявність у стандартах вищої освіти матриці відповідності визначених стандартом результатів навчання та компетентностей є не зовсім коректною. Це не суперечить практиці існування у Європейському освітньому просторі різних підходів щодо сприйняття результатів навчання та компетентностей. За дослідженнями В. Захарченка [5], є країни (наприклад, Ірландія), де компетентності та результати навчання визнаються як різні поняття. Іноді компетентності ототожнюються з результатами навчання, а експлікуються (формулюються) тільки результати навчання. Таку позицію займають більшість польських експертів. А є країни, де компетентності та результати навчання визнаються як різні поняття, проте у освітніх програмах експлікуються тільки результати навчання (зокрема, Німеччина).

Запропоноване визначення результатів навчання дає змогу відобразити зв'язок дескрипторів НРК зі змістом зон у структурному представленні дефініцій «Компетентність» та «Результат навчання». Для цього використаємо модель «Піраміда 3М» (рис. 2).

Рис. 2 – Взаємозв'язок дескрипторів НРК та компонентів структурованого визначення дефініцій «Компетентність» та «Результат навчання» в моделі «Піраміда 3М»

З моделі видно, що вона є індивідуальною для кожної особи з природними особливими здібностями (питання Хто?). Проте структура змісту ПЗМ не залежить від особи, і визначається змістом освітньої програми. Слід вказати на те, що дескриптори НРК знаходяться на різних рівнях ПЗМ. Знання, які особа набуває під час навчання, на методологічному рівні ПЗМ, вбудовуються в існуючу у нього систему знань і не можуть проявлятися як окремий компонент. Для їх прояву потрібно реалізовувати алгоритми та технологічні моделі діяльності. Тому дескриптори «уміння/навички», «комунікації» та «відповідальність і автономія» є фундаментом прояву здатності виконувати завдання та розв'язувати проблеми на нижчому рівні ПЗМ. Як зазначено у НРК, уміння/навички поділяються на когнітивні (що включають логічне, інтуїтивне та творче мислення) і практичні (що включають ручну вправність, застосування практичних способів, (методів), матеріалів, знарядь та інструментів, комунікацію). Перші визначають мислєдіяльність особи на методологічному рівні, а другі – діяльність на методичному. І в зоні прояву

останніх відбувається динамічна комбінація компетентностей, межі якої визначаються результатами прояву когнітивних умінь/навичок. Наведений варіант «Піраміди 3М» дозволяє її використовувати також для структуризації змісту дисциплін через навчальні елементи (терміни і визначення, явища, відносини, алгоритми), або через компоненти моделі структури діяльності (предмет, засіб, процедура, умови та продукт діяльності).

Для розуміння відмінності між компетентністю та результатами навчання, які формулюються однією мовою, проект Тьюнінг акцентує увагу на те, що результати навчання формулюються викладачами, а компетентності набуваються особами, що навчаються. Але результати навчання є також проявом особами тих компетентностей, які у них вже були сформовані на попередніх рівнях навчання, тих, які вони розвинули на рівні, де навчалися, і тих, які вони почали формувати або повністю сформували на рівні навчання. Така складна комбінація компетентностей з урахуванням різного рівня їх сформованості у кожної особи роблять реально неможливою їх ідентифікацію під час виконання конкретного завдання. В контексті демонстрації та оцінювання результати навчання можна розглядати як проявлені компетентності у конкретній ситуації діяльності. А в термінах діяльнісного підходу, результат навчання є аналогом процесу, а компетентність – аналогом функції. Функція – це потенційна здатність виконувати конкретну активність. А процес – це реалізація функції за умови появи мети діяльності. Функція є внутрішньою характеристикою особи, її сутністю, а процес - явищем, де ця функція проявилася. На нашу думку, таке контекстне трактування базових категорій освітніх програм в межах діяльнісного підходу значно спростить процес їх проектування та використання. Крім того, значно спрощується процес доведення під час проведення акредитаційної експертизи того, що побудована система освітніх компонентів гарантує, що на виході особа досягне запланованих програмних результатів навчання, які зафіксовані в освітній програмі.

Список використаних джерел:

1. Рач В.А., Рач Д.В. *Управление рисками в проектах, реализуемых в условиях переходной экономики: финансовые продукты для реального сектора в Украине. Мат. між. конф. 14-16 червня 2000 р. Семінар «Управління проектами при кредитуванні реального сектора».* К., 2000. С. 25-26.
2. Рач В.А., Медведєва О.М. *Концептуальна модель формування змісту програм підготовки докторів філософії. Вища школа, 2015. № 4-5. С. 38-50.*
3. Россошанська О.В. Щербатюк А.І. *Інноваційна праця як інструмент забезпечення стратегічної економічної безпеки інноваційних проектно-орієнтованих підприємств. Управління проектами та розвиток виробництва. Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2013. № 3(47). С. 5- 20.*
4. Россошанська О. *Системи управління освітніми організаціями. Науковий коментар до вимог з настановами щодо використання міжнародного стандарту ISO 21001:2018: науково-методичний посібник.* К. ФОП Маслаков, 2021. 94 с.
5. Захарченко В. *Забезпечення результатів навчання у освітніх програмах: проектування, демонстрація, оцінювання, спеціфіка для «регульованих» професій. Семінар «Внутрішнє забезпечення якості вищої освіти: розвиток освітніх програм та їх акредитація».* Суми. 24.11.2020. URL: https://www.youtube.com/watch?v=H3U5zZPLYC0&ab_channel=ErasmusPlusUkraine

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ФОРМ І МЕТОДІВ ВИВЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ ДИСЦИПЛІН

Румик І.І.,

*д.е.н., доцент, доцент кафедри національної економіки та фінансів,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,*

e-mail: RumykII@krok.edu.ua,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3943-639X>

Рівень використання в навчальному процесі сучасних форм і методів організації вивчення фахових дисциплін є вкрай низьким. Здобувачі освіти володіють лише базовими знаннями та навичками, отриманими в результаті традиційного навчання. Як наслідок, маючи досить ґрунтовну освітню підготовку, вони не в змозі продемонструвати знання сучасних методів, що часто є перевагою на ринку праці. Отримати їх можна або самостійно, що досить складно, або в провідних навчальних закладах, які навчають таким методам моделювання реальної дійсності у заздалегідь створеній проблемній ситуації. Тому розширення інструментарію активних методів навчання, які сприяють кращій підготовці та адаптації до фахової діяльності та соціальних контактів при отриманні освітніх послуг є надзвичайно актуальним питанням.

Метою роботи є дослідження інтерактивних форм і методів вивчення фінансових дисциплін на прикладі ділових ігор і наукових повідомлень у сучасному форматі.

При дослідженні сучасного інструментарію вивчення фахових дисциплін використаний метод теоретичного узагальнення, за допомогою якого було зафіксовано загальні ознаки та вміння, які розвивають активні методи, а також здійснено перехід від конкретних методів до загальної методики навчання. Метод системного аналізу використаний для встановлення структурного зв'язку між обов'язковими елементами досліджуваних інтерактивних методів та послідовності їх застосування.

Починаючи з середини березня 2019 року, використання сучасних методів інтерактивного навчання у дистанційному форматі набуло особливої ваги в Україні. Перш за все, це пов'язано з тим, що освітній процес переведено на віддалену форму вивчення дисциплін, що призвело до пошуку ефективніших способів передачі інформації та знань, їх закріплення після лекційних, семінарських занять і виконання самостійної роботи.

Про важливість вивчення фахових дисциплін за допомогою інтерактивних методів свідчать праці як зарубіжних учених [1; 2] з питань комплексної освіти і поведінкових фінансів, так і вітчизняних [3-5], присвячених розвитку фінансової інклюзії, в тому числі й фінансової освіти, та застосуванню економіко-математичного моделювання фінансової діяльності суб'єктів підприємницької діяльності.

Виходячи з цього, приходимо до висновку, що на сучасному етапі поняття «інтерактивне навчання» здебільшого розглядається як: навчання, що побудоване на взаємодії здобувача освіти з навчальним середовищем; навчання,

що ґрунтується на психології людських взаємин і взаємодій; навчання, сутність якого полягає в організації спільного процесу пізнання, коли знання отримують через діалог, полілог між собою і викладачем.

До факторів, що стимулюють активність учасників такого навчального процесу, зокрема, відносять: 1) пізнавальний і професійний інтерес; 2) творчий характер навчально-пізнавальної діяльності; 3) змагальність; 4) ігровий характер проведення занять; 5) емоційний вплив вищезгаданих факторів [6].

До основних принципів інтерактивного навчання відносять: принцип діалогічної взаємодії, кооперації й співробітництва, активно-рольової (ігрової) і тренінгової організації навчання [6].

Інтерактивність у системі дистанційного навчання розглядають з двох сторін – педагогічної і технічної. Педагогічний зміст інтерактивної компоненти визначає метод оцінювання знань, а також можливості щодо педагогічного впливу такої системи навчання. Технічний рівень визначається відбором засобів взаємодії між тим, хто навчається, та викладачем; тим, хто навчається, і колегами з навчання; тим, хто навчається, та навчальними ресурсами.

При вивченні фінансових дисциплін будемо розглядати саме технічну сторону дистанційного навчання, яка характеризується величезною різноманітністю методів, а саме: стимулювання творчої активності, творчі ситуації, навчально-творчі задачі, навчання в малих групах, метод проєктів, навчальний тренінг, метод дискусії, ігровий метод, метод «мозкової атаки», метод «Дельфі», проблемне навчання, кейс-методи.

Проаналізуємо детально метод ділових ігор і наукових повідомлень.

Ділова гра є комплексною, багатофункціональною дією, у межах якої сполучено декілька взаємопов'язаних видів діяльності: аналіз і пошук розв'язання проблем, навчання, розвиток, дослідження, консультування, формування колективної діяльності. Традиційні ділові ігри мають заздалегідь розроблений сценарій, орієнтовані на вирішення типових проблемних ситуацій, мають на меті навчити учасників гри оптимально розв'язувати ці проблеми.

Як правило, ділова гра складається з таких етапів: ознайомлення учасників гри з метою, завданнями та умовами гри; інструктаж щодо правил проведення гри; утворення учасниками гри робочих груп; аналіз, оцінка та висновки результатів гри.

На першому підготовчому етапі – обґрунтовують вибір гри, визначають ігрові цілі та завдання, формують проблемну ситуацію, розробляють сценарій гри, готують інформаційний і методичний матеріал. На другому етапі розглядають правила проведення гри та функції гравців. Третій етап залежить від змісту та форми конкретної гри і полягає в обговоренні учасниками гри поставлених проблем, прийнятті узагальнених рішень, їхньому аналізу.

Застосування ділових ігор під час навчання дає змогу максимально наблизити навчальний процес до практичної діяльності, врахувати реалії сьогодення, приймати рішення в умовах конфліктних ситуацій, відстоювати свої пропозиції, розвивати в учасників гри колективізм та відчуття команди, отримати результати за досить обмежений час. Ділова гра належить до активних методів навчання, які забезпечують активну творчу діяльність

студента, створюють умови для підвищеної мотивації та емоційності, розвивають критичне мислення.

Наукові повідомлення у форматі стендової доповіді (постер) – це спосіб представлення результатів роботи в обмеженому просторі шляхом комбінації кольорового текстового та ілюстративного оформлення певної інформації, яка має на меті привернути увагу до обраної теми. Це одна з ефективних форм оперативного повідомлення наукових даних з використанням плакату. Процес створення постеру – це кропітка і складна робота, яка полягає в адекватному інформаційному пошуку та у підготовці власних дослідницьких результатів.

Стендова доповідь складається з плакату (постеру), який містить матеріали наукового дослідження, та усного повідомлення-коментаря. До обов'язкових елементів постеру належать: титульний заголовок, абстракт, вступ, матеріал, методи, результати, впровадження, висновки, джерела.

Усне повідомлення має вкладатися в час, запропонований організаторами заходу (зазвичай 5 хвилин). Під час презентації будьте привітні та доброзичливі. Уникайте слів-паразитів, говоріть просто та ясно, не виявляйте роздратування, якщо вас не розуміють. Намагайтесь не відводити погляду під час обміну думок. Важливими також є зовнішній вигляд, одяг, зачіска, жести, манера говорити. Постерна презентація – дзеркало культури та естетичного смаку доповідача.

Серед найважливіших компетенцій сучасного фахівця з фінансів, банківської справи та страхування визначають уміння: діяти в межах узгоджених цілей і завдань; враховувати думку іншого; кооперуватися, йти на компроміс; самостійно розвиватися, якщо знання і здібності не відповідають сучасним вимогам. Формування й розвиток таких компетенцій допомагає забезпечити інтерактивне навчання.

Цінність отриманих результатів полягає в тому, що їх можна використати при організації навчального процесу у дистанційному форматі. Однак, для цього необхідні суттєві зрушення у поведінці чи ставленні до фінансів, розширення рівня фінансових знань, навичок і методів інтерактивного викладання. Зміна форм і методів вивчення фінансових дисциплін зумовить позитивні зміни у підходах до їх вивчення та у системі здобуття різних освітніх рівнів у цілому.

Список використаних джерел:

1. Ron Miller. *What Are Schools For? Holistic Education in American Culture*. Vermont, USA, 1992.
2. Shanmuganathan M. *Behavioral finance in an area of artificial intelligence: Longitudinal case study of robo-advisors in investment decisions*. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*. 2020. Volume 27. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S221463501930214X>
3. Румик І. І. *Розвиток фінансового сектору: стан, фінансова інклюзія, візія та стратегія дій. Соціально-економічні та правові аспекти розвитку суспільства: колективна монографія*. Київ: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2020. С. 132-145.
4. Garbowski M., Lubenchenko O., Perederii N., Moskalenko N., Rumyk I. *Economic and mathematical modeling of loan risks for credit unions*. *Journal of Management Information and Decision Sciences*. 2019. Volume 22. Issue 4.

5. Пилипенко О. О., Просяник І. В. Кредитування фізичних осіб та його особливості в Україні. Збірник наукових праць «Сучасні підходи до управління підприємством». 2016. №1. URL: <http://spu.fmm.kpi.ua/article/view/73059/68390> .
6. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ : ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Скуратівська М.О.,

*доцент кафедри іноземних мов та загальноосвітніх дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», Київ, Україна,
e-mail: marinaso@krok.edu.ua*

Виклики нової реальності, як-от змушений перехід на дистанційне навчання в умовах карантину та світової пандемії, вимагають від педагогічної спільноти трансформації всіх наявних підходів до процесів викладання та навчання.

Вже з'явилося чимало наукових розвідок вітчизняних та зарубіжних педагогів, теоретиків та практиків освіти, що досліджують особливості роботи сучасного викладача, зокрема в умовах онлайн-навчання. Автор даної статті теж долучився до дослідження даної проблематики [1; 2; 3].

Науковці все більше визначають необхідними компетентностями у 21 столітті саме готовність педагога до здійснення процесу викладання за умови оволодіння та активного впровадження у педагогічній практиці інноваційних технологій навчання, як-от використання цифрових освітніх ресурсів, мобільних пристроїв та мобільних додатків тощо. Так, як зазначає науковець Жерновникова О. А. сьогодні «формується нова ідеологія, заснована на «Гейміфікації» та «Діджиталізації» освіти» [4].

У даній роботі ми ставимо мету окреслити основні можливості діджиталізації освіти у сучасному закладі вищої освіти, зокрема, ми звертаємо увагу перш за все на мовну освіту, вивчення іноземної мови.

Методологія нашого дослідження базується на використанні таких загальнотеоретичних методів як аналіз, синтез, аналогія, узагальнення, а також на використанні системно-структурного методологічного підходу в науковому дослідженні.

Процес викладання іноземної мови у системі університетської підготовки фахівців сьогодні можна та потрібно урізноманітнити за допомогою використання новітніх інформаційно-комп'ютерних технологій, так викладач повинен вміти послуговуватися такими основними інструментами як презентація інформації з наочною підтримкою у системах PowerPoint, Prezi, Keynote, Google Slides, Tilda, Canva, Office Sway, Piktochart, Paste, Mentimeter тощо.

Корисним є також впровадження на заняттях з іноземної мови роботи з інтерактивними ресурсами, що можуть бути інтегровані у платформи Zoom та Microsoft Teams. Мова тут йде про освітні сервіси та платформи для створення та проведення вікторин, тестів та мовних ігор: Kahoot, Plickers, Quizlet, Poll Everywhere, Learningapps тощо.

Іноземні видавництва сьогодні створюють мобільні додатки до більшості нових підручників з іноземної мови. Дані ресурси прекрасно підходять для активізації самостійної роботи студентів, коли, працюючи в індивідуальному режимі у зручний час та зручному місці, студенти можуть виконати комплекс

цікавих інтерактивних вправ і таким чином поглибити та покращити свої знання мови не лише під час роботи у навчальній групі, під контролем педагога, але і самостійно.

Сучасний викладач має вміти дидактизувати різнопланові цифрові матеріали для роботи на занятті, зокрема мова йде про ефективне використання у навчальному процесі аудіо- та відеокomпонентів, фотоматеріалів, наприклад, фотографій у соціальних мережах.

Корисним засобом навчання на заняттях з іноземної мови виступають також так звані діаграми або картки зв'язків (англ. Mind Map, нім. Wortwolke). Вони активізують процес побудови студентами монологічних повідомлень іноземною мовою, дозволяють наочно встановити взаємозв'язок «слово-речення-текст».

Існує також чимало Інтернет-інструментів для побудови тестових завдань різного типу, з цією метою можна ефективно використовувати тестові компоненти платформи Moodle. А саме для викладачів німецької мови стане корисним, на нашу думку, у роботі для підготовки тестових завдань німецькомовна програма Lingofox.

Зазначені вище засоби діджиталізації освіти українські викладачі мають сьогодні зробити своїм методичним та професійним надбанням, це дозволить надати процесу викладання в українській вищій школі загальноосвітнього виміру, і зробить у майбутньому за умови постійного та ефективного використання даного цифрового інструментарію вітчизняну освіту конкурентоспроможною у світі.

Практична цінність даної наукової розвідки полягає у можливості імплементації результатів дослідження у вебінарах, семінарах та курсах підвищення кваліфікації викладачів іноземної мови закладів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. *Попадюк С. С, Скуратівська М. О. Здійснення іношомовної підготовки студентів закладів вищої освіти засобами віртуального освітнього середовища. Іношомовна підготовка працівників правоохоронних органів і сектору безпеки : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 27 бер. 2019 р.). Київ, Національна академія прокуратури України, 2019. С. 158–160.*
2. *Скуратівська М. О., Попадюк С. С. Віртуальне освітнє середовище як інноваційна складова навчального процесу у вищій школі. Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. Херсон, 2017. Вип. 80 (2). С. 251–255.*
3. *Skurativska M. Fernunterricht mit Microsoft Teams. Идеи. Поиски. Решения : сборник статей и тезисов XIV Международной научно-практической конференции преподавателей, аспирантов, магистрантов, студентов (г. Минск, 20 нояб. 2020 г.). В 5 т. Т. 2. Минск, БГУ, 2020. С. 120–124.*
4. *Жерновникова О. А. Діджиталізація в освіті. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 10 квіт. 2018 р.). Х., 2018. С. 88–90. URL: <https://bit.ly/3r1cLvu>. (дата звернення: 28.02.2021).*

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ – ВІДПОВІДЬ ВИКЛИКАМ НОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Сумець О.М.,

*д.е.н., доцент, професор кафедри управлінських технологій,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україн,
e-mail: sumets.alexander@gmail.com,
ORCID. <https://ORCID.org/0000-0002-7116-3857>*

Пошук нових форм навчання завжди був присутнім в університетському середовищі. Чимало вітчизняних і закордонних викладачів були ініціаторами запровадження новітніх форм викладання. Проте і на цей момент часу дискус щодо найкращої форми поки ще не закінчено. А тому дослідження і запровадження ефективних форм навчання здобувачів залишається актуальним завданням.

Метою даного дослідження є обґрунтування ефективної форми навчання, яка надасть можливість здобувачам одержати сучасні знання і практичний досвід для майбутньої професійної діяльності.

У якості теоретичної основи для дослідження було обрано таке. В енциклопедії освітніх технологій [1] зазначено, що «системи освіти найбільш розвинених країн світу в останні десять-двадцять років перейшли до нового етапу, який характеризується зміною:

- ставлення до «знань, умінь і навичок» як до пріоритетної мети освіти: це місце починають займати цінності мислення, творчості, компетентностей особистості;

- традиційних підходів до змісту навчання – перехід до згідного з тимчасовим рівнем розвитку суспільства компетентнісного підходу;

- ієрархії цілей освіти: інтегративні цілі навчання домінують над предметними, діяльнісний підхід витісняє підносить;

- освітніх цінностей і смислів: не «ви повинні вивчити і відтворити ...», а «ми допоможемо вам опанувати і застосувати ...»;

- характеру педагогічних відносин: авторитаризм поступається місцем співпраці, вдовбування знань «зверху» – партнерству в пізнанні й діяльності».

На даний момент часу вітчизняна освіта реформується відповідно до світових тенденцій. І ми є свідками того, що в освіті відбувається подальший розвиток: пропонуються інший зміст, нові підходи, нове право, нові відносини, нова поведінка. Наші європейські колеги наполегливо пропонують перейти на інші, а точніше європейські технології викладання. Але чому вони так впевнені, що пропоновані ними технології є кращими? Що б відповісти на питання, яка технологія дає кращий результат в процесі навчання здобувачів звернемося до їхнього аналізу.

Упродовж тривалого періоду технологія викладання (або як часто пишуть і говорять технологія навчання) була схильна до різного роду удосконалень, в основному за рахунок модифікації процесу навчання. Тому на сьогоднішній день вже встановилися і змістовно наповнені такі види навчання як проблемне і

концентроване, модульне і розвиваюче, диференційоване і активне (контекстне), ігрове та навчання розвитку критичного мислення. Перерахована гамма видів навчання характеризується загальними ознаками. Їх можна сформулювати у такий спосіб [2]:

- процесуальний двосторонній характер взаємозалежної діяльності викладача і груп учнів (або одного учня), тобто їх спільна діяльність в процесі навчання;

- сукупність різноманітних прийомів, алгоритмів, процедур і методів навчання здобувачів;

- проектування і організація процесу навчання відповідно до отримання певних компетентнісних знань;

- наявність комфортних умов для розкриття, формування, реалізації та розвитку особистісного потенціалу здобувачів.

Однак, незважаючи на спільність перерахованих вище ознак, зазначені види навчання здобувачів відрізняються цілями, сутністю і, головне, механізмом їх реалізації, тобто методами і підходами навчання.

Які ж з представленої переліку видів навчання сприяють розвитку творчої активності здобувачів? Для відповіді на поставлене питання було проведено анкетне опитування серед викладачів вищих навчальних закладів України, які викладають дисципліни економічної та менеджерської спрямованості.

Обраній групі викладачів було поставлено одне і те ж питання: «Який з існуючих видів навчання є більш ефективним?». Обробка отриманих відповідей показала, що:

- 87 % викладачів вважають проблемне навчання одним з найефективніших методів навчання для розвитку у здобувачів творчої активності;

- 9 % – вказали одночасно на проблемне навчання і навчання розвитку критичного мислення;

- інші 4 % опитуваних віддали перевагу одночасно активному, ігровому та розвивальному навчанню.

Однак практика викладання в університетах, що склалася на цей момент часу, використовує в основному концентроване навчання, де задіяні методи, що враховують динаміку працездатності здобувачів, і операційна система університетів вибудована на переважному використанні «лекційно-практичної» технології навчання, де вивчення практично всіх предметів відбувається в основному за рахунок об'єднання занять в певні блоки (теми, модулі).

Сьогодні вже не підлягає сумніву, що при концентрованому навчанні не тільки неможливо навчити здобувача всьому тому, що зажадає від нього професійна діяльність в найближчому майбутньому, а й фактично важко розвинути його творчу активність в процесі навчання. Науково встановлено, що ті, яких навчають, запам'ятовують 10 % прочитаного матеріалу, 20 % – почутого, 30 % – побаченого, 50 % – побаченого і почутого одночасно, 80 % того, що вони самі кажуть, і 90 % – отриманого в результаті особистої діяльності. Тому в даний час відбувається зміщення центру ваги освітніх

технологій в сторону проблемного навчання з певною часткою самостійної роботи здобувачів, з урахуванням можливостей сучасних інформаційних систем і зростаючої популярності візуалізації сприйняття матеріалу. Таке навчання орієнтоване на засвоєння способів і форм роботи, які дозволять здобувачу надалі продовжити освіту і самоосвіту упродовж усього життя.

З огляду на вищевикладене, слід констатувати, що проблемне навчання на сьогоднішній день є кращим, воно є відповіддю на виклики сучасної реальності. У зв'язку з цим виникає потреба детального аналізу системи навчання здобувачів у вітчизняних університетах і переосмислення існуючих підходів до освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Селевко Г. К. *Энциклопедия образовательных технологий*. Москва : НИИ школьных технологий, 2006. Т. 1. 816 с.
2. *Современные технологии обучения: общая характеристика, особенности реализации*. URL: <http://orenipk.ru/kp/distant/ped/ped/tech.htm> (дата звернення: 23.02.2021).

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ – ВИКЛИК НОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Ушакова М.В.,

*викладач кафедри управлінських технологій,
ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК», м. Київ, Україна,*

e-mail: m.v._ushakova@ukr.net,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2413-4041>

Протягом останніх двох десятиріччів років, відбувається процес переходу від традиційного навчання до навчання на базі комп'ютерних технологій. Це стало можливим здебільшого з розвитком мережі Інтернет, що дало можливість пересилати необхідну кількість даних з одного кінця світу в інший, вільно вести дискусії з іншими користувачами мережі в online режимі і розміщувати інформацію на Інтернет-сайтах, роблячи її доступною для всіх бажаючих.

Сучасні інформаційні технології дають змогу підвищити та вдосконалити ефективність освітнього процесу. Під час реформування освіти у вищих навчальних закладах прогресивно розробляється концепція дистанційної освіти, що передбачає розробку різноманітних технологій, у тому числі технології змішаного навчання [2].

За концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірнього, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання [1].

Дистанційна форма навчання має ряд беззаперечних переваг. Зокрема, здобувач вищої освіти може навчатися у зручний для нього час, звичному оточення та у відносно автономному темпі. Варто врахувати також і нижчу вартість такого навчання, оскільки відпадає потреба в оренді приміщень, оплаті значної кількості персоналу та економію часу [3].

За умови дистанційного навчання активна роль викладача не зменшується, оскільки він має визначити рівень знань здобувача, та прийняти рішення щодо коригування програми навчання з тим, щоб домогтися найкращого засвоєння пройденого матеріалу.

Зважаючи на викладене вище, ми можемо спрогнозувати певні тенденції розвитку дистанційного навчання, такі як збільшення кількості масових відкритих дистанційних курсів, розробка програм дистанційного навчання, інтеграція ІКТ у навчальний процес дистанційної освіти, комбінування переваг дистанційного навчання із класичною формою освіти, моніторинг досягнень вищих навчальних закладів не лише в межах України, а і в усьому світі і подальше використання корисного досвіду [4].

Список використаних джерел:

1. *Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В.Г. Кременем 20 грудня 2000 р.)*
2. *Андрусенко Н.В., Дистанційне навчання в Україні. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія [Електронний ресурс] : матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л.Б.Ліщинська. – Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. – 102 с.*
3. *Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України / В.Ю. Биков // Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології : кол. монографія / В.Ю. Биков, О.О. Гриценчук, Ю.О. Жук та ін. /*

Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. – К. : Атіка, 2015. – С. 77–140.

4. *Блажко О.О., Сучасні тенденції розвитку дистанційного навчання студентів у ВНЗ. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія [Електронний ресурс] : матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л.Б.Ліщинська. – Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. – 102 с.*

РЕФЛЕКСИВНО-КОГНІТИВНИЙ МЕТОД У НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЇЇ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Шемаєва Л.Г.,

*д.е.н., професор, головний консультант відділу економічної стратегії,
Національного інституту стратегічних досліджень,*

e-mail: shemayeva@ukr.net,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2989-0823>

Цифрова трансформація необоротно змінює правила, норми, методи функціонування науки, об'єктом наукової діяльності стають інтелектуальні здібності, когнітивний ресурс людини, що вимагає вдосконалення наукових методів, які б враховували ці особливості.

Теоретичну основу для цього становить застосування міждисциплінарного підходу. Зокрема, відомим науковим методом є *когнітивне моделювання* [1], що під час наукового пошуку передбачає формування на підставі логіки та особистих уявлень дослідника моделі структури ситуації, виявлення причинно-наслідкових зв'язків між чинниками та сили їх впливу, пояснення та інтерпретацію прогнозів розвитку ситуації. Поряд з цим апарат когнітивного моделювання не враховує принцип рефлексії дослідника і потребує удосконалення у цьому напрямі.

З іншого боку, теоретичну базу дослідження *рефлексивних процесів* у межах математичної психології має наукова школа під керівництвом В. Лефевра [2]. Але практичне використання цих результатів обмежено особливостями математичних моделей, які не враховують чинники управління ситуаціями в соціально-економічних системах.

У якості методу, що усуває цей розрив між двома напрямками підтримки прийняття рішень у науковій діяльності, може стати *когнітивно-рефлексивне моделювання*, що поєднуватиме елементи когнітивного моделювання та рефлексивні процеси дослідника.

Зазначений метод має передбачати побудову системи уявлень різних суб'єктів ситуації у вигляді комплексу нечітких когнітивних карт, побудованих на основі рефлексивних моделей.

Практичну цінність побудованої систем підтримки прийняття рішень у науковій діяльності на підставі методу рефлексивно-когнітивного моделювання матиме суб'єктна орієнтованість алгоритмів визначення наукових прогнозів та рекомендацій, інтерфейси взаємодії з експертом щодо визначення ним шкали переваг та сили впливу чинників; інтерфейси пояснення та інтерпретації результатів моделювання на природній мові.

Список використаних джерел:

1. Максимов В.И., Корноушенко Е.К., Качаев С.В. Когнитивные технологии для поддержки принятия управленческих решений. Информационное общество, 1999, № 2, с. 50 - 54.
2. Лефевр В. А. Конфликтующие структуры. 3-е изд. – М.: Институт психологии РАН, 2000. – 136 с.

ІНСТРУМЕНТИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ УЧБОВОГО ПРОЦЕСУ

Шикіна О.В.,

доцент кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу,

Одеський національний економічний університет,

e-mail: katzchen.gusyeva@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5294-3367>

Академічна спільнота має справу з активними трансформаційними процесами, що розділили життя на періоди «до» та «після». Це стосується не тільки наслідків пандемії, але і тенденцій останніх років, що призводять до думки про необхідність більш діджиталізованого навчання. Студентство вимагає від освітнього процесу бути сучасним, зручним, доступним та актуальним. Необхідним є визначення шляхів трансформаційних процесів. Об'єктом дослідження можна визначити процес впровадження діджиталізації в учбовому процесі ЗВО.

Перш за все, визначимо, що «діджиталізація» – це процес перенесення інформації у цифрову форму, будь то паперові книги, фотографії тощо. Якщо ми говоримо про учбовий процес, то маємо на увазі не тільки те, що підручники повинні стати доступними у електронній формі для проведення досліджень з дому, але і сам процес навчання повинен бути доступним як в аудиторії, так і за допомогою Інтернет-технологій.

Сама «діджиталізація учбового процесу» передбачає трансформацію учбових процесів у електронний вигляд. Проте цим процес діджиталізації не обмежується. Інформаційно-комунікаційні технології змінюють (оцифровують) спочатку окремі учбові-процеси в учбових закладах, а потім формують віртуальну модель повноцінної освіти.

Важливу роль у процесі діджиталізації слід віднести «гейміфікації», де на зміну традиційним педагогам йдуть «ігропедагоги», «координатори онлайн-платформ» [1].

За останніми дослідженнями виявлено, що для наближення нашої сучасної освіти до світових стандартів вона повинна враховувати проблем реального життя.

Виклики часу ставлять перед педагогом завдання у опануванні цифрових компетенцій, які б забезпечували ефективну дистанційну взаємодію усіх учасників процесу. До базових елементів цифрової комунікації можна віднести роботу з продуктами типу Zoom, Google Meet, Microsoft Teams; роботу з електронними журналами, електронний документообіг, хмарні сервіси, комунікація через різноманітні месенджери, соціальні мережі, адміністрування сторінок кафедри чи дисципліни у соціальних мережах, створення власного сайту за необхідністю, тощо.

Не дивлячись на те, що існує думка, про шкоду від суто дистанційної форми навчання без безпосереднього живого спілкування, але таке навчання може зацікавити слухачів місцезнаходження яких не дає можливість навчатися аудиторно.

Робота викладачів, задіяних у електронному навчанні, – це не тільки розробка якісного контенту та підтримка його в актуальному стані, а і ефективна робота зі здобувачами вищої освіти. Особливо важливим стає регулярність віртуального спілкування учасників освітнього процесу – або через обмін повідомленнями, або у режимі on-line зустрічей. Це дозволяє не тільки відчувати студентам тісну залученість у навчання, а і викладачам вчасно коригувати процес за рахунок роботи зворотного зв'язку у системі [2].

До форм діджиталізації освіти можна віднести роботу у месенджерах, соціальних мережах, ведення сайту факультету, кафедри чи спеціальності, створення чат груп у різних комунікаційних мережах для більш швидкого інформування групи слухачів про завдання, зміни у розкладі. Існують різні соціальні мережі, які можуть бути використані для діджиталізації. На території України найпопулярнішими вважаються: Facebook, Instagram, Twiter, Tumbler, Google+, Vider, WatsUp, Telegram [3].

Навіть екзамен, залік чи контрольну можна провести за допомогою різних форм діджиталізації. Для того щоб комп'ютерне тестування було ефективним, необхідно мати достатнє технічне забезпечення і якщо ми говоримо не тільки про період активної дистанційної роботи але і про подальшу роботу у аудиторії то забезпечити всіх студентів одноразово комп'ютерною технікою на кожному практичному занятті може бути проблематичним. Вдалим рішенням може бути використання смартфонів [4]. Це відкриває широкі можливості для використання в навчальному процесі. On-line тестування з використанням смартфона для опрацювання варіантів тесту дозволяє мінімізувати викладацький час на перевірку засвоєння матеріалу та розширення можливості проведення цього процесу у зручний для студента час. Результат такого тестування підраховується автоматично, присутня можливість надати вірні відповіді на питання відразу після надсилання студентом результату, що дає можливість студенту ознайомитись зі своїми помилками, за наявності.

Для проведення перевірки знань можна використовувати такі сервіси, як: Google Forms, mytest, Quizlet, Proprofs, EASYQUIZZY, ClassMarker, Kahoot та інші. Google Forms, у свою чергу, можна використовувати для проведення як контрольних, так і тестів.

За допомогою платформи Google Forms викладачем створюється форма, яка містить інформацію про студента, що виконує тест – така можливість є завдяки варіативності полів заповнення. Це може бути не лише обрання одного з варіантів відповіді на тест, але і поле для введення короткого чи достатньо великого тексту. Ця функція розширює можливості для проведення повноцінних контрольних робіт з теоретичними питаннями, де необхідним є не простий вибір з варіантів, а надання своєї точки зору [5].

Для застосування Google Forms як способу проведення тестування використовується база екзаменаційних тестів, що дає можливість студентам попрактикуватися перед проведенням офіційного екзамену у Moodle.

Ще однією перевагою проведення on-line вимірювання знань є можливість у будь-який зручний час надіслати посилання на конкретне тестування студенту за допомогою любого способу спілкування (месенджери, e-mail, чат

групи та інше) [3]. Тобто для проведення відпрацювання місце та наявність завдань у викладача при собі вже не має актуальності. Необхідно лише зайти зі свого пристрою у Google диск, обрати тест-форму, скопіювати посилання та надіслати його студентові.

Інновації, що поступово впроваджуються у процес освіти, наближують педагога до раціоналізації технічних моментів навчання. Власне лекцію можна презентувати в записі як домашнє завдання, а безпосередньо комунікацію зі студентами направляти на вирішення складних моментів чи дискусію стосовно теми, що вивчається. Тобто з'являється можливість відійти від функції передачі знань до функції виявлення де і яким чином ці знання можна застосовувати у реальному житті [6].

Список використаних джерел:

1. Жерновникова О. А. Діджиталізація в освіті. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 10 квіт. 2018 р. Харків, 2018. С. 88–90.
2. Сільченко М. В. Трансформація освітньої сфери в умовах діджиталізації. Сфера зайнятості і доходів в умовах цифрової економіки: механізми регулювання, виклики та домінанти розвитку: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 23-24 жовт. 2019 р.). Київ, 2019. С. 333–336.
3. Шикіна О. В., Гочаренко Я. Є., Козловський Р.С. Діджиталізація учбового процесу. Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: матеріали III міжнар. наук.-метод. конф. (м. Одеса, 27-28 лютого 2020 р.). Одеса, 2020. С. 221–222.
4. Ковальчук В. П. Он-лайн тестування як новий метод оцінки знань студента. Вісник Вінницького національного медичного університету. 2018. № 22. С. 353–356.
5. Єршова А., Федущко С., Серов Ю. Google Forms як ефективний засіб для проведення онлайн-опитувань. ICS 2019. 2019. С. 214.
6. Литовка А. О., Шикіна О. В. Класифікація інноваційної діяльності туристичного підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаїв, 2016. №14. С. 416–420. URL: <http://global-national.in.ua/archive/14-2016/90.pdf>. (дата звернення: 26.02.2021).

СЕКЦІЯ 2. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Головань Т.Г.,

*доцент кафедри державно-правових дисциплін,
міжнародного права і права Європейського Союзу,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,
e-mail: advokatgolovan@ukr.net*

Після проголошення незалежності України поступово визначився головний вектор її розвитку — інтеграція до європейського співтовариства. Євроінтеграційна ідея є свідомим і природним стратегічним вибором українського суспільства. На сьогоднішній день євроінтеграція є основним зовнішньополітичним пріоритетним напрямом розвитку України. Однак процес інтеграції набуває ефективності за наявності певних умов, зокрема, зміни законодавчої бази, впровадження стандартів та норм ЄС, реалізації державної політики. Україна стоїть на шляху розвитку соціальних і політичних процесів.

Євроінтеграційні процеси відбуваються й в освітянському просторі України. Ці процеси безумовно сприяють активізації інноваційних тенденцій відповідності європейським стандартам якості освіти.

Якісна зміна системи вищої освіти вимагає розроблення нових підходів до навчання та викладання, утвердження чесності та етичних цінностей в освітньому процесі і науковій діяльності, створення нових механізмів побудови комунікації в закладах вищої освіти, що сприятиме формуванню високої академічної культури, носіями якої будуть науково-педагогічні і наукові працівники та здобувачі освіти.

На сьогоднішній день державна політика у сфері освіти і науки спрямована на реалізацію важливої ролі у забезпеченні розвитку людського капіталу та отриманні економічної вигоди у вигляді сталого зростання й конкурентної економіки, а значить суспільного та індивідуального добробуту, майбутнього процвітання та якості життя. На жаль, українська освіта потребує суттєвого реформування і приведення у відповідність сучасним запитам з боку особистості та суспільства, потребам економіки, світовим тенденціям. Саме тому здійснюється **системна трансформація сфери для забезпечення нової якості освіти на всіх рівнях.**

Важливою складовою державної політики у сфері освіти є формування такої системи принципів освітньої діяльності, що наближена до європейських стандартів. Важливим кроком в цьому напрямі стало закріплення в Законі України «Про освіту» та Законі України «Про вищу освіту» стандартів та принципів академічної доброчесності.

Принципи є тими основоположними початками, на яких побудована та реалізується вся освітня сфера. Саме принципи надають змогу правильно розуміти сутність освітнього простору в Україні. Принаймні так повинно бути. Крім того, принципи зумовлюють сутність майбутніх правових приписів в сфері освіти.

Сам термін «принципи» походить від латинського «principium», що значить основа або початок. Даль В. І. визначав термін «принцип» як «наукове чи моральне початок, основу, правило, від якого не відступають». Згідно Великого тлумачного словника української мови «принцип» - переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь в житті або поведінці

Не можна уявити розвиток вищої освіти та науки без дотримання стандартів та принципів академічної доброчесності. Академічна доброчесність є складовою академічної культури. Академічна доброчесність є сукупністю етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової та творчої діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень.

Всестороннє дотримання принципу академічної доброчесності, плекання цінностей академічного життя, приналежності до академічної спільноти та підтримання відповідної організаційної культури в закладах вищої освіти є фундаментом для можливості впливу на ціннісно-мотиваційну структуру особистості студента. Здорова академічна культура є безцінним символічним капіталом навчального закладу, що знаходить своє вираження у писаних і неписаних нормах, які визнаються університетською спільнотою. Вони творять неповторний профіль того чи іншого університету.

На сьогоднішній день багато хто підтримує закріплення та втілення в життя даного принципу, підтверджуючи тим самим правильний напрямок реформування української освіти.

Однак необхідно звернути увагу на правову регламентацію цього питання. Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає: посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати

власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Під порушенням академічної доброчесності законодавець розуміє академічний плагіат - оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; самоплагіат - оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів; фабрикацію - вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях; фальсифікацію - свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень; списування - виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання; обман - надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування; хабарництво - надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі; необ'єктивне оцінювання - свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти; надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання; вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання. На перший погляд перелік порушень академічної доброчесності є вичерпним і досить широким.

Пунктами 5,6 статті 42 Закону України «Про освіту» встановлена академічна відповідальність за порушення академічної доброчесності. І саме з цього моменту починаються проблемні питання, які є невирішеними і потребують доопрацювання.

Згідно пункту 7 статті 42 Закону України «Про освіту» види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти, що мають бути затверджені (погоджені) основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності.

Відповідно до пункту 22 статті 92 Конституції України виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності, діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них.

На звернення АТ "ВАБанку" щодо офіційного тлумачення положень пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України, Конституційний суд України постановив рішення. Рішенням Конституційного суду України від 30.05.2001 р. у справі №7-рп/2001 встановлено, що положення пункту 22 ст. 92 Конституції України треба розуміти так, що ним безпосередньо не встановлюються види юридичної відповідальності. За цим положенням виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності, а також діяння, що є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями як підстави кримінальної, адміністративної, дисциплінарної відповідальності, та відповідальність за такі діяння. Вищезазначені питання не можуть бути предметом регулювання підзаконними нормативно-правовими актами.

При проведенні системного аналізу зазначених норм Конституції України, Закону України «Про освіту», Закону України «Про вищу освіту» постає питання щодо визначення академічної відповідальності, правової природи академічної відповідальності, її змісту та правових механізмів реалізації. Ми бачимо наявні прогалини, неузгоджену роботу нормотворців, хаотичність у спробах трансформацій.

Відповіді на ці питання можна отримати лише у разі ґрунтовного дослідження цього питання з юридичної точки зору. Для ефективного врегулювання питань відповідальності учасників освітнього процесу необхідно здійснити комплексне наукове дослідження в цій сфері, провести аналіз європейської практики, сформулювати механізми імплементації європейських норм до українського законодавства. Лише за таких умов ми зможемо дієво реформувати освітній та науковий простір.

Потужну державу і конкурентну економіку може забезпечити згуртована спільнота творчих, відповідальних та активних громадян. Освітня та наукова галузі мають перетворитися на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку і конкурентоспроможності України. З метою прискорення зазначених процесів виникає необхідність в активізації наукових досліджень в даній сфері, оскільки реалізація будь-яких інститутів, які не мають наукового підґрунтя, приречена на провал.

Список використаних джерел:

1. *Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд — Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики*; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова – К. ; Таксон, 2016. – 234 с.
2. *Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.*
3. *Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – К.: Таксон, 2016. – 234 с.*
4. *Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: Перун, 2005. – 1728 с.*
5. *Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України. - 2017. - № 38-39. - Стор. 5. Ст. 380.*

6. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради України від 29.09.2017р.— 2017 р., / 38-39 /, стор. 5, стаття 380.
7. Конституція України // Відомості Верховної Ради України від від 23.07.1996р. — 1996 р., № 30, стаття 141.
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства "Всеукраїнський Акціонерний Банк" щодо офіційного тлумачення положень пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України, частин першої, третьої статті 2, частини першої статті 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про відповідальність юридичних осіб) від 30.05.2001 р. // Офіційний вісник України від 29.06.2001 р.
9. Толковий словарь живого великорусского языка. Т. 3. / Даль В. И. – М.: Гос. изд-во иностр. и нац. слов., 1955.
10. Христинченко, Н. П. Характеристика основних суб'єктів юридичної відповідальності в сфері науки / Н. П. Христинченко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2017. - Вип. 29, Ч. 2, Том 1. - С. 15-17

СИТУАЦІЯ ПСИХІЧНОЇ ТРАВМАТИЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯМ COVID19 ЯК ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИЙ ВИКЛИК ЗДАТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЗМІНЮВАТИСЯ

Живоглядов Ю.О.,

к.п.н, доцент, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: yuri.zhiv@gmail.com,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6763-2737>

Пандемія Covid19 має унікальні характеристики, які дають психологічне пояснення особливо високого ступеня страху: воно передається швидко і непомітно. Під час спалаху пацієнт є одночасно і жертвою, і переносником, крім того, в ситуації швидкого поширення інфекції, існує ймовірність порушення особистих прав з метою боротьби зі спалахом захворюваності. Внаслідок цих факторів, інфекція може розглядатися за своїм впливом і психологічних наслідків як вторгнення ворога. Це здатне приводити до різкого і непропорційного зростання тривоги і страху, дискримінації та стигматизації. Часто виникає в зв'язку з епідеміями обмеження свободи пересування, карантинні заходи є фактором посилення психопатологічної симптоматики [1].

Особливості психологічних реакцій на ситуацію, здатну викликати у людей сильний страх за своє життя або за життя близьких і знайомих, розглянуті в контексті понять екзистенціальної психології.

Психічні реакції на небезпеку в більшості своїй універсальні, тому можна припустити, що психологічні реакції людей в умовах поширення інфекції будуть аналогічні психологічним реакціям, які спостерігаються в інших надзвичайних ситуаціях. Однак, смисловий зміст вони набувають в контексті того чи іншого психологічного спрямування. Екзистенціальний підхід в гуманітарній науці виникає як відповідь на кризи сучасного суспільства, а в психології пов'язаний з необхідністю розвитку тих її областей, які відповідали б потребам свого часу. Тому, особливий інтерес викликають особливості психологічних реакцій на ситуацію, здатну викликати у людей сильний страх за своє життя або за життя близьких і знайомих, в контексті ключових характеристик екзистенціальної психології [2].

Якщо ми особливості пандемії Covid19, - як особливості сучасного світу, переведемо на мову спрямованих до людини викликів, то розмова піде про відповідальність, свободу, пошуку сенсу. І саме в цих поняттях, в цих екзистенціальних координатах сучасний світ описується екзистенціальним підходом [3]. Ситуація поширення інфекційного захворювання і пов'язана з нею можливість психічної травматизації великої кількості людей ставить питання про особисту відповідальність, вимагаючи від кожного зайняти позицію, забезпечену власним, авторським цілепокладанням і особистісної роботою. Така продуктивна позиція має внутрішню опору, являє собою результат суб'єктного самовизначення. Ця позиція спирається на прийнятий в екзистенціальній психології закон «неподільності відповідальності»: у кожного з нас своя відповідальність - у лікарів, влади, кожного окремого громадянина і

особистості. І вона не залежить від того, що було раніше і тим більше від того, що може трапитися потім, вона існує тут і тепер.

Автор поділяє світогляд, що близький до позиції трагічного оптимізму В. Франкла - тільки власні дії є сенс вважати джерелом надії, тільки власні зусилля можуть допомогти запобігти гіршому. Така смислова позиція допомагає зрозуміти думку конструктивного песимізму: чим поклатися на краще і розслабитися, то краще готуватися до гіршого, щоб боротися з ним максимально наближено до реальності.

Ключове питання, яке ставить ситуація пандемії і пов'язана з нею можливість психічної травматизації великої кількості людей - питання про особисту відповідальність за все, що ми робимо або не робимо. Ситуація вимагає від кожного *зайняти позицію*, забезпечену власним цілепокладанням і особистісною роботою. Внутрішня опора - це те, що дозволяє людині як усвідомлено слідувати вимогам ззовні, так і ігнорувати їх, якщо вони не відповідають його смисловим вимогам. Вона дозволяє людині діяти, коли все застигло, а може утримуватися від дії, коли всі побігли.

У екзистенціальної психології є закон «неподільності відповідальності», який стверджує: відповідальність одного суб'єкта в одній точці не звільняє від відповідальності іншого суб'єкта в іншій точці. 100% відповідальні за наслідки виконання наказу і командир, який віддав його, і солдат, його виконав. У кожного з нас своя відповідальність, - як і у лікарів своя, і при владі своя. І вона не залежить від того, що було раніше і тим більше від того, що може трапитися потім, вона існує тут і тепер. Головне - що ми думаємо про свої власні можливості стати іншими. Здатність особистості до змін стає ресурсом і її збереження, і її розвитку.

Список використаних джерел:

1. *Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи: навчальний посібник. Том 1. /за заг. ред. Н. Пророк. Київ, 2018. 208 с.*
2. *Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології: монографія / за заг. ред. В. П. Садкового, О. В. Тімченка. Х.: Вид-во НУЦЗУ, 2017. 777 с.*
3. *Живоглядов Ю.О. Психологічний зміст екзистенціальної проблематики: кроки до уточнення смислового поля екзистенціальної психології та розширення інструментарії/Ю.О. Живоглядов // Правничий вісник Університету "КРОК". 2018. Вип. 32. С. 197-206*

ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КУРСОВИХ РОБІТ

Мелько Л.Ф.,

*к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: mlf-7@ukr.net,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5979-666X>*

Питання академічної доброчесності є основою сучасної підготовки здобувачів вищої освіти. Саме з ним пов'язують поняття якості освіти.

Академічна доброчесність Законом України «Про освіту» (ст. 42) визначається «як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Науковцями розроблені «Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності», де розкривається понятійний апарат та пропонується його інтерпретація на теренах вищої школи [2].

У своєму дослідженні зосередимось на питанні формування академічної доброчесності при написанні курсових робіт.

Курсові роботи – є одним з найважливіших видів письмових самостійних робіт у здобувачів вищої освіти. Це перший крок до наукової діяльності студента. Саме курсові роботи сприяють розвитку наукової творчості, самостійності, відповідальності, формуванню професійних компетентностей.

Відповідно до навчального плану для студентів спеціальності «Туризм» в Університеті «КРОК» курсові роботи виконуються на 2-4 курсах.

Написання курсових робіт є складним тривалим процесом. Студентам надаються методичні рекомендації щодо їх виконання, чітко оговорюються етапи підготовки (підготовчий, початковий, основний, заключний).

Однак незважаючи на системну роботу зі студентами, виникає маса проблем:

- безграмотність;
- невміння формулювати думку;
- плагіат;
- невміння працювати з джерелами;
- неправильне оформлення роботи тощо.

Величезною проблемою при написанні курсових робіт студентами є академічний плагіат, який трактується Законом України «Про освіту» як «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» [1].

Нерідко студенти не розуміють сутність даного поняття. Для цього має

проводитись консультативна роз'яснювальна робота.

Щоб вимагати, необхідно навчити!

Питанню формування академічної доброчесності має приділятися величезна увага протягом усього терміну навчання студента, починаючи з перших кроків студентського життя.

Необхідно ознайомлювати з законодавчою базою, наводити приклади. Важливо розкривати основні принципи академічної доброчесності, сутність основних видів порушень відповідно до законодавства: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання тощо (Закон України «Про освіту», ст.42) [1].

Надзвичайно важливим періодом є написання першої курсової роботи студентом, від якого залежить подальша творча наукова праця. Як показує досвід, щоб покращити якість написання курсових робіт, студентів потрібно вчити цьому виду письмової роботи протягом усього терміну навчання. Має бути сформований чіткий системний підхід усіх учасників процесу учіння: загальні консультації для всієї групи, індивідуальні консультації, індивідуальний підхід. При цьому потрібно продовжувати чітко роз'яснювати сутність основних видів порушень академічної доброчесності в цілому, академічного плагіату, зокрема.

Також слід зазначити, що керування написанням курсової роботи студента є кропіткою працею викладача, яка не достатньо оцінена, хоча потребує величезної постійної уваги.

Формування академічної доброчесності є системним, надзвичайно відповідальним процесом, який вимагає потужних зусиль та небайдужості усіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 02.03.2021).
2. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності / упор. В. Бахрушин, Є. Ніколаєв. URL: https://drive.google.com/file/d/1IJtjefmfqO1uNCn4p9cT5g6_58h0Cxx9/view (дата звернення: 02.03.2021).

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ – МАЙБУТНЬОГО ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

Мельник Т.Г.,

*к.е.н., доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
e-mail: melniktg67@gmail.com*

Питання академічної доброчесності на сьогодні є актуальним не тільки для України, а і для всього світу. Сучасна парадигма вищої освіти: студентоцентроване навчання, компетентний підхід в побудові та реалізації навчальних програм, навчання, орієнтоване на результати. Для забезпечення якості освітнього процесу у 2005 році були прийняті «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (ESG) [1]. До цього процесу приєдналася і Україна шляхом: а) прийняттям оновлених законів «Про освіту» та «Про вищу освіту»; б) створенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

Мета – систематизація та узагальнення теоретичних положень академічної доброчесності в частині визначення етичних принципів, учасників освітнього процесу, окреслення проблем та можливість їх вирішення. Об'єктом дослідження є академічна доброчесність.

Теоретичною основою слугували методи систематизації інформації, її узагальнення, що дало змогу виокремити основні положення академічної доброчесності.

«Більшість учасників освітнього процесу визнають, що прояви нечесності й корупції мають місце, але визнавати їх системними проблемами адміністрації ЗВО не готові. Основною причиною, безумовно, є необізнаність нашої молоді, хибне розуміння цінностей» [3]. Задля вирішення цих проблем було створено Проект сприяння академічній доброчесності в Україні, 2016 (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP) – ініціатива, яка спрямована на системні зміни в українській вищій освіті. Учасниками зазначеного проекту були 10 українських університетів, а також Федерація роботодавців України, CEDOS, Microsoft Україна та ін., тобто представники бізнесу - потенційні роботодавці випускників [2].

Кожен, хто має відношення до освітнього процесу, повинен пам'ятати про моральні норми та доброчесність. Саме тому для всієї науково-освітньої спільноти набуває особливого значення академічна доброчесність, визначення якої наводиться в Законах (п.1 ст.42) [4] та (п.11 ст.1) [5] «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень».

Учасниками освітнього процесу у закладах вищої освіти є (розд. X, ст. 52)[5] наукові, науково-педагогічні та педагогічні працівники (персонал ЗВО);

здобувачі вищої освіти; фахівці-практики, які залучаються до освітнього процесу; інші працівники ЗВО, а також можуть залучатися роботодавці.

Ключові цінності, основні принципи й стандарти етичної поведінки учасників освітнього процесу визначаються університетською спільнотою «Етичним кодексом», для прикладу, Етичний кодекс університетської спільноти Київського національного університету імені Тараса Шевченка [6]. Принципи, які обов'язково декларуються в «Етичних кодексах»: академічна свобода; академічна доброчесність; справедливості; законності; гендерної рівності; взаємної довіри; чесності й порядності; компетентності та професіоналізму; свободи в дослідницькій і викладацькій діяльності; партнерства і взаємодопомоги; взаємоповаги; прозорості; безпеки та добробуту. Дотримання цих принципів має бути справою честі всіх членів університетської спільноти. Тільки так можна досягти високого професіоналізму майбутнього персоналу підприємств. Вища освіта спрямована на досягнення багатьох цілей, в т.ч. сталого розвитку, включаючи підготовку студентів до активного громадянства, до їх майбутньої кар'єри (їх здатність до працевлаштування), підтримку їх особистого розвитку та ін.

Роль викладача є вирішальною щодо набуття знань, компетентностей і навичок «здобувачів вищої освіти та інших осіб, які навчаються у закладах вищої освіти» [5]. Контингент студентів, який стає усе різноманітнішим і зорієнтованим на результатах навчання вимагає студентоцентрованого навчання і викладання, а отже, роль викладача також змінюється. ЗВО повинні переконатись у компетентності своїх викладачів, також необхідно застосовувати чесні і прозорі процеси щодо прийняття на роботу та розвитку персоналу [1].

Працевлаштування випускників ЗВО – одна із найскладніших проблем сучасного ринку праці, особливо нині в умовах пандемії [7]: неузгодженість рівня вищої освіти з вимогами й пропозиціями з боку ринку праці; зростання безробіття серед випускників; наявність теоретичних знань та відсутність досвіду; відірваність теоретичної підготовки від практики. Одним із важливих критеріїв при працевлаштуванні випускників ЗВО є оцінка особистісних характеристик і потенціалу претендента (відповідальність, ініціативність, активність, цілеспрямованість, працездатність, бажання розвиватися, креативність, винахідливість, творчі здібності та ін).

Тому все більшого значення набуває підготовка висококваліфікованих працівників для всіх секторів економіки, освіта розглядається як організований процес трудової соціалізації особистості, що передбачає адаптацію в професійному полі, оволодіння професією і рівнем кваліфікації, безперервне зростання компетентності, розвиток здібностей в різних областях професійної діяльності, тобто навчання протягом всього життя.

Отже, академічна доброчесність стосується не лише якості освіти – вона впливає на те, яких громадян виховує система вищої освіти, які цінності закладаються під час навчання у ЗВО, як адміністрація закладу забезпечує й створює умови роботи для персоналу – науково-педагогічних та інших працівників.

Список використаних джерел:

1. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ. ТОВ «ЦС». 2015. 32 с.
2. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні. URL: https://www.univer.kharkov.ua/docs/SAIUP_Presentation.pdf (дата звернення 01.03.2021)
3. Академічна доброчесність в університеті: погляд і роль студентів. URL: <https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-v-universyteti-poglyad-rol-studentiv/> (дата звернення 01.03.2021)
4. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. Дата оновлення 05.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 01.03.2021)
5. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. Дата оновлення 05.02.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 02.03.2021)
6. Етичний кодекс університетської спільноти Київського національного університету імені Тараса Шевченка, ухвалений на Конференції трудового колективу, протокол № 2 від 27.12.2017 року. URL: <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/official/ethical-code/Ethical-code-of-the-university-community.pdf> (дата звернення 28.02.2021)
7. Федоренко Н.І. Молоді фахівці на ринку праці: особливості відбору персоналу. Ринок праці та зайнятість населення. 2015. № 2. С.40-43

КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕРСОНАЛУ ТА ЙОГО ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Пазєєва Г.М.,

*к.е.н., доцент, заступник завідувача кафедри управлінських технологій,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,*

e-mail: PazeevaA@krok.edu.ua,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6557-6890>

Сучасна система охорони здоров'я знаходиться на етапі реформування, що стосується як системи управління медичними закладами, так і вищої медичної освіти, а отже і вдосконалення професійних компетентностей медичних працівників. Нова система надання якісних медичних послуг вимагає і нових підходів до підбору, адаптації, мотивації, розвитку та безперервного навчання співробітників, тобто використання всіх методів менеджменту у сфері управління персоналом. Також існує проблема підготовки кваліфікованих менеджерів у сфері охорони здоров'я для управління медичними закладами відповідно нової стратегії діяльності, направленої не тільки на надання медичної допомоги, а й на оцінку її якості, а також орієнтованої на пацієнтів і персонал.

Першочерговим завданням діяльності медичного закладу є надання якісної медичної допомоги, що в першу чергу залежить від забезпеченості закладу охорони здоров'я кадрами, оцінки ефективності їх роботи та професійному розвитку. Наразі в Україні серед методів безперервного навчання використовують лише підвищення кваліфікації для підтвердження або отримання категорії та атестацію, а розвитку особистісних компетенцій не приділяється достатньої уваги, працівники медичних закладів майже не приймають участь в науково-дослідній роботі, не залучені у адаптацію нових співробітників, не мотивовані до саморозвитку і самоосвіти. Крім цього, участь у семінарах і конференціях в більшості випадків лікарі оплачують власним коштом. Така ситуація вимагає вдосконалення системи розвитку компетентностей працівників сфери охорони здоров'я, запровадження новітніх методик оцінки якості надання медичних послуг та діяльності персоналу, застосування європейських стандартів до вищої медичної освіти, зосередження уваги не лише на професійних знаннях, навичках та вміннях медичних працівників, а й на особистісних та соціальних компетенціях. Але в Україні можливості компетенційного підходу недостатньо вивчені, хоч його запровадження в закладах сфери охорони здоров'я дасть позитивні результати та підвищить ефективність і якість надання медичної допомоги, керівники медичних закладів не володіють необхідними знаннями і навичками управління людськими ресурсами, відсутня система оцінки розвитку персоналу.

В сучасних умовах глобальних економічних відносин рівень ефективності управління персоналом – один з факторів конкурентоспроможності підприємства не лише на вітчизняних, а й на міжнародних ринках продуктів та послуг. Крім цього, стабільний розвиток національного господарства

неможливий без якісного та сучасного ринку робочої сили, який створено та який функціонує відповідно міжнародним стандартам, рекомендаціям, акцентуючи увагу на професійних та особистісних якостях працівника, його кваліфікації. Наразі важливими для роботодавця є не великий досвід роботи майбутнього співробітника компанії, а його цілеспрямованість, бажання та вміння працювати в команді та інші компетенції, які характеризують його вміння й навички. При цьому в системі управління персоналом виявлення, розвиток та оцінка компетенцій застосовується доволі регулярно. Отже, професійні, соціальні, особистісні компетенції оцінюються при підборі персоналу після обговорення резюме, під час введення у посаду та складання посадових інструкцій, в процесі проведення атестації працівників, їх ранжування та переміщення, при підвищенні кваліфікації та ін.

Крім цього, варто звернути увагу на відмінності двох понять:

1. Компетентність – система професійних та кваліфікаційних компетенцій, закріплених посадовою інструкцією;

2. Компетенції – особисті риси людини, його навички, які зумовлюють рівень знань і вмінь, які використовуються в процесі виконання службових обов'язків, характеризують конкурентоспроможність на ринку праці та впливають на визначення відповідної винагороди за роботу [7, с. 131].

Крім цих трактувань поняття, існує багато визначень економістів, спеціалістів з управління персоналом, менеджерів, соціологів та ін. вчених з відповідних галузей. А. Я. Кібанова, в своїх дослідженнях, дійшла висновку, що компетенція – це здібність працівника відтворювати певний тип поведінки для досягнення цілей компанії [8, с. 42]. Проаналізувавши всі визначення, можна в загальному вигляді визначити, що компетентність персоналу – рівень його кваліфікації та загальної підготовки, як теоретичної, так і практичної, які дозволяють якісно та ефективно виконувати свої посадові обов'язки, а також вчасно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього мінливого середовища. Також варто звернути увагу, що в першу чергу – це комплексна та взаємопов'язана система якостей співробітника, яка охоплює професійну, соціальну, організаційну, особистісну сфери життя, а також самореалізацію, тобто бажання саморозвитку та здібності до цього [6, с. 221]. Отже, здатність до ефективної комунікації, розв'язання поточних проблем, адаптації та ін. характеризують сучасного працівника

У середині 1960-х років американський вчений Д. Мак Клеланд вперше застосував поняття професійної компетенції у своїх дослідженнях та дав йому визначення. На його думку, це особисті якості співробітника, які дозволяють йому ефективно виконувати свою роботу та мотивують його. Згідно цієї концепції, компетенції мають базу, тобто основні характеристики, такі як: психічні особливості, знання, Я-концепція, мотиви та ін. Отже, за його визначенням, існують поверхневі компетенції: знання та навички, отримані в процесі навчання та виконання професійних обов'язків та внутрішні: мотиви, цінності та ін. Також він зазначив, що компетенції, як і кваліфікацію персоналу, необхідно постійно розвивати [1, с. 229].

Варто звернути увагу, що професійна компетентність персоналу –

обмежений перелік навичок, які співробітник використовує у своїй діяльності, сукупність знань для виконання поставлених цілей, а з іншого боку - основна характеристика працівника, тобто мотив, риса характеру, соціальна роль, яка сприяє ефективному виконання посадових обов'язків. Професійна компетентність персоналу складається з особистісного та соціального компоненту, що характеризує здатність співробітника працювати в команді відповідно поставлених завдань. Отже, як вже зазначалося вище, професійна компетентність, як найважливіша складова системи компетенцій спеціаліста, складається та розвивається на основі теоретичних знань, практичних умінь, особистісних якостей та досвіду, які сприяють виконанню посадових обов'язків та забезпечують високий рівень самореалізації.

До складу професійної компетентності працівників входить перелік ключових, або ж основних компетенцій. Вони забезпечують результативність праці та конкурентоспроможність персоналу. Звичайно, визначити такий єдиний перелік компетенцій неможливо, оскільки робота відрізняється за складністю та умовами праці, необхідними навичками та знаннями, стійкістю до стресу або потребі в постійному підвищенні кваліфікації. Тобто, структура професійної компетентності визначається специфікою діяльності. Дослідники намагалися класифікувати ключові компетенції, але нажалі не дійшовши єдиного висновку

Економічне середовище перебуває під постійним впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, характеризується невизначеністю, крім цього, політична та економічна нестабільність, коливання курсів національних валют та ін. чинники, яка впливають на діяльність компанії, вимагають від керівництва та менеджерів вищої ланки приймати рішення швидко, адаптуватися до нових умов роботи, що вимагає від них особливого переліку компетенцій, їх розвитку та вдосконалення. Таким чином, складність рішень, які приймають керівники та їх рівень відповідальності зростають, а це потребує підвищення їх кваліфікації та компетентності [4, с. 174].

Отже, система компетенцій на підприємстві потребує постійного вдосконалення та перегляду, розширення переліку професійних компетенцій працівників, а особливо керівників, які визначають коонкурентоспроможність компанії та отримання нею економічної вигоди.

Бурхливий розвиток поняття «компетентність» та сприйняття працівника, як особистість, сприяв виникнення нових концепцій, які дають змогу дослідити якості та характеристики особи, їх вплив на ефективність діяльності, можливості подальшого професійного розвитку. В основі професійної компетентності людини лежать її компетенції, сукупність знань, навичок, досвіду, які впливають на професійну поведінку та складаються в ієрархію компетенцій. Виділяють основну групу чинників формування компетенцій персоналу компанії, такі фактори, як: освітні та тренінгові, морального та матеріального стимулювання, а також чинники професійного розвитку та ін.

Складна та взаємопов'язана структура компетенцій персоналу охоплює індивідуальні психофізіологічні та когнітивні особливості персоналу, їх знання, професійні навички та накопичений досвід, особистісні цінності, мотивації

розвитку та ефективної трудової діяльності. Отже, концепція компетентності персоналу не є суто економічною категорією, а охоплює такі галузі знань, як соціологія, психологія, когноміка та ін.

В останні роки широкої популярності набула концепція ментальних шаблонів, яку здебільшого використовують при створенні системи компетенцій керівників та менеджерів вищої ланки. Це стійкі настанови, формування та розвиток яких відбувається під впливом виховання, звичок, освіти, моральних норм та цінностей, особистісних рис, спілкування та комунікативних навичок, які сприяють проведенню аналізу оточуючого середовища, факторів ризику та дають змогу реагувати на зовнішні загрози [2].

Індивідуальна компетентність співробітника і компетентність компанії об'єднує здатність працювати на результат на високому рівні, тобто, компетентно. Для керівництва підприємства та менеджерів з персоналу найважливіші ті компетентності, які забезпечують виконання поставлених завдань на високому рівні та у відповідний строк, забезпечуючи конкурентоспроможність співробітника і компанії загалом. Але для успішного становлення особистості необхідно розвивати також і індивідуальні компетенції, не пов'язані з професійною діяльністю.

Компетентність працівників - стратегічний ресурс компанії, а отже менеджмент з управління персоналом має забезпечити умови для формування і розвитку необхідних якостей. Організація роботи в цьому напрямку передбачає низку послідовних етапів, які в основі мають збір інформації про необхідні компетенції працівників, аналіз отриманої інформації та відповідність посаді, оцінка якостей співробітників, їх навчання та розвиток необхідних компетенцій та подальший моніторинг.

Першим та одним з найважливіших етапів при визначенні необхідних та існуючих компетенцій працівників є формування переліку вимог до компетентності персоналу згідно посадових обов'язків, а вже потім оцінка їх відповідності та розробка системи навчання та підвищення кваліфікації. На кожному етапі роботи важливою залишається саме оцінка працівників, їх якостей, здібностей. Визначення компетентностей персоналу має відповідати певним принципам:

- конкретність, тобто враховувати найважливіші якості;
- дискретність – відноситися до певної діяльності;
- сфокусованість, а отже чітко зазначені;
- конкурентність, тобто створювати конкурентні переваги на основі стратегії діяльності компанії;
- сучасність – відображати не лише поточні, а й майбутні потреби компанії в працівниках та їх професійних та особистісних якостях [5, с. 318].

Компетенція співробітників - взаємодія таких компонентів, які в структурі загальної компетенції тісно взаємопов'язані та можуть впливати на розвиток інших компонентів.:

1. мотиваційного (зацікавленість у даному виді діяльності);
2. цільового (здатність визначати особисті цілі, співвідносити завдання з власними вміннями);

3. орієнтаційного (урахування зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на діяльність, знання своїх обов'язків, досвід, вміння та ін.);

4. функціонального (здатність використовувати отримані знання, уміння для ефективного виконання посадових обов'язків, способи прийняття рішень, застосування та впровадження нових форм та методів роботи);

5. контрольного(чітке вимірювання результатів діяльності);

6. оцінного (здатністю до самоаналізу та самооцінювання) [3].

Отже, в сучасному конкурентному середовищі, компетенції працівників, формування вимог до них, оцінка відповідності займаним посадам та розвиток – важливі завдання системи менеджменту персоналу компанії.

Список використаних джерел:

1. Бучинська, Т. В. Сутність та складові професійної компетентності персоналу в умовах конкуренції. *Економічний аналіз: зб. наук. Праць. Тернопільський національний економічний університет.*, 2014. Том 15. № 2. С. 228-233.

2. Вартанова О.В. Ментальні шаблони як складова компетенції персоналу, Соціально-трудова відносина: теорія та практика: зб. наук. пр. Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана. 2017. Вип. 1 (13). С. 80–88.

3. Вартанова О.В. Професійна компетентність персоналу: сучасні вимоги та підходи до формування, *Економіка та управління підприємствами.* 2017. Вип. № 5(61). С. 97-102. URL: http://psaejrnل.nau.in.ua/journal/5_61_2017_ukr

4. Васюк Н. О. Керівні кадри в системі охорони здоров'я: сутність понять. Завдання держави у забезпеченні ефективної кадрової політики галузі охорони здоров'я: *Матеріали науково-практичної конференції, Київ, 2015.* С. 18-23.

5. Збрицька Т. П., Савченко Г. О., Татаревська М. С., *Управління розвитком персоналу: Навчальний посібник, Одеса: Атлант, 2013.* 427 с.

6. Корчака С.М. Компетентність персоналу, як складова стратегічного управління підприємством. *Науковий вісник. Полтавського університету споживчої кооперації України.* 2018. № 4 (43). С. 220-223.

7. Лейко С.В. Поняття «компетенція» та «компетентність»: теоретичний аналіз. *Педагогіка.* 2015. Вип. 6 (21). С. 128-135.

8. Осовська Г. В., Крушельницька О.В.: *Управління трудовими ресурсами: навч. посіб. Київ: Кондор, 2003.* 224 с.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Чернетченко О.М.,

*к.ю.н., доцент, ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК", м. Київ, Україна,
e-mail: elenapm@ukr.net*

***«Доброчесність – це не явище природи, воно не змінюється з часом та не залежить від пори року. Доброчесність – це внутрішній стан, і коли ви подивитесь на нього, ви побачите людину, яка не поводиться недоброчесно за жодних обставин, і ніколи не буде»
(Джон Д. Мак Дональд)***

Кожний українець, який виїжджає навчатися до США чи до країн-членів ЄС стикається з досить серйозною проблемою, а саме з академічною доброчесністю, яка є сталою основою для кожного університету тієї чи іншої країни, складовою успішного розвитку навчального закладу та отримання ціннісних знань та навичок, принципів чесності і поваги студента, адже починаючи ще з початкової школи прищеплюється школярам основи добропорядності, стимулювання критичного мислення, креативних поглядів на речі, уміння вирішувати завдання в практичній площині. І тому для американських студентів дане явище є звичайним і якщо прийшов навчатися в навчальний заклад, то повинен дотримуватися академічної доброчесності.

Ще у Бухарестській Декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі (2004) було визначено основні тенденції академічного середовища [1, с. 11]:

- прагнути до чесності потрібно спочатку самому і лише потім поширювати це устремління на інших членів академічної спільноти, послідовно уникаючи будь яких форм обману, брехні, шахрайства, крадіжки або інших форм нечесної поведінки, які негативно впливають на стан якості академічних ступенів;

– довіряти всім членам академічної спільноти, яка є основою робочої обстановки, що сприяє вільному обміну ідеями, творчості та індивідуальному розвитку;

– забезпечити справедливості у викладанні, оцінці успіхів студентів, наукових дослідженнях, кар'єрному просуванні та інших починаннях, пов'язаних з присвоєнням ступенів, повинно ґрунтуватися на законних, прозорих, справедливих, передбачуваних, послідовних і об'єктивних критеріях;

– обмінюватись ідеями на взаємній повазі, яку поділяють всі члени академічної спільноти, незалежно від їх ієрархічного статусу;

– мати відповідальність до всіх членів академічної спільноти, що дозволяє забезпечити підзвітність і вільне вираження поглядів [1, с. 13].

Питання академічної доброчесності та наслідків її недотримання є актуальними для України. Адже недопустимою є ситуація, коли навкруги спостерігаємо списування, плагіат, хабарництво, необ'єктивне оцінювання, фабрикація, фальсифікація, які є складовими порушення академічної

доброчесності.

У світлі згаданого актуального значення набуває питання академічної доброчесності учасників освітньої діяльності.

Мета – аналіз сучасної ситуації щодо питання академічної доброчесності учасників освітньої діяльності.

Об'єкт – сутність академічної доброчесності та наслідків її недотримання учасниками у структурі освітньої площини.

У 2015 році Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та фірмою «Юкрейніан соціолоджі сервіс» в Україні провели опитування студентів, де вони відповідали на актуальні питання в сфері освіти. Наприклад, купівля або копіювання з інтернету контрольних робіт, рефератів, курсових робіт, дипломів є явищем поширеним – так вважають 40% студентів, ще 29% взагалі певні, що це загальна практика. Лише 6% відповіли, що цього майже не буває. Причому майже відсутня різниця у відповідях студентів різних профілів навчання, за винятком хіба що студентів мистецького профілю, де «копіювання» поширене дещо менше: майже 20% відповіли, що такого майже не буває і ще 20% нічого про це не знають. Основними причинами, чому студенти вдаються до списування або купівлі робіт, які мають робити самостійно, дві: по-перше, купити чи списати потрібну роботу дуже просто і доступно (так вважають 45%) та тому, що студенти не бачать зв'язку між цими завданнями та їхньою майбутньою професією (31%). Основними трьома чинниками, які найбільш дієво сприятимуть тому, щоб студенти виконували самостійно, а не купували контрольні, реферати, курсові, дипломні роботи, мають бути, на думку студентів: розуміння, що ці завдання потрібні для набуття професійних знань (53%), покращення якості викладання, щоб створити у студентів зацікавленість у процесі навчання (40%) та краща матеріальна забезпеченість студента, відсутність необхідності працювати, щоб сконцентруватися тільки на навчанні (33%). Показово, що дієвість «репресивних» заходів – відрахування з ВНЗ за списування та боротьба з «продавцями» таких послуг – студенти оцінили значно нижче – у 19% та 20%. 99% студентів зізналося, що під час навчання використовували ті чи інші нечесні методи [2].

Отже, сучасний стан дослідження академічної доброчесності засвідчує, що студенти допускають академічну нечесність, вважають її звичайним явищем чи толерантно відносяться до неї. Але академічна нечесність значною мірою нівелює саму цінність освіти, сприяє імітації навчання у вищому навчальному закладі і зменшує внесок у розвиток держави.

Для забезпечення академічної доброчесності повинні бути здійсненні такі кроки:

- органи державної влади повинні реалізовувати політику академічної доброчесності за допомогою різноманітних програм (МОН України ініціювати загальнодержавну програму популяризації культури боротьби з плагіатом);

- запровадити в законодавство України чітко визначені норми відповідальності для студентів, викладачів, науковців за академічну недоброчесність;

- проводити роз'яснювальну інформацію для студентів щодо питання академічної доброчесності (перед написанням курсової роботи чи іншого проекту студент повинен бути ознайомлений з кодексом академічної доброчесності та написати заяву про ознайомлення з документом і дотриманням вимог);

- способи захисту академічної доброчесності можуть бути врегульовані на досудовому та судовому захисті.

Список використаних джерел:

1. *Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах : методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець ; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй ; Науковотехнічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» ; Українська бібліотечна асоціація. – Київ : УБА, 2016. – Електрон. вид. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – 117 с.*

2. *Вища освіта в Україні: громадська думка студентів (2015). Загальнонаціональне опитування студентів / Фонд “Демократичні ініціативи” імені Ілька Кучеріва, фірма “Юкрейніан соціолоджі сервіс” – Режим доступу: <http://dif.org.ua/article/vishcha-osvita-v-ukraini-gromadska-dumka-studentiv>*

СЕКЦІЯ 3.

АКАДЕМІЧНА СВОБОДА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОЇ ТА НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ НАУКОВИМИ ПРОФІЛЯМИ ТА ПУБЛІКАЦІЯМИ З ВІДКРИТИМ ДОСТУПОМ

Iryna Mihus,

Doctor of Science (Economics), professor, Professor of the department of financial, and economic security, "KROK" University, Kyiv, Ukraine, e-mail: irynamihus@gmail.com, ORCID: orcid.org/0000-0001-6939-9097

Діджиталізація суспільства неминуче призводить до більш активного оприлюднення результатів наукових досліджень. Більшість наукових журналів дотримується політики відкритого доступу (Open Access), тому статті, представлені в них, можуть прочитати та використати у своїх подальших працях інші науковці. Саме тому питання ідентифікації авторів та дотримання ними академічної доброчесності набуває особливої важливості.

У певній мірі, вирішити це питання можуть наукові профілі авторів публікацій, за умови їх коректного використання. Крім того, наукові профілі сприяють поширенню інформації про наукові здобутки, оскільки містять загальну інформацію про авторів, яка може бути використана для отримання грантів, участі у конференціях, рецензуванні праць інших дослідників, міжнародних рейтингах та ін.

Розглянемо основні з наукових профілів. Наукові профілі доцільно розподілити на ті, які формуються автоматично (Author ID у Scopus), та ті, які створюються шляхом реєстрації та наповнення їх даними автора (ORCID, ResearcherID, Google Scholar). Розглянемо їх більш детально.

Так, Scopus AuthorID – це унікальний ідентифікатор автора в Scopus, в якому представлена інформація з варіантами імені автора, місцем його роботи (афіліація), кількістю публікацій, роки публікаційної активності, галузь досліджень, співавтори, загальна кількість цитувань автора, індекс Гірша автора тощо [3].

ResearcherID – система ідентифікації авторів, створена компанією Thomson Reuters для використання у наукометричній базі Web of Science, яка покликана вирішити проблему поєднання автора та конкретної публікації. Наразі ResearcherID трансформовано на Publons, який дозволяє керувати публікаціями авторів, покращувати рейтинг їх профілю [4]. Усі публікації авторів, миттєво імпортовані з Web of Science, ORCID або бібліографічного довідкового менеджера (наприклад, EndNote або Менделлі). Також Publons є корисним для видавців та університетів завдяки можливостям покращити якість

рецензування статей та забезпечити прозорість цього процесу. Для університетів Publons дозволяє:

- підвищити популярність та доступність наукової установи (університету) як центру передових досліджень;
- виокремити свою наукову установу (університет) в рамках фінансування за окремими проектами та
- встановити місце наукової установи (університету) серед інших установ в залежності від різних критеріїв (кількість публікацій, цитування, рейтинг) оцінки опублікованих досліджень;
- розуміти справжнє навантаження науковців та використати його для просування по службі та мотивації;
- надавати можливість своїм дослідникам використовувати інструменти, необхідні для процвітання та не відставати від тенденцій у своїй галузі;
- визначити кількісний внесок вашої установи у всесвітньому видавництві.

ORCID був створений у 2012 році і являє собою відкриту базу, що дозволяє вченому представити всі свої досягнення і науковий шлях. Ідентифікатор ORCID – це 16-значний числовий код, погоджений із стандартом ISO (ISO 27729), який створює сам автор і стежить за наповненням профілю [5]. Перевагою ORCID є можливість його наповнення шляхом імпорту інформації з інших баз даних (**Crossref Metadata Search, Research Data Australia, ResearcherID, Scopus – Elsevier та ін.**), а також подальшого експорту до інших профілів автора, в т.ч. ResearcherID (Publons). Наразі, більшість наукових журналів при поданні статей до друку вимагають ORCID для ідентифікації автора. Також його можуть вимагати при заповненні заявок на наукові гранти.

Профіль Google Scholar є частиною пошукової системи Google [6]. Ця пошукова платформа індексує повний текст наукових публікацій усіх форматів та дисциплін, дає змогу авторам стежити за цитованістю власних публікацій або цитованістю певного автора, стежити за певною тематикою, побачити свій коефіцієнт Гірша тощо. Профіль може бути закритим (доступним лише власнику) і відкритим для всіх. Якщо профіль є відкритим і прив'язаним до університетської адреси автора, то такий профіль береться до уваги під час визначення рейтингу університетів за індексом цитованості (Webometrics). У Google Scholar публікаційна активність автора представлена найбільш широко. Проте, оскільки профіль формується автоматично, у ньому може бути чимало помилок і далеко не всі автори витрачають час на його підтримання в актуальному стані. Вважаємо, що це безпосередньо впливає на академічну добросовісність автора, який, з різних причин, може не прибирати зі свого профілю однакові праці, оформлені в різний спосіб, які мають цитування, або праці інших авторів, які мають таке ж прізвище та високий рівень цитувань праць.

Не менш важливим є питання афіліації науковців у наукових профілях та їх реальне місце роботи, оскільки досить часто автори «забувають» внести відповідні зміни, та їх профілі працюють на користь інших університетів, що також є проявом академічної недобросовісності.

Міжнародні рейтинги університетів крім інформації, що розміщується най сайтах закладів вищої освіти, також використовують інформацію, що міститься у наукових профілях працівників цих закладів. Відсутність заповнених профілів науковців призводить до зниження позицій університетів у міжнародних та вітчизняних рейтингах.

На наш погляд, окремої уваги заслуговує відображення у наукових профілях працівників ЗВО інформації про участь у вітчизняних та міжнародних грантах, а також про джерела фінансування наукових досліджень, одним з яких є кошти державного бюджету [7]. Надання у відкритому доступі інформації про проведення наукових досліджень за науковою темою, що фінансується за кошти державного бюджету, сприятиме:

- перевірі інформації при поданні заявки на тему в розрізі публікацій учасників, їх попередніх досліджень, індексів цитування тощо;
- порівнянню учасників наукової теми з її виконавцями, а також з переліком осіб, які отримують оплату праці в ЗВО за проведення досліджень;
- виконанням плану проведення наукових досліджень за їх результатами, в тому числі за публікаціями статей, які фінансуються за кошти, виділені з державного бюджету на виконання конкретної теми, тощо.

Виявлення відхилень у поданих заявках на проведення наукових досліджень та інформації, що міститься у наукових профілях, безпосередньо впливатиме на рішення про виділення коштів, та стане індикатором академічної доброчесності університетів.

Отже, підтримка актуальної інформації науковців у наукових профілях сприятиме не лише прозорості результатів наукових досліджень, а й підтримці належного рівня академічної доброчесності як окремих осіб, так і університетів в цілому.

Список використаних джерел:

1. *Scopus AuthorID. Retrieved from <http://www.scopus.com>.*
2. *Web of Science ResearcherID. Retrieved from <https://publons.com>.*
3. *ORCID. Retrieved from <https://orcid.org>.*
4. *Google Scholar <https://scholar.google.com.ua>.*
5. *Hreben, S., Mihus, I., Parashchenko, L., Laptiev, S., & Alkema, V. (2019). the mechanism of financial control over the allocation of budgetary funds depending on the results of scientific activity of a higher education institution. Financial and Credit Activity: Problems Of Theory And Practice, 4(31), 466-476. doi:<http://dx.doi.org/10.18371/fcaptp.v4i31.190998>*
6. *Mihus, I. (2020). Estonia. In International Conference on Academic Integrity in Public Administration and Educational Institutions. Retrieved from <https://conf.scnchub.com/index.php/APAEI/APAEI/paper/view/19>*

ПЕРСОНАЛІСТСЬКІ ВИМІРИ АКАДЕМІЧНОЇ СВОБОДИ

Вербова Р.М.,

*к.філос.н., викладач Київського хореографічного коледжу,
e-mail: verbova999@gmail.com*

Поняття “академічної свободи” на сьогодні є досить актуальним, так як трансформаційні процеси, які відбуваються у сфері вищої освіти, передбачають надання вищим навчальним закладам більшої незалежності, автономності разом із меншим втручанням держави в навчальний процес. Дослідження проблеми академічної свободи і можливості її реалізації на практиці актуалізує потребу оновлення громадянського суспільства, до якого ми так всі прагнемо.

Метою дослідження є аналіз персоналістських аспектів існування академічної свободи. Об’єктом дослідження є академічна свобода та її взаємозв’язок із особою. Методами, які використовуються у даному дослідженні, є: персоналістський метод, завдяки якому особа розглядається як унікальна єдність всього існуючого; метод категоріального аналізу, який розкриває сутність понять; феноменологічний метод - пояснює явища академічної свободи та ідеї університету і їх значення для самореалізації особи.

Академічна свобода є необхідною умовою освітнього процесу, який зумовлює формування всебічно розвиненої особистості. У законі України “Про вищу освіту” надається конкретне трактування того, що таке академічна свобода: самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів та реалізація її з урахуванням обмежень, встановлених законом [1, с.4]. Але з іншої сторони, академічна свобода надає можливість визначити, яку саме проблему особисто кожен окреслює в процесі викладання та навчання. А це зумовлює персоналістські виміри академічної свободи, тому що навіть університет тут виступає як “особа”, яка має певні права та обов’язки завдяки об’єктам освітнього процесу. Університет саморозвивається, в ньому формуються ідеї. З точки зору Джона Генрі Ньюмена, “завдяки особистому спілкуванню він (університет) є місцем комунікації, циркуляції думки у масштабах цілої країни” [2, с.37].

Персоналістські аспекти університету можна простежити і в існуванні університету, де здійснюється самоідентифікація особистостей. Для них (особистостей) в межах університету основним виміром їхнього існування є свобода. Але саме завдяки автономії університетів ми можемо говорити про академічну свободу. Тут відбувається персоналістський “поступ знання через дослідження, передача знання в процесі навчання, збереження знання в наукових зібраннях і розповсюдження знання через публікації є чотирма ніжками університетського столу, жодна з яких не може довго втриматись, якщо всі інші не є достатньо міцними” [3, с.41]. Університет формує людину як особу через всебічність освіти. Таку всебічність освіти дає нам академічна

свобода, завдяки якій ми можемо поєднати в собі фізичне, біологічне, соціальне та культурне, що є виявом кожної окремої особи.

Персоналістський дискурс автономії університету ґрунтується на академічній свободі, формує персонорентричність освітньо-наукового процесу, реалізує суб'єктність взаємодії “викладач - студент”, зумовлює вільний пошук наукової істини. Інакше кажучи, суттю автономії університетів є свобода самовираження особистості, відкрите інтелектуальне середовище, імунітет від політичного диктату з боку держави, влади і політикуму, існування самоврядної корпорації студентів і професорів [4, с.6]. В університетах, в яких дотримуються академічної свободи, не тільки викладачі мають право вільно займатися своєю науковою діяльністю, але й студенти, як стверджував Карл Ясперс, отримують свою внутрішню свободу, яка є “єдиною високою цінністю, яку окрема особа може здобути самовихованням в атмосфері Університету... Лише будучи вільними, ми досвідчуємо первісне прагнення до знань, а відтак людську самостійність, даровану і водночас накинenu Богом” [5, с.132].

Таким чином, кожна особа духовно удосконалюється лише тоді, коли вона є вільною, коли їй дають таку можливість бути вільною у виборі того, до чого вона прагне, що вона хоче вивчати, а таку можливість дає академічна свобода.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 37- 38. ст. 2004 зі змінами. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Ньюмен Дж. Г. Ідея Університету / Зубрицька М., Бабалик Н., Рибчинська З. Ідея Університету: антологія. Львів: Літопис, 2002. 304 с.
3. Пелікан Я. Ідея університету. Переосмислення [Текст]. К. : Дух і літера, 2008. 360 с.
4. Автономія та врядування у вищій освіті: монографія / Воробйова О.П. та ін. К. : Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. 192 с.
5. Ясперс К. Ідея університету / Зубрицька М., Бабалик Н., Рибчинська З. Ідея Університету: антологія. Львів: Літопис, 2002. 304 с.

ПРОБЛЕМНА ЛЕКЦІЯ ЯК СПОСІБ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Килимник І.І.,

*Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова,
e-mail: kilimnikinna1@gmail.com*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3225-6257>

Домбровська А.В.,

*Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4610-8220>*

Лекція як форма навчання з'явилася ще в Стародавній Греції і інших античних державах і протягом всіх цих років продовжує залишатися однією з основних форм навчання студентів. Разом з тим лекція є найбільш складною формою викладання. Лекції відрізняються за програмними цілями, за способами проведення та за змістом. Відомими є наступні різновиди лекцій: інформаційна лекція, візуальна лекція, лекція-конференція, лекція-консультація, бінарна лекція.

Серед способів проведення лекцій особливої уваги заслуговує проблемна лекція, коли під час викладення матеріалу аналізуються дискусійні питання, порівнюються точки зору.

Проблемне навчання явище не нове в педагогіці. Елементи проблемного навчання можна побачити в евристичних бесідах Сократа, в розробках уроків для Емілія у Жан Жака Руссо. Історія власне проблемного навчання починається з впровадження дослідницького методу, багато положень якого в педагогіці були розроблені Дж. Дьюї [1,18].

Теорія проблемного навчання є предметом досліджень відомого науковця В. Оконя, на думку якого, сутність цієї концепції полягає в тому, що «проблемне навчання ґрунтується не на передачі готової інформації, а на отриманні учнями певних знань і умінь шляхом вирішення теоретичних і практичних проблем» [2, 222].

Проблемна лекція визначається задаванням питань або завдань, що імітують проблему, "напружену" ситуацію, рішення якої відбувається безпосередньо ("на наших очах") під час презентації теми, виходячи із залучення студентів в діалогічних формах спілкування покращують пізнавальну діяльність. Усвідомлення проблеми як конфлікту, який потрібно вирішити, дає можливість побачити шлях за її межі, нові горизонти ситуації.

Проблемною ситуацією є ситуація, коли суб'єкт повинен знайти і застосувати нові знання або напрямок дій, щоб оволодіти ними. У проблемній ситуації завжди існують протилежності, різноспрямовані вектори розвитку, які формують головну протидію, наприклад: між теоретично можливим та практичним способом вирішення проблеми.

Для моделювання проблемної ситуації використовуються такі методи:

- повідомлення інформації, що містить суперечності;
- повідомлення протилежних точок зору з питання, що цікавить;

- повідомлення фактів, які викликають подив, виводять з «зони комфорту»;
- зіставлення звичайних уявлень з науковими концепціями і теоріями тощо.

Цілі проблемної лекції можна сформулювати наступним чином:

- подолання пасивності, формування і стимулювання пізнавального інтересу студентів до навчальної дисципліни;
- засвоєння студентами теоретичних основ дисципліни;
- розвиток критичного мислення і дослідницької (пошукової) мотивації;
- формування особистісного ставлення студентів до тем навчального курсу, а відтак, і стійких ціннісних орієнтирів (моральне виховання).

Дидактичним результатом проблемної лекції виступатиме сформований пізнавальний інтерес, спонукання до самостійної або дослідницької роботи, усвідомлення цінності справжньої компетентності. В результаті отримане знання не тільки знаходитиме обґрунтування завдяки авторитету вченого, викладача, але і підтверджуватиметься системою міркувань, доказів у чинній науковій парадигми, а також визначенням місця даного знання в більш широкому соціокультурному контексті.

Список використаних джерел:

1. Голубева М. О., Єгорова В. В. *Історія виникнення та розвитку методу випадків і ситуацій. Наукові записки. Том 59. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. 2006. С. 16-21*
2. Оконь В. *Введение в общую дидактику / пер. с польск. Л. Г. Каишуревича, Н. Г. Горина. Москва : Высшая школа, 1990. 382 с.*

КЕЙС-МЕТОД У ВИКЛАДАННІ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Марченко В.В.,

*д.ю.н., професор кафедри державно – правових дисциплін,
міжнародного права і права Європейського Союзу Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди,
e-mail: marchenko2210@gmail.com
ORCID: orcid.org/0000-0003-1921-3041*

Білоцерківська Н.Г.,

*к.ю.н., доцент кафедри політології, соціології і культурології,
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди,
ORCID: orcid.org/0000-0002-0124-714X*

У сучасних умовах навчальний процес повинен бути спрямований на виконання нового соціального замовлення - формування самостійної, творчої, ініціативної та відповідальної особистості з високим рівнем правової свідомості та культури. Планка престижу юридичної освіти є надвисокою, та, на жаль, якість останньої в багатьох випадках залишає бажати кращого.

Найчастіше уражають професійну юридичну освіту невідповідність між значним обсягом теоретичних досліджень та невеликою кількістю методик їх викладання в рамках окремих правових дисциплін, а також неузгодженість між високими вимогами до професійного рівня майбутніх юристів та відсутністю розроблених підходів до ефективного засвоєння матеріалу.

Провідною формою навчальних занять вважається лекція - логічне та послідовне викладення інформації слухачам з метою передання їм певних наукових знань і виховання навичок творчого мислення.

Серед інноваційних технологій, що застосовуються в освітній діяльності, є «кейс-метод». Кейс-метод (англ. case - «ситуація») - (Cognitive Acceleration through Science Education) був запроваджений англійськими науковцями М. Шейером, Ф. Єдеймом, К. Єйтсом [1, 297]. Пометун О. І. і Пироженко Л. В. визначають кейс-метод як аналіз ситуацій, та вважають його методом інтерактивної технології, який передбачає не оволодіння готовими знаннями, а формування професійних умінь і навичок. Використання кейс-методу допомагає подолати поширений недолік традиційного навчання - його «сухість», відсутність реальних прикладів у викладанні матеріалу і відчиняє двері для творчості викладача та іноді докорінно змінює сам процес викладання [2, 38].

Впровадження кейс-методу в юридичній освіті відбулося завдяки зусиллям Христора Колумба Ленгдела, декана Гарвардської юридичної школи у 70-х рр. XIX ст. До цього основним методом університетського навчання був аналіз законодавства. Здобутком праці Ленгдела стало те, що він зосередився на першоджерелах, аналізі судових справ та юридичному тлумаченні прецедентного права [3].

Загальне використання кейс-методу в американських юридичних школах навряд чи перевищує півстоліття. Розроблено багато різновидів, і він змінився та пристосувався до нових концепцій юридичної освіти. Кейс-метод в

юридичній освіті дозволяє продемонструвати динаміку судового процесу, особливо адаптацію узагальнень до різних фактів та соціальних проблем. Ця знеособлена, об'єктивна якість аналізу формує пошукове, критичне ставлення, яке в свою чергу є постійною потребою професії [3].

У цілому слід зазначити, що проблематиці вдосконалення юридичної освіти сьогодні приділяється достатньо уваги. Сучасний освітній процес вимагає від викладачів не тільки пошуку і впровадження нових прийомів, форм, а й уміння оригінально використовувати досить відомі, іноді незаслужено забуті традиційні форми проведення занять. Вдало підібрані методи і форми занять, збагачені професіоналізмом викладацького складу і глибокою повагою до своєї педагогічної діяльності покликані вирішити одне з найголовніших для нашої країни завдань - підготовки і виховання грамотних, освічених, культурних фахівців, майбутніх професіоналів, здатних використовувати право в цілях зміни життя на краще.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів. Київ : Академія. 2001. 576 с.
2. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук. посіб. / за ред. О.І. Пометун. Київ: Київ, А.С.К. 2004. 192 с.
3. Андрощук Г.О. Юридична освіта в США : проблеми професійної підготовки. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197251281.pdf> (дата звернення: 28.02.2021).

АКАДЕМІЧНА СВОБОДА ЯК КУЛЬТУРНЕ ПРАВО ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА: ПОНЯТТЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАКРІПЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Поляруш-Сафроненко С.О.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри, державно-правових дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: svetlanavasden25@gmail.com*

Культурні права і свободи – це суб'єктивні права людини в культурній сфері, це певні можливості доступу до духовних здобутків свого народу і всього людства, їх засвоєння, використання й участь в подальшому їх розвитку. [1, с. 413].

Науковці зазвичай до культурних прав людини і громадянина відносять: право на освіту (ст.53 Конституції України), право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, право на захист інтелектуальної власності, право на захист авторських прав (ст. 54 Конституції України), право на культурну спадщину і культурні цінності (ст.54 та 66 Конституції України, ЗУ «Про охорону культурної спадщини» від 8 червня 2000 року та ін.), а також право на академічну свободу.

Захист культурних прав людини і громадянина є завданням міжнародної організації – ЮНЕСКО. Основною метою його діяльності у цій сфері є: розповсюдженню культури та освіти серед народів в інтересах забезпечення поваги до справедливості, законності, прав і свобод людини і громадянина.

Культурні права і свободи людини і громадянина закріплені в Конституції України (статті 53, 54); Загальній декларації прав людини 1948 р. (ст.27); Міжнародному Пакті про економічні, соціальні та культурні права 1966 р.; Європейській культурній конвенції, прийнятій Радою Європи 1954 р. та ін.

Права людини визначають міру її свободи і гарантують умови її розвитку. Одним із загально визнаних культурних прав людини і громадянина є право людини і громадянина на академічну свободу.

Основні засади права людини і громадянина на академічну свободу перебувають на стадії становлення у вітчизняному освітньо-науковому просторі, тому потребують аналізу поняття та основного змісту прав людини і громадянина на академічну свободу як конституційно-правової значущості, а також перспективу закріплення права на академічну свободу в Україні.

Закон України від 1 липня 2014 року «Про вищу освіту» розширив межі використання академічної свободи та вперше закріпив його визначення. У законі зазначається, що академічна свобода – це самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів та реалізується з урахуванням обмежень, встановлених законом) [2].

Щодо зарубіжного досвіду, то право людини і громадянина на академічну

свободу закріплене в Конституціях багатьох країн світу, а саме: Німеччини (п.3 ст.5), Італії (п.1 ст.33), Іспанії (п.1с ст.20), Греції (п.1 ст.16), Польщі (ст.73), Південно-Африканської Республіки (ст. 16) [3] тощо.

Основні принципи реалізації академічної свободи закріплені у низці міжнародних правових актах, а саме: Лімська декларація «Про академічну свободу і автономію вищих навчальних закладів» (Ліма, 10 вересня 1988 р.), Велика Хартія Європейських Університетів (Magna Charta Universitatum) (Болонья, 18 вересня 1988 р.), Хартія основних прав Європейського Союзу (Ніцца, 7 грудня 2000 р.) та інших документах.

Стаття 13 Хартії основних прав Європейського союзу гарантує свободу художньої творчості та науково-дослідної діяльності, а також має бути дотримана свобода викладання у вищих навчальних закладах [4].

Відповідно до Лімської декларації, під поняттям «академічна свобода», розуміється свобода членів академічної спільноти (осіб, які навчають, вчать, займаються науково-дослідною роботою і працюють у вищому навчальному закладі), особисто або колективно, у заняттях, розвитку і поширенні знань шляхом науково-дослідної роботи, вивчення, обговорення, документації, виготовлення, створення, навчання, викладання, писання [5].

Академічна свобода в демократичній державі передбачає право викладача викладати так, як він вважає за потрібне. Можна сказати, що академічна свобода - це прояв і продовження права на поширення інформації, свободи думки і слова. Студентам академічна свобода дає можливість вибирати таких викладачів, чії погляди та підходи до досліджуваної дисципліни представляються найбільш прийнятними. Разом з тим, свобода викладання повинна мати свої межі, які мають бути встановлені в законодавстві та зводиться до заборони надавати студентам ідеї, що пропагують насильство, зневагу або ненависть до прав і свобод інших людей та громадян.

Поняття академічної свободи трактується серед науковців по-різному, але спробуємо проаналізувати їх та визначити поняття академічної свободи саме як культурного права людини і громадянина в Україні.

На думку Д. Герцюка, академічна свобода – це свобода, яку надає суспільство членам академічної спільноти для того, щоб уможливити виконання, покладених на них завдань, тобто своєрідний дозвіл університетові виконувати свій обов'язок перед суспільством, також автор акцентує увагу на трьох складових елементах академічної свободи, як свобода викладання, свобода проведення наукових досліджень, свобода навчання [6, с. 17].

Л. М. Волоснікова вважає, що під академічною свободою в тому числі слід розуміти «тріаду, комплекс корпоративних та індивідуальних прав: свободу викладання та наукового дослідження, свободу навчання та інституціональну автономію вузу» [7, с. 38].

Абсолютно погоджуючись з авторами, можна зазначити, що академічна свобода- це право людини і громадянина на свідому свободу викладання та навчання, свободу академічних обмінів та поширення результатів досліджень, свобода академічних і культурних висловлювань.

Пандемія коронавірусу COVID-19 вже продемонструвала, на скільки важливий вільний обмін науковою інформацією і цензура висловлювань вчених. Тому варто закріпити в Конституції України положення про академічну свободу та встановити її межі.

Підсумовуючи слід зробити такі висновки:

1. Академічна свобода відноситься до культурних прав, які належать членам академічної спільноти, це прояв і наслідок права на поширення інформації, свободи слова і творчості.

2. Пропонується закріпити право на академічну свободу у Конституції України. 3. Способи вирішення проблеми щодо законодавчого закріплення права на академічну свободу потрібно врахувати в подальшому дослідженні і вивченні проблеми.

Список використаних джерел:

1. Конституційне право України: підручник / Т.М. Слінько, Л.І. Летнянчий, Ф.В.Веніславський та ін.; за заг.ред. Т.М. Слінько.-Харків: Право, 2020. - 592 с.
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 26.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 23.02.2021).
3. Речицький В. Конституція України (із постатейними коментарями, проект – 2012) [Ел. ресурс.] // Права людини в Україні: Інформаційний портал Харківської правозахисної групи. - Режим доступу : <http://khp.org.ua/index.php?id=1340884962> (дата звернення 23.02.2021).
4. Хартія основних прав Європейського союзу [Ел. ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524#Text (дата звернення: 24.02.2021).
5. Про академічну свободу і автономію вищих навчальних закладів: Лімській декларації (м. Ліма, 10.09.1988 р.). URL: http://auu.kma.mk.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=112&lang=uk
6. Герцюк Д. Академічні свободи у системі цінностей вищої освіти: еволюція і сучасний стан / Д. Герцюк // Вісник Львівського університету. Серія пед. – 2009. – Вип. 25. – Ч. 4. – С. 16-24.
7. Волосникова Л.М. Генезис академической свободы в США – правовая традиция или конституционное право / Л.М.Волосникова // Конституционное и муниципальное право. – 2006. – № 7. – С. 38– 43.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Сингаївська І.В.,

*к.психол.н., доцент, директор ННІ психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: irinas@krok.edu.ua,
ORCID: orcid.org/0000-0001-6802-0081*

Будь-яка компетентність формується як сукупність знань фахівця у професійній сфері, вмінь та навичок, здібностей, його фахової поведінки. Основою компетентності викладача вважається його вміння передати учням якісні знання та практичні навички, сформувати інтерес до предмету, навчити самостійно здобувати необхідні знання у майбутньому.

Під компетентністю розуміють інтегративну якість особистості, яка визначає коло її повноважень та функцій у сфері певної діяльності. Н. І. Лісова пропонує розглядати компетентність як єдність складових: досвідченість; авторитетність; уповноваженість особи, яка має право приймати рішення з визначеного кола питань; здатність добре розумітися на своїй справі; здібність розвивати, перебудовувати свою діяльність або створювати принципово нову [1].

Наше дослідження мало за мету вивчення особливостей формування професійної компетентності майбутніх викладачів психологічних дисциплін на етапі фахового навчання, тобто під час навчання в магістратурі за спеціальністю 053 «Психологія».

Формування професійної компетентності майбутніх викладачів психологічних дисциплін у ході їх професійного навчання доцільно здійснювати в чотири етапи:

1. Теоретичний етап – оволодіння майбутніх фахівців знаннями, системою психологічних понять.

2. Діагностичний етап – визначення особистісних якостей магістрантів-майбутніх фахівців; співставлення їх якостей з професійно важливими якостями викладача, аналіз ступеню відповідності особистості майбутнього фахівця вимогам професії; створення моделі професійного вдосконалення особистості шляхом розвитку особистісних якостей та оволодіння необхідними професійними вміннями та навичками.

3. Тренінговий етап – розвиток особистісних якостей, необхідних для професії викладача; оволодіння магістрантів вміннями та навичками, що забезпечать успішність їх діяльності, під керівництвом викладачів, тренерів.

4. Практичний етап – самостійне використання отриманих знань, умінь та навичок у власній життєдіяльності.

Перші три етапи формування професійної компетентності майбутніх викладачів психологічних дисциплін здійснюються під час аудиторних занять у закладі вищої освіти. Реалізувати ці етапи допомагає організація навчання з використанням як традиційних (лекційні, практичні, семінарські заняття), так і

інноваційних інтерактивних методів. До таких методів відносяться: тренінг, ділова та рольова гра, робота в мікро-групах (малих групах), мозковий штурм, дискусія, інтерактивна лекція, кейс-метод (аналіз реальних ситуацій) тощо [2].

Навчання, що базується на використанні таких методів, організовується з включенням у процес пізнання всіх магістрантів, які вже отримали необхідні професійні знання. Спільна навчальна діяльність полягає в тому, що кожен вносить свій особливий індивідуальний вклад, у ході роботи відбувається обмін знаннями, ідеями, поглядами, способами діяльності. Організовується групова, парна та індивідуальна робота, використовується проектна робота, робота з різними джерелами інформації.

Інтерактивні методи базуються на принципах: взаємодії, активності учасників, опори на груповий досвід, зворотного зв'язку. Створюється середовище освітнього спілкування, яке характеризується відкритістю, взаємодією учасників, рівністю їх аргументів, накопиченням спільного знання, можливістю взаємної оцінки та контролю. Викладач разом з новими знаннями веде магістрантів до самостійного пошуку. Активність викладача поступається місцем активності студентів, завданням викладача є створення умов для їх ініціативи [3].

Окремою дієвою формою професійного навчання, що забезпечує четвертий, практичний етап професійного навчання, є проходження практики безпосередньо в університеті, що дає можливість взяти участь у викладанні психологічних дисциплін студентам. Практика допомагає у формуванні професійно важливих якостей майбутнього викладача, професійної компетентності в цілому.

Формування професійної компетентності майбутніх викладачів психологічних дисциплін та успішність їх навчання на етапі безпосереднього професійного становлення залежить від багатьох чинників. Одним з головних є прагнення самого магістранта до вдосконалення, його активність, відкритість, бажання сформувати власну професійну компетентність. Важливим чинником є також рівень знань та вмінь професорсько-викладацького складу, якість організації практики майбутніх фахівців.

Список використаних джерел:

1. Лісова Н. І. *Розвиток психолого-педагогічної компетентності вчителів у системі післядипломної освіти*. Дис. канд. пед. наук: 13.00.04. К., 1996. 412 с.
2. Сингаївська І. В. *Особливості використання інтерактивних методів у процесі вдосконалення психологічної компетентності керівників освітніх організацій*. Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць. Голов. ред. В. В. Олійник. Вип. 13. К.: Геопринт, 2009. Ч. 2. С. 304-308.
3. Бондарчук О. І., Карамушка Л. М., Брюховецька О. В. *Формування психологічної компетентності керівників освітніх організацій в умовах післядипломної педагогічної освіти: наук.-метод. посіб.* (О. І. Бондарчук, Л. М. Карамушка, О. В. Брюховецька та ін.; за наук. ред. О. І. Бондарчук). К.: Наук. світ, 2012. 190 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ СВОБОДИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

Тарасюк В.М.,

*Київський національний лінгвістичний університет,
e-mail: mihailotarasiuk@gmail.com*

В умовах подальшої інтеграції України у світовий освітянський простір та враховуючи особливості підготовки фахових менеджерів для суб'єктів господарювання різних сфер національної економіки особливої ваги набуває питання академічної свободи як для науково-педагогічних працівників, так і для здобувачів освіти. Особлива актуальність академічної свободи при підготовці менеджерів обумовлюється поліфонією думок різних науковців на ті чи інші явища або процеси, що відбуваються в системах управління організаціями, існуванням різних конкуруючих управлінських ідеологій та технологій.

Різноманітні наукові погляди та думки фахівців-практиків на вирішення тих чи інших управлінських проблем публікуються у наукових виданнях та у періодичній пресі. Науково-педагогічні працівники при підготовці навчальних матеріалів мають користуватися всіма видами інформаційних ресурсів. Отже, сталого підходу до розробки навчальних матеріалів та його викладання в принципі існувати не може. Таким чином, академічна свобода для викладача є такою ж важливою в освітянському просторі, як і свобода думки, засобів масової інформації тощо.

Вищенаведеного висновку ще у 1940 році дійшли представники американських закладів вищої освіти. Так, Асоціація американських професорів [1], сформулювала низку принципів, серед яких основними є:

1. Професори і студенти можуть вільно проводити дослідження та оприлюднювати їх результати відповідно до стандартів наукової діяльності.
2. Професори вільні вирішувати, що і як вони викладають у межах своєї навчальної дисципліни.
3. Дослідники-експерти у своїй галузі мають бути позбавлені цензури або дисциплінарного нагляду у ході виконання своїх професійних обов'язків.

Таким чином, викладачі-дослідники мають вільно проводити наукові пошуки в галузі, що відповідає сфері їх професійних інтересів, отримувати власні наукові результати та доносити їх в ході реалізації освітнього процесу до здобувачів освіти незалежно від усталених на певний момент наукових підходів чи поглядів.

Маючи певний досвід викладацької та наукової діяльності науково-педагогічні працівники повинні мати право самостійно вирішувати який навчальний матеріал заслуговує більшої уваги, які підходи та теорії в управлінській науці є актуальними на певний момент часу, а які є вже морально застарілими. Користуючись академічною свободою та пов'язуючи результати власних наукових досліджень із формуванням навчального

матеріалу, викладач забезпечує надання студентам актуальних знань, а майбутні фахівці є більш конкурентоспроможними у майбутньому.

Відповідно до принципів академічної свободи, науково-педагогічний працівник не має підлягати будь-якому адміністративному чи дисциплінарному впливу з боку домінуючих наукових колективів. Для забезпечення об'єктивності наукового процесу взаємовідносини між науково-педагогічними працівниками мають проходити у вигляді партнерських діалогів та дискусій. Таким чином, на основі академічної свободи буде сформульовано актуальні знання.

Аналогічний документ був прийнятий Асоціацією американських професорів і для студентів, де закріплюється їхні права та свободи, зокрема право на вільне навчання [2].

Відповідно до Рекомендації про статус викладацьких кадрів закладів вищої освіти, прийнятої Генеральною конференцією ЮНЕСКО в листопаді 1997 року, вищі навчальні заклади повинні: а) зберігати і розширювати свої основні функції, дотримуючись у всій своїй діяльності наукову і інтелектуальну етику і вимогливість; б) мати можливості для того, щоб виступати з етичних, культурних і соціальних проблем при повній незалежності і з усією відповідальністю, будучи свого роду інтелектуальним авторитетом; г) використовувати свій інтелектуальний потенціал і свій моральний авторитет для захисту і активного поширення універсально визнаних цінностей, включаючи світ, справедливість, свободу, рівність і солідарність; д) користуватися повною академічною свободою і автономією, що розуміються як комплекс прав і обов'язків, будучи при цьому повністю відповідальними і підзвітними перед суспільством; е) грати певну роль в сприянні виявленню та вирішенню проблем, які позначаються на добробуті громад, країн і світової спільноти [3]. Таким чином, студенти та викладачі стають його повноцінними освітнього процесу, що розвивають не тільки свої професійні, але й етичні навички.

Нині найбільш вагомим здобутком у забезпеченні академічної свободи студентів в Україні стало право на формування індивідуальної освітньої траєкторії, коли були створені конкурентні умови вибору студентами навчальних дисциплін з переліку вибірових компонентів до індивідуального навчального плану. В таких умовах, студенти обирають для себе не тільки дисципліну, але й викладача, який проводить наукові дослідження, надає актуальний навчальний матеріал та здатний задовольнити освітні потреби здобувачів на більш високому рівні.

При існуванні достатнього рівня академічної свободи при підготовці менеджерів освітній процес організований не за класичним принципом, студенти заохочуються до активних дискусій та дебатів, відстоюють власні погляди. Таким чином, забезпечується більш глибоке засвоєння навчального матеріалу, студенти здобувають навички критичного мислення, досвід ведення переговорів, дискусій, тощо.

Завдяки академічній свободі університети в більшій мірі починають відігравати роль джерела, накопичувача та ретранслятора знань, а процес формування компетентностей позбавляється зовнішнього контролю та впливу. Процес науково-педагогічної діяльності та процес навчання студентів включає в себе такі важливі та органічно поєднані елементи: незалежне спостереження, вивчення та засвоєння; прилюдна перевірка (верифікація) отриманих знань; збирання та осмислення різноманітних думок стосовно сформованих знань.

Список використаних джерел:

1. 1940 Statement of Principles on Academic Freedom and Tenure. URL: <https://www.aaup.org/report/1940-statement-principles-academic-freedom-and-tenure>.
2. Учитесь в США... и высказывайте свое мнение. URL: <https://share.america.gov/ru/учитесь-в-сша-и-высказывайте-свое-мне/>.
3. Альборнос Орландо. Автономия и подотчетность в системе высшего образования. Перспективы: Вопросы образования. ЮНЕСКО. Париж, 1992. № 3. С. 58–67.

АКАДЕМІЧНА СВОБОДА ТА АВТОНОМНІСТЬ У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ОСВІТІ

Юрченко О.В.,

*Центральноукраїнський національний технічний університет,
e-mail: yov2910@ukr.net*

Богатирьов Д.В.,

Центральноукраїнський національний технічний університет

Відповідно до зазначених у сучасних українських нормативних документах основних принципів державної політики у сфері освіти, пріоритетами вищої освіти є автономія освітніх установ та академічні права і свободи педагогічних працівників та здобувачів. Досягнення необхідного рівня самостійності вузів у вирішенні питань, віднесених до їх компетенції вимагає відповідної підготовки тих, хто буде реалізовувати процеси, що забезпечують виконання закладами вищої освіти нових функцій.

Автономність розглядається як важлива характеристика компетентного фахівця, готового до здійснення безперервної самоосвіти і володіє здатністю до відносно незалежних від зовнішніх установок і самостійних дій, прийняття відповідальних рішень, здійснення раціонального вибору на основі усвідомлення альтернатив та їх наслідків. Таким чином, це визначає те, що у сучасній теорії вищої освіти розвивається новий автономно орієнтований підхід, який передбачає, з одного боку, зростання інституційної автономії вузів, з іншого - підвищення рівня самостійності і відповідальності суб'єктів освітнього процесу (здобувачів та викладачів). Тим часом питання про реалізацію нового автономно орієнтованого підходу до організації вищого рівня на рівні освітнього середовища окремих вузів залишається відкритим.

Аналізу правових аспектів автономії закладу освіти та академічної свободи викладача присвячені праці таких вчених, як Е. Барендт, Д. Герцюк, В. Каплін, Б. Лі, Н. Маслова, С. Посканзер та ін. Проте, вивчення можливостей реалізації автономно орієнтованого підходу до організації вищої освіти передбачає конкретизацію ідей автономії в освіті стосовно освітньому середовищі окремих вузів. Для вирішення цього завдання важливо врахувати ряд факторів, що впливають на ефективність досліджуваного процесу. Актуальність теми даного дослідження зумовлена теоретичною і практичною значущістю широкого кола проблемних питань щодо розуміння сутності та змісту академічної свободи.

Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. [1] та Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. [2] закріпили два прогресивні положення в освітній сфері: право учасників освітнього процесу на академічну свободу та право закладу освіти на інституційну автономію, кожне з яких має межі. Питанням, що становить предмет наукового інтересу, є випадки конфлікту між такими двома принципами.

Згідно Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 р. «Академічна свобода — самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та / або інноваційної

діяльності, що здійснюється на засадах свободи слова і творчості, безперешкодного поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень, а також використання відповідних результатів. Академічна свобода реалізується з урахуванням обмежень, встановлених законом» [1]. До академічних свобод можна віднести три основні свободи:

- свобода досліджень, згідно якої дослідник має право вільно обирати напрями і методологію власних наукових пошуків, включно із суперечливими або непопулярними поглядами, порушувати будь-які проблеми, здійснювати широку апробацію здобутих результатів наукових розвідок. При цьому він може вимагати від керівництва реалізації політики інтелектуального розвитку, належного і кваліфікованого управління. Академічна свобода не усуває обов'язку проводити дослідницьку діяльність на основі добросовісного пошуку істини;

- свобода викладання, згідно якої викладач вільний від інституційної цензури, може мати власну думку, незалежну від установи або системи, в яких він працює, має право брати участь у професійних або академічних органах. Викладач самостійно визначає, як саме читати лекцію, практичне чи іншого типу заняття, та, не зазнаючи обмежень, обирає навчальні матеріали, методи, формати викладу. Водночас принципи академічної свободи не заперечують підзвітності викладачів вищим навчальним закладам;

-свобода отримання знання, за якою студент має право здобувати знання відповідно до своїх потреб та інтелектуальних запитів, обирати навчальний курс, форми навчання та позанавчальних занять. Він може висловлювати власну думку в ході занять.

Об'єктивні та суб'єктивні обмеження академічної свободи викладацького складу поширені у всіх країнах, оскільки свобода не може бути безмежною. Такого роду обмеження академічної свободи відоме історії країни, яка є світовим взірцем демократії та захисту прав людини. У США впродовж холодної війни з Радянським Союзом поширеними стали спори щодо обмеження академічної свободи викладачів на підставі їх належності до комуністичної партії чи поширення ними комуністичної ідеології [3].

Отже, відповідно до сучасного законодавства в галузі вищої освіти освітні установи та суб'єкти освітнього середовища отримали сьогодні великі в порівнянні з минулими історичними періодами розвитку української освіти академічні свободи, які тягнуть за собою підвищену відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Голос України. 2014. 29 липня (№ 37-38). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Давидова Н. О. Правовий статус учасників відносин у сфері освіти в США і перспективи його імплементації в освітню систему України (цивільно-правовий аспект) : монографія. Київ : Ліра-К, 2016. 532 с.

**НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
"ОСВІТА ТА НАУКА: ТРАНСФОРМАЦІЯ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ,
АКАДЕМІЧНА СВОБОДА"**

5 березня 2021 року

*Науковий редактор: Мігус І.П.
Технічний редактор: Ляшенко О.М.
Оригінал-макет підготувала: Кашуба С.О.*

Підписано до друку 30.04.2021 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 8,11. Наклад 300 прим.
Зам. 238

Університет економіки та права «КРОК»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК № 613 від 25.09.2001 р.

Надруковано департаментом поліграфії
Університет економіки та права «КРОК»
місто Київ, вулиця Табірна, 30-32
тел.: (044) 455-69-80
e-mail: polygrafi.a.krok@gmail.com